

Wapengebruik

Wapengebruik

Van inzicht in modus operandi naar een effectieve aanpak

dr. M.S. deVries

In opdracht van:
Programma Politie & Wetenschap

Foto omslag: Peter Hiltz/Hollandse Hoogte

Ontwerp:
Vantilt Producties & Martien Frijns

ISBN: 978 90 352 4663 8
NUR: 800, 624

Realisatie:
Reed Business, Amsterdam

© 2013 Politie & Wetenschap, Apeldoorn; Universiteit Twente

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoud

	Samenvatting	7
1	Onderzoeksopzet	11
1.1	Aanleiding	11
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen	12
1.3	Afbakening en operationalisatie	14
1.4	Bronnen en onderzoeksmethoden	15
1.5	Leeswijzer	16
2	Wapengebruik bij geweldsincidenten: een literatuurverkenning	17
2.1	Inleiding	17
2.2	Wapengebruik in Nederland	17
2.3	Karakter van wapengebruik	21
2.3.1	Instrumenteel versus expressief wapengebruik	21
2.3.2	Impulsief versus gepland wapengebruik	23
2.4	Wapeneffecten	25
2.4.1	Bedreiging en aanval	26
2.4.2	Letsel en dood	27
2.5	De keuze voor een wapen	28
2.5.1	Invloeden op wapenkeuze	28
2.5.2	Motieven voor wapengebruik volgens ervaringsdeskundigen	34
2.6	Conclusie	34

3	Wapengebruik nader geanalyseerd	37
3.1	Inleiding	37
3.2	Wapengebruik vergeleken	38
3.2.1	Wapens	38
3.2.2	Werkwijze	38
3.2.3	Omstandigheden	39
3.3	Het verband tussen wapentype en werkwijze bij geweldsdelicten	40
3.3.1	Beschrijving	40
3.3.2	Analyse	45
3.4	Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaald type wapen?	47
3.4.1	Beschrijving	47
3.4.2	Analyse	54
3.5	Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaalde werkwijze?	55
3.6	Naar een typologie van wapengebruik	57
3.7	Conclusie	60
4	Reflectie en conclusies	61
4.1	Inleiding	61
4.2	Reflectie op de Nederlandse aanpak van wapengerelateerd geweld	61
4.3	Conclusies	64
	Literatuur	67
	Bijlagen	71
1	Checklist dossieronderzoek	71
2	Wapengebruik in Amsterdam-Amstelland	74
3	Wapengebruik in Noord- en Oost-Gelderland	89
4	Statistische analyses wapengebruik	104
5	Wapenwetgeving in Nederland	107

Samenvatting

Nederland kent een relatief strenge wapenwetgeving en de huidige tendens is, veelal in reactie op geweldsincidenten, om deze wetgeving verder aan te scherpen met als doel de beschikbaarheid van wapens en daarmee het illegaal gebruik ervan in te perken. Toch kunnen er ook kritische kanttekeningen worden geplaatst bij het aanscherpen van wetgeving en beleid als middel om het probleem van wapenbezit aan te pakken en het aantal gewapende geweldsincidenten terug te dringen. Verschillende wapens die onder de Nederlandse Wet Wapens en Munitie (komen te) vallen, zijn in de ons omringende landen vrij verkrijgbaar. De handhaafbaarheid van onze strikte wapenwetgeving in relatie tot illegale internationale wapenstromen lijkt dan ook beperkt. Daarnaast zou een verdere aanscherping van de Nederlandse wetgeving, met als gevolg dat meer wapens als illegaal worden bestempeld, ertoe kunnen leiden dat er verplaatsingseffecten optreden; er zullen tenslotte altijd voorwerpen beschikbaar blijven die niet als illegaal wapen zijn gedefinieerd, maar die wel als zodanig te gebruiken zijn. Signalen uit de politiepraktijk wijzen erop dat de meeste geweldsmisdrijven worden gepleegd met wapens die niet zijn verboden volgens de Wet Wapens en Munitie. Voor verschillende van deze voorwerpen, denk hierbij aan hamers, hockeysticks, honkbalknuppels of keukenmessen, ligt het ook niet voor de hand dat dat überhaupt gaat gebeuren. Op basis van voorgaande overwegingen kunnen er dus kanttekeningen worden geplaatst bij het effect van een verdere aanscherping van de Wet Wapens en Munitie en de doorwerking van deze wet- en regelgeving in het beleid ten aanzien van wapenbezit en wapengebruik. Maar bovenal roepen deze overwegingen vragen op: Welke wapens worden er in Nederland nu feitelijk gebruikt bij het plegen van geweldsmisdrijven en welke rol spelen ze hierbij? Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaald type wapen en een bepaalde werkwijze? Vragen die tot op heden onbeantwoord zijn gebleven en die van wezenlijk belang zijn, wil de Nederlandse overheid effectieve wet- en regelgeving kunnen ontwikkelen en zinvol beleid kunnen ontwerpen. Daarom is in dit onderzoek een antwoord geformuleerd op de volgende vragen:

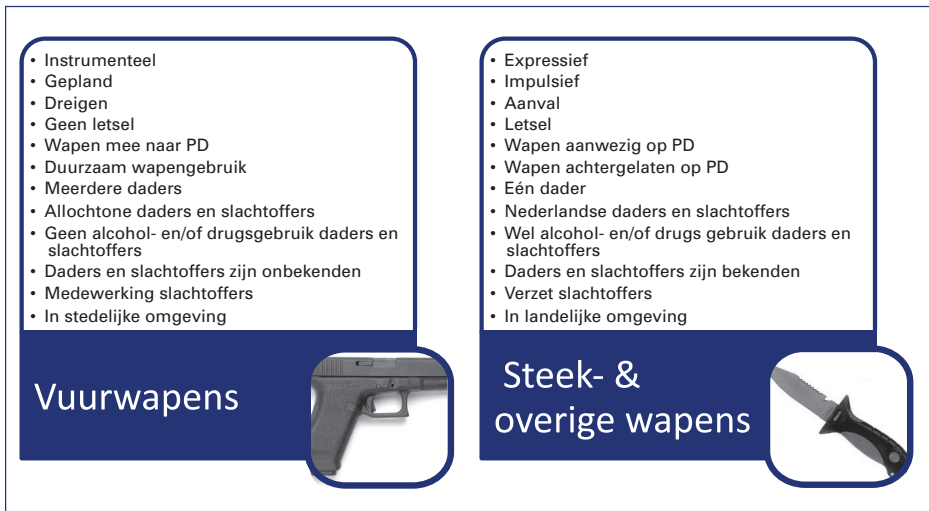
- 1 Welke wapens worden in Nederland gebruikt bij het plegen van geweldsmisdrijven?
- 2 Op welke wijze worden wapens gebruikt bij geweldsmisdrijven?
 - a Welk verband bestaat er tussen het type wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsmisdrijf en de werkwijze die door daders wordt gehanteerd?
- 3 Onder welke omstandigheden worden wapens gebruikt bij geweldsmisdrijven?
 - a Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaald type wapen?
 - b Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaalde werkwijze?
- 4 Hoe verhoudt het wapengebruik bij geweldsmisdrijven zich tot de recente ontwikkelingen in de Nederlandse wet- en regelgeving betreffende wapengebruik?

Voor het onderzoek is gebruikgemaakt van verschillende bronnen. Allereerst is een literatuurstudie uitgevoerd naar nationale en internationale publicaties over wapens en de rol van wapens bij geweldsmisdrijven. Op grond van deze publicaties werd een checklist opgesteld waarmee een dossieronderzoek werd uitgevoerd. In totaal werden 1000 geweldsincidenten geanalyseerd. Dit waren geweldsincidenten waarbij een wapen werd gebruikt en waarbij sprake was van feitelijk of potentieel fysiek letsel. De geselecteerde incidenten hebben gedurende de periode 2006-2010 in twee verschillende politieregio's plaatsgevonden: Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland.

De conclusies van dit onderzoek luiden als volgt:

- 1 Steekwapens blijken in Nederland het meest populaire wapen bij geweldsdelicten, gevolgd door respectievelijk vuurwapens, slagwapens, meerdere typen wapens en overige wapens. Dit onderzoek heeft laten zien dat de wijze waarop en de omstandigheden waaronder vuurwapens worden gebruikt significant verschilt van de wijze waarop en de omstandigheden waaronder andere typen wapens, als steekwapens, worden gebruikt. De belangrijkste verschillen komen tot uitdrukking in de typologie zoals deze in hoofdstuk 3 is geschetst en die in figuur is weergegeven.
- 2 Ten minste vier van de tien geweldsdelicten in Nederland worden gepleegd met een gelegenheidswapen. Dergelijke wapens worden vaker gebruikt bij expressieve delicten dan bij instrumentele delicten. In het bijzonder keukenmessen blijken populair bij het plegen van geweld.

Figuur 1.1: Typologie van wapengebruik

- 3 De Nederlandse wet- en regelgeving ten aanzien van wapens en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden niet onderbouwd door een analyse van de effecten op de omvang en de aard van het geweld in Nederland.
- 4 De Nederlandse wet- en regelgeving inzake wapens is restrictief van aard en wordt strenger ten aanzien van het bezit, het dragen en het gebruik van wapens.
- 5 De Nederlandse aanpak ten aanzien van het bezit en het gebruik van wapens is sterk situationeel van aard, waarmee deze zich meer leent voor het bestrijden van instrumenteel wapengebruik dan voor het voorkomen van expressief wapengebruik waarbij relatief vaak sprake is van gelegenheidswapens die reeds op de plaats delict aanwezig zijn. Nader onderzoek naar de oorzaken van met name expressieve geweldsdelicten is gewenst.
- 6 Justitiële interventies alleen zijn niet voldoende om wapengerelateerd geweld op de lange termijn te bestrijden. Voor de lange termijn moet worden gezocht naar maatregelen die ongelijkheid, armoede en sociale uitsluiting bestrijden. Hierbij zou de aandacht moeten uitgaan naar gebieden waar relatief veel gewapende geweldsdelicten plaatsvinden.

Onderzoeksopzet

1.1 Aanleiding

Sinds 1 mei 2012 is de Wet Wapens en Munitie aangescherpt en is in Nederland onder andere sprake van een volledig verbod van stiletto's, valmessen en vlindermessen. In de Memorie van Toelichting¹ behorende bij de betreffende wet wordt geconstateerd dat wapenbezit een probleem vormt in Nederland. Dit komt onder andere tot uitdrukking in incidenten die zich voordoen in horecagelegenheden en op scholen waarbij veelal slag- of steekwapens worden gebruikt, maar ook door schietpartijen in de openbare ruimte, zoals recentelijk in Amsterdam-Zuidoost en Alphen aan den Rijn. Achtereenvolgende kabinetten hebben geprobeerd het wapenbezit en -gebruik in Nederland terug te dringen, onder andere door het voeren van bewustwordingscampagnes, het verspreiden van brochures en het ontwikkelen van lespakketten. Daarnaast zijn er meerdere inleveracties gehouden voor slag-, steek- en vuurwapens. Over de effecten van dergelijk beleid bestaat nog veel onduidelijkheid.

Nederland kent een relatief strenge wapenwetgeving. In reactie op geweldsincidenten bestaat de tendens deze wetgeving verder aan te scherpen met als doel de beschikbaarheid van wapens en daarmee het illegaal gebruik ervan in te perken. Van de recentelijk doorgevoerde aanpassing van de Wet Wapens en Munitie (met een volledig verbod van stiletto's, valmessen en vlindermessen) worden positieve effecten verwacht (Beijaard, 2008). Het schrappen van de vorm- en maatvereisten zou de nieuwe wet consequenter, duidelijker en handhaafbaarder maken. Ook zou de wet het aanschaffen van stiletto's, vlindermessen en valmessen in Nederland een stuk moeilijker maken. Toch kunnen er ook kritische kanttekeningen worden geplaatst bij het aanscherpen van wet- en regelgeving teneinde het probleem van wapenbezit aan te pakken en het aantal gewapende geweldsincidenten terug te dringen. Verschillende wapens die onder de Nederlandse Wet Wapens en Munitie (komen te) vallen, zijn in de ons

1 Tweede Kamer, vergaderjaar 2009-2010, 32 206, nr. 3.

omringende landen vrij verkrijgbaar. Dit geldt voor allerhande slag- en steekwapens, maar ook voor bijvoorbeeld gas- en alarmpistolen, jachtgeweren en verschillende soorten munitie. De soepele wapenwetgeving in andere landen en ook het ontbreken van binnengrenzen binnen de Europese Unie leiden ertoe dat het voor Nederlandse burgers relatief eenvoudig is wapens die in ons land verboden zijn via buitenlandse kanalen in hun bezit te krijgen (zie ook De Vries, 2008a). De handhaafbaarheid van onze strikte wapenwetgeving in relatie tot dergelijke illegale wapenstromen lijkt dan ook beperkt.

Daarnaast zou een verdere aanscherping van de Nederlandse wetgeving, met als gevolg dat meer wapens als illegaal worden bestempeld, ertoe kunnen leiden dat er verplaatsingseffecten optreden; er zullen tenslotte altijd voorwerpen beschikbaar blijven die niet als illegaal wapen zijn gedefinieerd, maar die wel als zodanig te gebruiken zijn. In de literatuur noemt men dit verschijnsel *theory of the substitute weapon*: het verbieden van een bepaald type wapen is zinloos aangezien gemotiveerde daders simpelweg een ander wapen zullen kiezen om hun doelen te bereiken (Wolfgang, 1958; Zimring, 1967). Uit de politiepraktijk dringen momenteel signalen tot ons door die erop wijzen dat de meeste geweldsmisdrijven worden gepleegd met wapens die (voorlopig) níét onder de Wet Wapens en Munitie vallen. Voor verschillende van deze voorwerpen, denk hierbij aan hamers, hockeysticks, honkbalknuppels of keukenmessen, ligt het ook niet voor de hand dat dat ooit gaat gebeuren. Deze laatste categorie wapens duidt men ook wel aan met de term ‘gelegenheidswapens’ (Van der Laan & Nijboer, 2000).

Op basis van voorgaande overwegingen kunnen er kanttekeningen worden geplaatst bij het effect van een verdere aanscherping van de Wet Wapens en Munitie en de doorwerking van deze wet- en regelgeving in het beleid ten aanzien van wapenbezit en wapengebruik. Maar bovenal roept het vragen op: Welke wapens worden er in Nederland nu feitelijk gebruikt bij het plegen van geweldsmisdrijven en welke rol spelen ze hierbij? Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaald type wapen en een bepaalde werkwijze? Vragen die tot op heden onbeantwoord zijn gebleven en die van wezenlijk belang zijn, wil de Nederlandse overheid effectieve wet- en regelgeving kunnen ontwikkelen en zinvol beleid kunnen ontwerpen.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Bij een kwart van alle geweldsmisdrijven in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk wordt een wapen gebruikt en bij een meerderheid van alle gewelds-

misdrijven met dodelijke afloop is een wapen in het spel. Desondanks is er relatief weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar wapengerelateerd gedrag, zoals het dragen en het gebruik van wapens (Brennan & Moore, 2009). Ook in Nederland blijkt dit het geval te zijn. Verschillende publicaties schetsen een beeld van de omvang en aard van geweld of specifieke geweldsmisdrijven in Nederland (zie onder andere Driessen e.a., 2008, Nieuwbeerta & Leistra, 2007, en de criminaliteitsbeeldanalyses die worden vervaardigd door regionale politiekorpsen en het Korps landelijke politiediensten). Ook is er reeds onderzoek gedaan naar de motieven voor het gebruik van met name vuurwapens door middel van interviews met daders (onder andere Maalsté, Nijmeijer & Scholten, 2002). De aandacht die in deze studies wordt besteed aan de aard van wapengebruik (dat wil zeggen: de wapens die feitelijk worden gebruikt), de werkwijze die daarbij wordt gehanteerd en de omstandigheden waaronder wapens worden gebruikt, blijkt echter uitermate gering en analyses blijven erg algemeen (zie onder andere Van Wilsem & Stobbe, 2006). Zo wordt er in een onlangs verschenen onderzoek naar overvallen in Nederland (Rovers e.a., 2010) verwezen naar typen wapens die worden gebruikt bij het plegen van overvallen, maar het gaat daarbij om algemene categorieën als (hand)vuurwapens en slag- of steekwapens. Het inzicht dat hier wordt verschaft in het gebruik van wapens beperkt zich tot de vraag of er fysiek en/of verbaal geweld wordt gebruikt en wat de gevolgen zijn van eventueel fysiek geweld (doden en/of gewonden).

Dit onderzoek verschaft een gedetailleerder inzicht in zowel de wapens die worden gebruikt bij geweldsmisdrijven als in de wijze waarop en de omstandigheden waaronder deze wapens worden gebruikt, zodat een meer effectieve aanpak van wapengebruik kan worden ontwikkeld. Allereerst is de aard van het wapengebruik in Nederland beschreven. Daarbij komen de aangewende wapens en de wijze waarop daders hun wapens hanteren aan de orde. Er wordt onder andere ingegaan op het feitelijk gebruik van het wapen (dreigen, schieten, steken, slaan), maar bijvoorbeeld ook op de mate van planning bij de keuze voor een bepaald type wapen en bij het daadwerkelijk gebruik van dat wapen. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan de omstandigheden waaronder wapens worden aangewend, zoals de relatie tussen dader en slachtoffer, de kwetsbaarheid van de dader ten opzichte van het slachtoffer en de locatie waar het wapen wordt gebruikt. Vervolgens wordt het feitelijk wapengebruik afgezet tegen de huidige wet- en regelgeving die het wapengebruik in Nederland beoogt terug te dringen. In dit onderzoek worden de volgende vragen beantwoord:

- 1 Welke wapens worden in Nederland gebruikt bij het plegen van geweldsmisdrijven?
- 2 Op welke wijze worden wapens gebruikt bij geweldsmisdrijven?
 - a Welk verband bestaat er tussen het type wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsmisdrijf en de werkwijze die door daders wordt gehanteerd?
- 3 Onder welke omstandigheden worden wapens gebruikt bij geweldsmisdrijven?
 - a Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaald type wapen?
 - b Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaalde werkwijze?
- 4 Hoe verhoudt het wapengebruik bij geweldsmisdrijven zich tot de recente ontwikkelingen in de Nederlandse wet- en regelgeving betreffende wapengebruik?

1.3 Afbakening en operationalisatie

Dit onderzoek richt zich uitsluitend op geweldsdelicten waarbij wapens worden gebruikt. Er wordt dus niet gekeken naar geweldsdelicten waarbij geen wapens in het spel zijn. Volgens Kleck & DeLone (1993), die onderzoek deden naar overvallen, is het met het oog op beleid niet zo zeer interessant delicten met en delicten zonder wapens te vergelijken, maar is de meest relevante vergelijking die tussen delicten met vuurwapens en delicten met andersoortige wapens die worden gebruikt wanneer vuurwapens niet beschikbaar zouden zijn. Daarbij noemen zij in het bijzonder messen. ‘Gun control policies are not intended to produce, or capable of producing, a scarcity of knives or blunt instruments, so these would continue to be available as alternative instruments of aggression’, aldus Kleck & DeLone (1993: p. 61).

Een wapen kan in algemene zin worden gedefinieerd als een voorwerp dat is ontworpen dan wel geschikt is om fysiek letsel te veroorzaken (Brennan & Moore, 2009: p. 216). Dit onderzoek richt zich op slag-, steek-, schiet- en

Tabel 1.1: Wapentypen

<i>Wapentype</i>	<i>Voorbeelden</i>
vuurwapens	pistool, geweer, hagelgeweer, revolver
overige schietwapens	pijl-en-boog, kruisboog, katapult
steekwapens	vlindermes, valmes, stiletto, keukenmes, werpmes, schaar
slagwapens	knuppel, boksbeugel, bijl, ploertendoder, hamer
overige wapens	traangas, pepperspray, stroomstootwapen (<i>stungun</i>)

andersoortige wapens. In tabel 1 is een overzicht opgenomen met voorbeelden van wapens die onder voornoemde wapentypen geschaard kunnen worden. Brennan & Moore (2009) wijzen erop dat het bezit en het dragen van wapens enerzijds en het daadwerkelijke gebruik van wapens anderzijds worden beïnvloed door verschillende factoren en dat deze verschijnselen afzonderlijk van elkaar bestudeerd moeten worden. In dit onderzoek staat feitelijk wapengebruik centraal, waarbij moet worden opgemerkt dat wapengebruik zich niet beperkt tot het daadwerkelijk schieten, steken of slaan, maar dat ook het dreigen met een wapen tot wapengebruik wordt gerekend (vgl. Harding & Blake, 1989). Wapens kunnen worden gebruikt bij een scala aan geweldsmisdrijven, variërend van gewapende overvallen tot huiselijk geweld en van uitgaansgeweld tot liquidaties in het criminele milieu. Dit onderzoek richt zich op alle misdrijven waarbij een wapen is gebruikt en waar sprake was van feitelijk of potentieel fysiek letsel (zie ook Harding & Blake, 1989). Het richt zich in het bijzonder op de omstandigheden waaronder bepaalde wapentypen worden gebruikt en op de wijze waarop ze worden gebruikt.

1.4 Bronnen en onderzoeksmethoden

Voor het onderzoek is gebruikgemaakt van verschillende bronnen. Allereerst is een literatuurstudie uitgevoerd naar nationale en internationale publicaties over wapens en de rol van wapens bij geweldsmisdrijven. Op grond van deze publicaties werd een checklist opgesteld (zie bijlage 1) waarmee een dossieronderzoek werd uitgevoerd. In totaal werden 1000 geweldsincidenten geanalyseerd. Het ging hierbij om geweldsincidenten waarbij een wapen werd gebruikt en waarbij sprake was van feitelijk of potentieel fysiek letsel. De onderzoeken werden geselecteerd met behulp van de incidentcodes die in de voornoemde checklist zijn weergegeven. Gedurende de periode 2006-2010 werden de onderzoeken in twee verschillende politieregio's verricht. Er is gekozen voor de regio's Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland, twee regio's die van elkaar verschillen qua aard en omvang en mogelijk ook voor wat betreft de aard van het wapengebruik bij geweldsmisdrijven. Dat laatste is geanalyseerd middels verschillende statistische technieken in SPSS. Vervolgens werd, eveneens met behulp van SPSS, onderzocht:

- in hoeverre er een verband bestaat tussen het type wapen dat daders gebruiken bij een geweldsdelict en de werkwijze die zij hanteren;
- in hoeverre er een verband bestaat tussen de omstandigheden waaronder geweldsdelicten worden gepleegd en het type wapen dat daders gebruiken;

- in hoeverre omstandigheden van invloed zijn op de werkwijze die daders hanteren bij het plegen van een geweldsdelict met een wapen.

Verondersteld werd dat een analyse waarin werkwijzen en omstandigheden centraal staan andere inzichten oplevert voor de aanpak van wapengebruik dan wanneer, zoals in het huidige beleid het geval is, delicten (bijvoorbeeld de landelijke aanpak van overvallen), geografische gebieden (bijvoorbeeld de inzet van preventief fouilleren) of specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld het ontwikkelen van lespakketten voor scholieren) als uitgangspunt worden genomen. Dat dit daadwerkelijk het geval is, zal later in deze studie blijken. Ten slotte werd er vanuit de bevindingen over het wapengebruik gereflecteerd op de wijze waarop men in Nederland het gebruik van wapens bij geweldsdelicten probeert te voorkomen en bestrijden. Hierbij werd in het bijzonder gekeken naar de mogelijke effecten van (het aanscherpen van) wet- en regelgeving. Hiertoe werden verschillende (beleids)documenten bestudeerd en daarnaast vonden er gesprekken plaats met twee deskundigen van de Politieacademie.

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven wat er vanuit de literatuur bekend is over wapengebruik bij geweldsdelicten. Vervolgens wordt hiervan in hoofdstuk 3 een analyse gepresenteerd. In hoofdstuk 4 zijn de belangrijkste conclusies van dit onderzoek getrokken, maar niet voordat er is gereflecteerd op de betekenis van de bevindingen van dit onderzoek voor de huidige aanpak van wapengerelateerd geweld in Nederland.

Wapengebruik bij geweldsincidenten: een literatuurverkenning

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de bevindingen van eerder onderzoek naar wapengerelateerd geweld. Op basis van deze inzichten worden verschillende hypothesen ten aanzien van wapengebruik bij geweldsdelicten geformuleerd. Aan het eind van het hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de manier van bestudering en analyse van de werkwijzen bij en omstandigheden rond het gebruik van wapens in dit onderzoek.

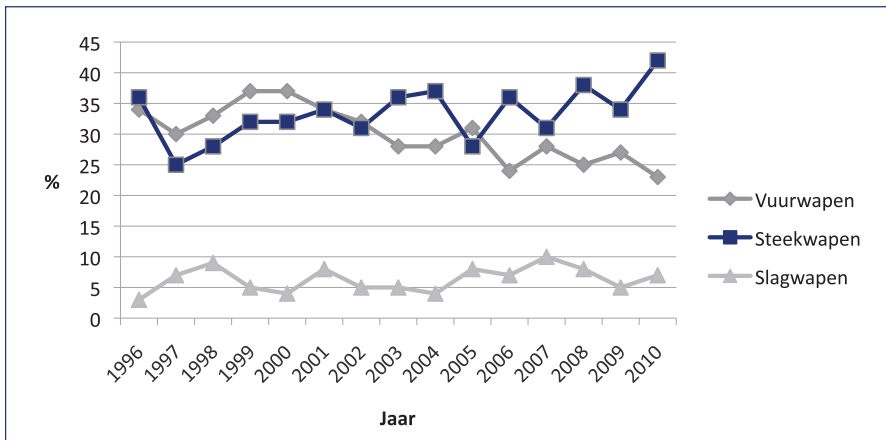
2.2 Wapengebruik in Nederland

In de periode 1996 tot en met 2010 kwamen in Nederland in totaal 2661 mensen om het leven door een geweldsmisdrijf. Meer dan twee derde van de slachtoffers waren mannen, een derde van de slachtoffers was dus van het vrouwelijk geslacht. Bij meer dan de helft van de levensdelicten bleef het motief onbekend. Van de delicten waarbij het motief wel bekend was, bleek er in veertien procent van de gevallen sprake te zijn van een ruzie zonder huiselijke omstandigheden. Huiselijke omstandigheden, criminelen onderling en overige motieven werden elk bij zeven procent van de levensdelicten geregistreerd als motief. Bij vijf procent van de levensdelicten was er sprake van overvallen dan wel berovingen. Meer dan een derde van de levensdelicten werd gepleegd in de woning van het slachtoffer, meer dan een vijfde van de levensdelicten op de openbare weg. Ook werden levensdelicten gepleegd in de woning van derden (14 procent) en horecagelegenheden (7 procent). Acht procent van de slachtoffers kwam op andere locaties om het leven en in dertien procent van de gevallen was de pleeglocatie onbekend.

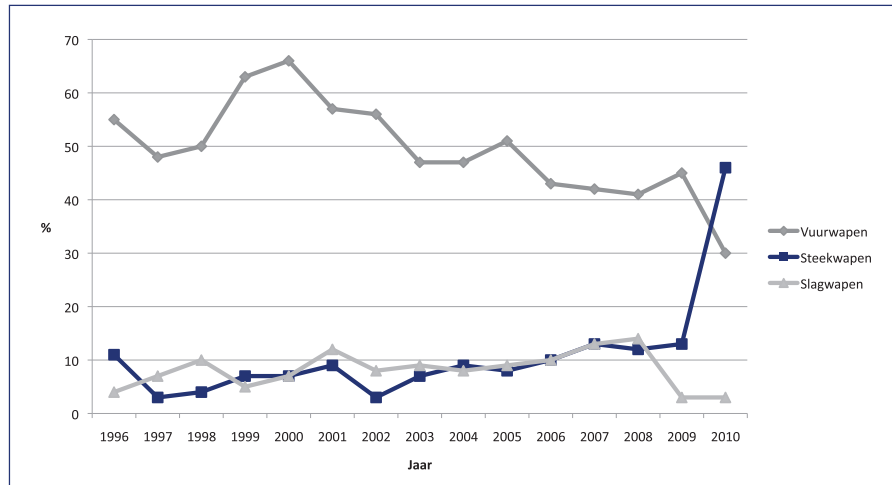
Wanneer we kijken naar de wapens die werden gebruikt bij levensdelicten in Nederland, valt op dat sinds enkele jaren steekwapens populairder zijn dan vuur- en slagwapens en dat het gebruik van steekwapens recentelijk is toegenomen. In de jaren tussen 1997 en 2000 werden vuurwapens het meest aangetrof-

fen in moord- en doodslagzaken en ook in het jaar 2005 overtrof het gebruik van vuurwapens het gebruik van andersoortige wapens. Over het geheel gezien lijkt de populariteit van vuurwapens af te nemen, terwijl de populariteit van steekwapens een stijgende trend vertoont.

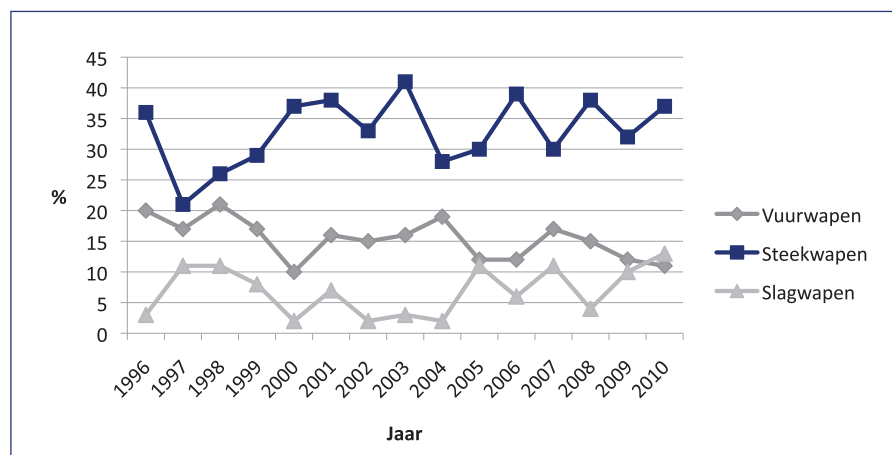
Figuur 2.1: Wapengebruik bij levensdelicten in de periode 1996-2009 (CBS, 2011)

Wanneer we een onderscheid maken naar het geslacht van de slachtoffers die om het leven kwamen door moord en doodslag, valt op dat het vuurwapen lange tijd veruit het meest gebruikte wapen was bij mannelijke slachtoffers, maar dat daders in 2010 opvallend vaker gebruikmaakten van een steekwapen. Het gebruik van steekwapens vertoont een licht stijgende trend, met een uitschieter dus in 2010, terwijl het gebruik van vuurwapens bij levensdelicten een dalende trend laat zien.

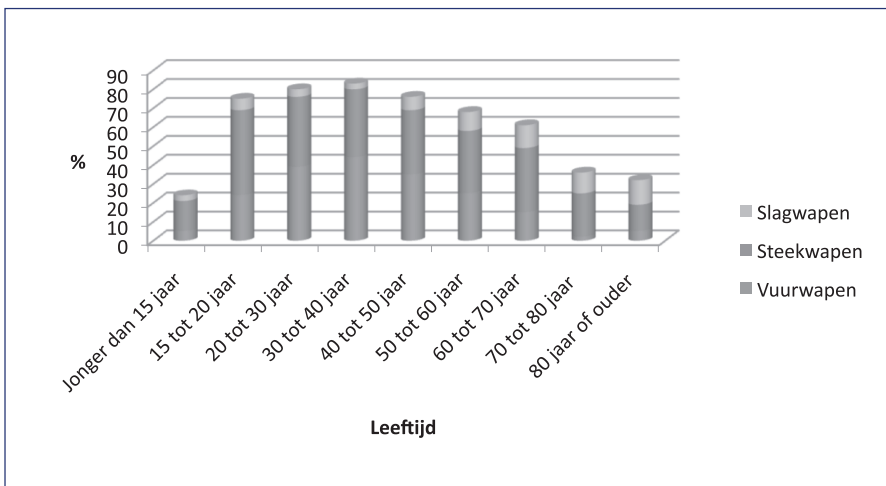
Figuur 2.2: Wapengebruik bij mannelijke slachtoffers (CBS, 2011)

Bij delicten waarbij vrouwen om het leven kwamen, blijken steekwapens veruit het meest gebruikte wapen te zijn. Vuurwapens worden minder vaak gebruikt door daders en de populariteit van vuurwapens lijkt sinds 2010 verder af te nemen. Het gebruik van slagwapens bij levensdelicten met vrouwelijke slachtoffers neemt recentelijk toe en overstijgt momenteel het gebruik van vuurwapens.

Figuur 2.3: Wapengebruik bij vrouwelijke slachtoffers (CBS, 2011)

Wanneer we naar de leeftijd van slachtoffers van levensdelicten kijken, valt op dat bij jongere en oudere slachtoffers (dat wil zeggen: slachtoffers jonger dan 20 jaar en ouder dan 50 jaar) relatief vaak steekwapens worden gebruikt, terwijl slachtoffers tussen de 20 en de 50 jaar het vaakst om het leven komen door geweld met een vuurwapen.

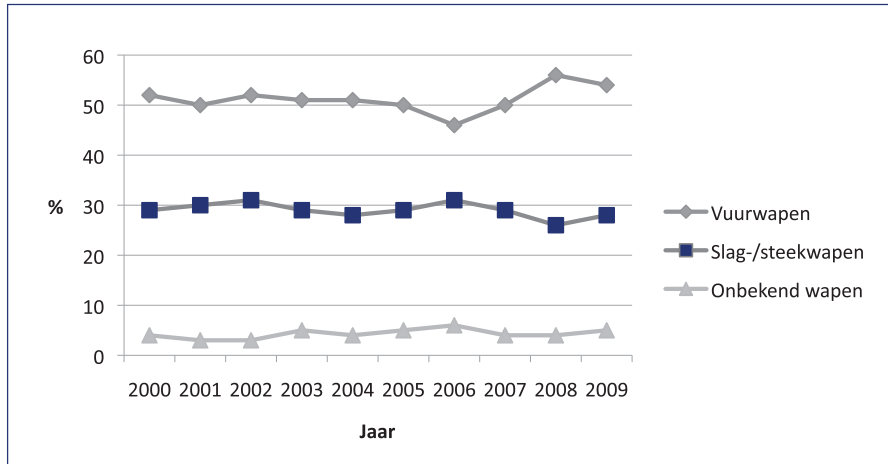
Figuur 2.4: Wapengebruik naar leeftijd slachtoffer in de periode 1996-2010 (CBS, 2011)

Bij overvallen blijkt het wapengebruik er enigszins anders uit te zien. Hier lijkt het wapengebruik een minder grillig verloop te kennen dan wapengebruik bij levensdelicten, al concluderen Rovers e.a. (2010: p. 52) wel:

‘[...] dat het vooral overvallen zijn met vuurwapens die na 2006 bovengemiddeld zijn toegenomen. Aangezien de periode 2000-2006 een omgekeerde beweging laat zien (minder vuurwapengebruik), mag worden geconstateerd dat hier sprake is van een trendbreuk.’

Vuurwapens worden door overvallers het vaakst gebruikt; jaarlijks wordt ongeveer de helft van alle overvallen gepleegd met een vuurwapen, gevolgd door slag- en steek- en andersoortige wapens.

Figuur 2.5: Wapengebruik bij overvallen in de periode 2000-2009 (Rovers e.a., 2010)

Wanneer we het gebruik van wapens bij levensdelicten en overvallen in Nederland bekijken, lijken verschillende omstandigheden, waaronder kenmerken van daders en slachtoffers, en verschillende werkwijzen, zoals de aard van het delict, gepaard te gaan met een verschil in wapenkeuze. Het is nu interessant te bezien wat vanuit eerder (internationaal) onderzoek over deze verbanden bekend is.

2.3 Karakter van wapengebruik

2.3.1 Instrumenteel versus expressief wapengebruik

Het beeld dat wapens simpelweg een instrument zijn om letsel toe te brengen bij een uiting van geweld klopt niet. Dit beeld wordt ondermijnd door bewijs dat het dragen van wapens een instrumenteel karakter heeft; het wapen is een instrument om niet-gewelddadige doelen te bereiken. Ook is dit beeld incorrect door bewijs dat wapens vaak worden gedragen met als doel zelfbescherming en niet zozeer als uiting van de agressie van degene die het wapen draagt (Brennan & Moore, 2009). Wanneer mensen bang zijn zelf slachtoffer te worden van een (gewelds)delict, kan dit ertoe leiden dat zij overgaan tot het dragen van een wapen. Zo bleek uit een onderzoek van Eades e.a. (2007) dat meer dan acht van de tien jongeren die met een mes op zak lopen dit zeggen te doen uit zelfbescherming. Het dragen van (vuur)wapens in de openbare ruimte met als

doel zelfverdediging is van groot belang voor zowel legale als criminele activiteiten. Het is namelijk zo dat de frequentie waarmee mensen wapens dragen, los van de motieven die zij daarvoor hebben, de beschikbaarheid van wapens voor criminele doeleinden vergroot (Kleck, 1997: p. 191):

‘Occasional planned carrying may be a part of premeditated crimes, while routine daily carrying may facilitate the commission, or influence the outcomes, of unplanned crimes, such as spontaneous fights or opportunistic robberies committed impulsively in response to contact with vulnerable or lucrative victims.’

Tegelijkertijd is het zo dat het gebruik van wapens ter zelfverdediging door slachtoffers effectief is in zowel het voorkomen dat een delict plaatsvindt als in het voorkomen van letsel bij het slachtoffer. Het grootschalig bezit en frequent gebruik van vuurwapens door slachtoffers ter zelfverdediging maken crimineel gedrag riskanter en dat kan een afschrikwekkende werking hebben op criminelen, met name op diegenen die bekenden mishandelen, winkels overvallen of inbraken plegen, aldus Kleck (1997).

In verschillende studies naar de rol van wapens bij geweldsdelicten (onder andere Newton & Zimring, 1969) wordt ervan uitgegaan dat alleen al de aanwezigheid en het gebruik van wapens bij geweldsdelicten een grotere kans op verwondingen of zelfs de dood van het slachtoffer tot gevolg zal hebben. Kleck (1991, 1997) is van mening dat dit een te beperkte kijk is op de rol die wapens spelen bij geweldsincidenten en hij pleit er dan ook voor om hier vanuit een breder perspectief naar te kijken, waarbij het instrumentele karakter van wapengebruik niet over het hoofd mag worden gezien. Wapens zijn een bron van macht die door daders wordt aangewend om hun doelen te bereiken door medewerking van de slachtoffers af te dwingen. Het ultieme doel van een geweldsdelict is niet noodzakelijkerwijs de dood of het verwonden van het slachtoffer, maar kan ook geldelijk gewin, seksueel genot, respect, aandacht of het vernederen of domineren van het slachtoffer zijn. Een wapen, het machtsmiddel, wordt ook gebruikt om deze doelen te kunnen bereiken *zonder* het toebrengen van letsel. Daders zouden veelal de voorkeur geven aan bedreigen boven een daadwerkelijke aanval. Het toebrengen van letsel zou dan een indicatie zijn dat de gewenste manier van machtsuitoefening heeft gefaald. Later in dit hoofdstuk wordt beschreven hoe daders van geweldsdelicten hier zelf tegenaan kijken.

Samengevat kan dus worden gesteld dat er verschillende motieven ten grondslag kunnen liggen aan wapengebruik. Enerzijds kunnen wapens instru-

menteel worden gebruikt met als doel zelfbescherming, uitoefening van dwang en het bewust toebrengen van letsel en anderzijds kan er sprake zijn van expressief wapengebruik, een vorm van wapengebruik die veelal ingegeven zal zijn door emoties als agressie en minder door rationele overwegingen zoals bij instrumenteel wapengebruik het geval is.

Hypothese 1

Daders van gewapend geweld gebruiken hun wapens vaker om mee te dreigen dan om het slachtoffer fysiek letsel toe te brengen.

2.3.2 *Impulsief versus gepland wapengebruik*

Het veroorzaken van letsel met behulp van een wapen wordt over het algemeen gezien als vooropgezet gedrag, terwijl in de praktijk blijkt dat veel gewapende geweldsmisdrijven een impulsief karakter hebben (Brennan & Moore, 2009). Een voorbeeld hiervan is het type geweldsdelict waarbij de dader gebruikmaakt van een voorwerp in zijn of haar directe omgeving om het slachtoffer aan te vallen. Denk hierbij aan voorwerpen als een fles, bierglas of stoeptegel. Wanneer er sprake is van vooropgezet of gepland gedrag, wordt er overwegend gebruikgemaakt van voorwerpen die zo zijn ontwikkeld of aangepast dat zij letsel kunnen veroorzaken en die naar de plaats delict worden meegenomen door de dader. Gepland wapengebruik zal veelal een meer instrumenteel karakter hebben, terwijl impulsief wapengebruik vaker (maar niet altijd) expressief van aard zal zijn. Brennan & Moore (2009) constateren dat er tot op heden geen onderzoek is gedaan naar het verschil tussen impulsieve en weloverwogen wapengebruikers, een gegeven dat zij toeschrijven aan de – onjuiste – algemeen heersende veronderstelling dat al het gebruik van wapens met voorbedachten rade is.

Hypothese 2

Gepland wapengebruik is vaker instrumenteel van aard, terwijl impulsief wapengebruik vaker expressief van aard is.

Interessant in dit verband zijn twee hypothesen die te maken hebben met het *weapon instrumentality effect* – dat wil zeggen: de mate waarin het type wapen op zichzelf verantwoordelijk is voor de uitkomst van een potentieel gewelddadige situatie. Anders geformuleerd: ‘Do guns kill people or do people kill people?’ (Wells & Horney, 2002: p. 265). Wolfgang (1958) veronderstelt in zijn *weapon*

substitution hypothesis dat het uiteindelijke doel van de dader bepaalt voor welk type wapen hij kiest. Wanneer dat doel het doden van het slachtoffer is, zal de dader voor een vuurwapen kiezen. Wanneer de dader een ander doel voor ogen heeft, bijvoorbeeld het afhandig maken van geld, dan zal hij voor een ander wapen kiezen. In het geval dat een dader als doel heeft zijn slachtoffer te doden en er geen vuurwapen beschikbaar is, dan zal hij voor een ander type wapen kiezen met uiteindelijk hetzelfde beoogde resultaat: de dood van het slachtoffer. Het is nu van belang te bepalen bij hoeveel levensdelicten er sprake was van een eenduidige opzet om te doden, en dat is wat Zimring (1967) heeft geprobeerd vast te stellen in zijn onderzoek. Zimring onderzocht in hoeverre er bij levensdelicten sprake is van een eenduidige opzet om te doden, aan de hand van objectieve omstandigheden waaronder de betreffende incidenten plaatsvinden. Hij kwam tot een conclusie die haaks staat op de veronderstelling van Wolfgang. Een groot deel van de plegers van levensdelicten valt hun slachtoffer aan zonder de duidelijke bedoeling het slachtoffer te doden en zij verschillen in dat opzicht dus niet van andere geweldplegers van wie het slachtoffer het delict overleeft (*ambiguous intent hypothesis*). Zimring onderbouwt zijn conclusie door te wijzen op het feit dat bij het merendeel van de levensdelicten dader en slachtoffer elkaar kennen en dat er bij deze delicten vaak alcohol in het spel is, omstandigheden die volgens hem wijzen op *ambiguous intent* (dubbelzinnige opzet). Wat betreft de demografische kenmerken van daders en slachtoffers wijst Zimring erop dat moordzaken gelijk zijn aan andersoortige zware geweldsmisdrijven. Er is sprake van een onevenredig grote betrokkenheid van mannen en allochtonen. Hierin komen fatale en niet-fatale geweldsmisdrijven met elkaar overeen, wat Zimring tot de suggestie verleidt dat deze delicten ook met elkaar vergelijkbaar zijn voor wat betreft de geestestoestand van de dader. Ten slotte heeft Zimring de verwondingen bestudeerd die zijn toegebracht met vuurwapens en messen, waarbij hij concludeert dat, hoewel er bij geweldsincidenten minder slachtoffers overlijden als gevolg van het gebruik van messen, geweldsdelicten met behulp van messen vaker ernstiger zijn gezien het aantal verwondingen en de plek waar deze zich bevinden. De bevindingen van Zimring worden in twijfel getrokken door verschillende auteurs (onder andere Wright e.a., 1983; Kleck, 1997). Zij zijn van mening dat Zimrings onderzoek niet aantoonde dat alle, de meeste of zelfs maar een deel van de vuurwapendelicten werd gepleegd door zwak gemotiveerde daders. Kleck zegt hierover (1997: p. 235):

‘It would seem a reasonable, though rebuttable assumption that most aggressors who kill their victims intended to do so, and most aggressors

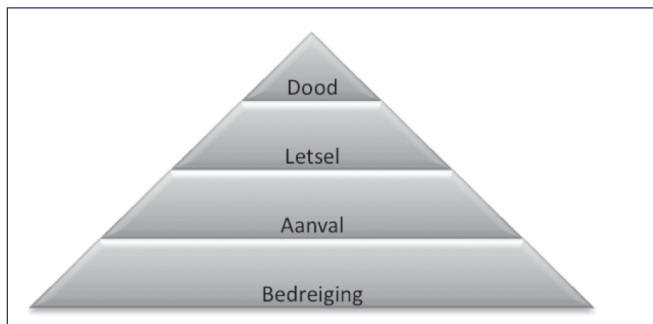
who did not kill their victims did not intend to do so. If this assumption is generally true, then it may well be that most gun killers have a fairly unambiguous intent to kill and therefore would be likely to kill their victims even if denied guns.'

Felson en Messner formuleerden in 1996 de *compensation hypothesis*, een hypothese die grote gelijkenis vertoont met Wolfgangs *weapon substitution hypothesis*. Volgens deze hypothese zullen daders die vastbesloten zijn te doden daarin slagen, onafhankelijk van het type wapen dat zij gebruiken. Bij pogingen tot moord en doodslag zullen daders meer gericht zijn op het doden van hun slachtoffer dan bij bijvoorbeeld overvallen en zij zullen er dan ook, onafhankelijk van het type wapen dat zij tot hun beschikking hebben, alles aan doen om hun slachtoffer daadwerkelijk om het leven te brengen. Bij overvallen zullen de daders niet gericht zijn op het doden van hun slachtoffers, waardoor de kans dat zij hun slachtoffer om het leven brengen aanzienlijk kleiner is wanneer zij niet over dodelijke wapens beschikken. Het wapeneffect is dus groter bij overvallen dan bij levensdelicten, aldus Felson en Messner, een veronderstelling die overigens niet werd bevestigd door de uitkomsten van hun onderzoek. Integendeel, de effecten van vuurwapens en messen waren groter bij pogingen tot levensdelicten dan bij overvallen (zie ook Wells & Horney, 2002).

2.4 Wapeneffecten

De effecten van het gebruik van wapens kunnen worden beschreven aan de hand van de zogenaamde hiërarchie van geweld, zoals geschetst door Kleck (zie figuur 2.6).

Figuur 2.6: Hiërarchie van geweld (Kleck, 1991: p.155)

2.4.1 Bedreiging en aanval

Meer dan de helft van alle bedreigingen eindigt niet in een fysieke aanval (Kleck & McElrath, 1991). Daders krijgen wat ze willen door het uiten van dreigende taal of het maken van dreigende gebaren of zij beperken hun agressie tot woorden omdat zij bang zijn voor de consequenties van het gebruik van fysiek geweld. De aanwezigheid van een wapen kan verschillende effecten hebben op het zich daadwerkelijk voordoen van fysiek geweld (Kleck & McElrath, 1991; Kleck, 1991). Allereerst kunnen wapens geweld faciliteren. De aanwezigheid van een wapen kan mensen de durf en de mogelijkheid geven om een geweldsdelict te begaan, met name in situaties waarin de dader zwakker of kwetsbaarder is dan het beoogde slachtoffer, waarover later meer.

In de tweede plaats kan de aanwezigheid van wapens onder bepaalde omstandigheden mensen stimuleren tot het vertonen van agressief gedrag. Dit uitgangspunt wordt wel aangeduid als de *weapons effect hypothesis*: het zien van een wapen kan agressie opwekken als gevolg van de aangeleerde associatie tussen wapens en agressief gedrag (Berkowitz & LePage, 1967). Een groot aantal auteurs onderzocht deze hypothese en Kleck (1991) concludeerde op basis van een meta-evaluatie van deze studies dat het wapeneffect zich alleen voor zal doen onder mensen die geen eerdere ervaring hebben opgedaan met vuurwapens. Mensen die wel ervaring hebben met vuurwapens, hebben die ervaring over het algemeen opgedaan in een niet-agressieve, recreatieve context, denk bijvoorbeeld aan sportschutters en jagers. Mensen die zelf geen ervaring hebben met vuurwapens kennen die wapens veelal alleen vanuit een context waarin agressie een rol speelt, zoals militaire dienst of films en televisieseries. Dit zou verklaren waarom bijvoorbeeld kinderen, studenten en West-Europeanen een agressieve betekenis toekennen aan vuurwapens; een voorwaarde voor het zich kunnen voltrekken van het wapeneffect. Toch concludeert Kleck dat geen enkele studie aantoont dat een vuurwapen fysiek geweld bevordert. Ook ziet hij in geen enkele studie bevestigd dat 'the trigger pulls the finger'. In de woorden van Gunn (1976: p. 153): 'Het is niet het wapen dat doodt, het is de man die vuurt.'

Ten derde kan de aanwezigheid van een (vuur)wapen feitelijk geweld tegengaan. De aanwezigheid van een wapen tijdens een conflict leidt tot een machtsverschuiving in het voordeel van de drager van het wapen en de dreiging van geweld met een wapen is een dwangmiddel dat er over het algemeen toe zal leiden dat het slachtoffer zich schikt naar de wensen van de dader. Zo concludeerde Hindelang (1976) in een onderzoek op basis van slachtoffergegevens dat wanneer er een vuurwapen in het spel is, zowel daders als slachtoffers meer

terughoudend lijken en ernaar streven daadwerkelijk gebruik van het vuurwapen te voorkomen. Bij een veelheid aan geweldsdelicten zou de dader helemaal niet van plan zijn het slachtoffer te doden en zou hij het doden van het slachtoffer juist willen vermijden.

Hypothese 3

Hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsmisdrijf, hoe minder vaak het tot een daadwerkelijke aanval komt.

Ten slotte kan de aanwezigheid van een (vuur)wapen fysiek geweld overbodig maken. Een wapen verschaft zijn bezitter de macht om iemand bang te maken, om iemand te dwingen om mee te werken, om iemands agressie in te perken en om iemand letsel toe te brengen of te doden. Als iemand in het bezit is van een wapen, neemt de kans toe dat hij krijgt wat hij hebben wil, een fysieke aanval is dan overbodig. Het gebruik van een vuurwapen kan dienen als vervanging van een aanval in plaats van als een hulpmiddel bij een aanval (Kleck & McElrath, 1991). Dit zou het geval zijn bij overvallen, maar ook bij door woede ingegeven gevallen van interpersoonlijk geweld.

2.4.2 Letsel en dood

Uit onderzoek (Kleck & McElrath, 1991) blijkt dat hoe dodelijker het wapen dat aanwezig is in een bedreigende situatie, hoe kleiner de kans dat er fysiek geweld wordt gebruikt. Er bestaat een duidelijke hiërarchie in de mate van dodelijkheid die wordt toegeschreven aan verschillende wapentypen: verwondingen als gevolg van het gebruik van vuurwapens leiden het meest frequent tot de dood van het slachtoffer, gevolgd door verwondingen die het gevolg zijn van het gebruik van achtereenvolgens messen, andere wapens, stompe voorwerpen en ten slotte handen en voeten. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de bereidheid om geweld te gebruiken en ernstig letsel toe te brengen in het algemeen groter is onder daders die gebruikmaken van vuurwapens dan onder daders die gebruikmaken van andere typen wapens (Kleck & Bordua, 1983; Kleck, 1997). Geweldsincidenten waarbij het slachtoffer wordt verwond met een vuurwapen leiden inderdaad vaker tot de dood van het slachtoffer dan geweldsdelicten waarbij het slachtoffer wordt verwond met een mes. Deze causale relatie kan deels worden verklaard door het feit dat een vuurwapen dodelijker is dan een mes, maar zij wordt ook zeker beïnvloed door de intenties van de dader (Kleck, 1997: p. 216-217):

‘Aggressors who are, however spontaneously and momentarily, strongly motivated to seriously hurt their victims are more likely to actually do so. However, the strength of aggressive motivation also most certainly influences the choice of method: aggressors more intent on inflicting serious harm are more likely to choose a weapon they believe is suited to the task, and thus to prefer a gun over a knife or other weapon with a less lethal reputation.’

Hypothese 4

Hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsmisdrijf, hoe kleiner de kans dat het slachtoffer fysiek letsel oploopt.

2.5 De keuze voor een wapen

2.5.1 Invloeden op wapenkeuze

Het is interessant om te kijken naar de mate waarin wapengebruik instrumenteel of expressief en gepland of impulsief van karakter is en waarom, in het geval van gepland en instrumenteel wapengebruik, mensen voor een bepaald type wapen kiezen. De keuze voor een wapen kan worden beïnvloed door verschillende factoren, namelijk (Brennan & Moore, 2009; Van Wilsem & Stobbe, 2006; Harding, 1993; Cook, 1982):

- de context waarin men ervaring heeft opgedaan met wapens c.q. eerdere ervaringen met wapens en geweld;
- kenmerken van daders en slachtoffers;
- eigenschappen van wapens;
- strafbaarstelling van wapengebruik;
- beschikbaarheid van wapens.

Ervaringen

Allereerst de context waarin men ervaring heeft opgedaan met wapens. Wanneer binnen families en vriendengroepen sprake is van (il)legaal vuurwapengebruik, dan is dit van invloed op het toekomstig wapengebruik door de individuele leden van deze sociale verbanden. Een Australisch onderzoek (Harding, 1993) laat zien dat er verschillen bestaan tussen overvallers die gebruikmaken

van een vuurwapen en overvallers die gebruikmaken van een andersoortig wapen; verschillen die kunnen worden verklaard door socialiseringsprocessen. Overvallers die gebruikmaken van vuurwapens blijken vaker hun eerste ervaringen met dergelijke wapens te hebben opgedaan in aanwezigheid van broers, neven en vrienden (*peer groups*), terwijl overvallers die gebruikmaken van andere wapens hun eventuele ervaring met vuurwapens hebben opgedaan in aanwezigheid van opa's, vaders en ooms (*authority figures*). Ook maakten overvallers die hun eerste ervaringen met vuurwapens opdeden in de aanwezigheid van autoriteitsfiguren die vuurwapenbezit beschouwen als rechtmatig middel om zichzelf of hun bezittingen te beschermen vaker gebruik van vuurwapens. Dit socialiseringsproces bleek ook in het verdere leven van invloed op het gedrag van individuen. Wapengebruikers bleken ook als volwassenen vaker contact te hebben met andere wapengebruikers, waaronder individuen die wapens gebruiken voor criminele doeleinden. De bevindingen van Harding worden ondersteund door een onderzoek dat Wright & Rossi (1994) uitvoerden onder gedetineerde wapengebruikers. Uit dit onderzoek bleek dat criminelen die vaak met een vuurwapen op zak lopen relatief veel omgaan met mensen (familieleden en vrienden) die ook vuurwapens dragen.

Hoewel de context waarin mensen ervaring opdoen met wapens dus van belang is voor het uiteindelijke wapengebruik bij geweldsdelicten, wordt dit aspect niet meegenomen in dit onderzoek. Als gevolg van de gekozen onderzoeksmethode (dossieronderzoek) valt er weinig te zeggen over socialiseringsprocessen van wapengebruikers.

Kenmerken van daders en slachtoffers

Demografische kenmerken van daders en slachtoffers, maar ook sociaaleconomische factoren, psychosociale risicofactoren, waaronder het gebruik van alcohol en drugs, en cognitieve en psychologische kenmerken van wapengebruikers zoals percepties ten aanzien van het dragen van wapens door anderen, angst voor slachtofferschap, agressie, crimineel verleden en psychopathie, kunnen allemaal een rol spelen bij de keuze voor een wapen. In dit onderzoek wordt gekeken naar de demografische factoren leeftijd, etniciteit en geslacht, het gebruik van alcohol en drugs en een crimineel verleden in relatie tot wapengebruik. Overige factoren blijven, mede als gevolg van de situationele benadering van dit onderzoek en de gehanteerde onderzoeksmethode, buiten beschouwing.

Hypothese 5

Naarmate slachtoffers sterker en daders kwetsbaarder zijn, kiezen daders vaker voor een dodelijker wapen.

Wapengebruikers anticiperen op de kenmerken van het delict dat zij gaan plegen, waarbij in het bijzonder de kenmerken van daders en slachtoffers van belang zijn. Naarmate slachtoffers sterker en daders kwetsbaarder zijn, kiezen daders vaker voor een dodelijker wapen, een veronderstelling die ook wel wordt aangeduid als de *relative vulnerability hypothesis*. Zoals al eerder gesteld, worden in de literatuur vuurwapens, en dan met name die met een groot kaliber, als meest dodelijk gezien, gevolgd door steek- en slagwapens. Onderzoek van Cook (1982) laat zien dat vuurwapens vaker worden gebruikt om een moord te plegen dan andere wapens wanneer:

- het slachtoffer een man is;
- het slachtoffer man is en de dader vrouw, vergeleken met de omgekeerde situatie;
- de dader zich buiten de leeftijdsperiode van 16 tot 39 jaar bevindt, vergeleken met andere leeftijden;
- de dader zich buiten de leeftijdsperiode van 16 tot 39 jaar en het slachtoffer zich daarbinnen bevindt, vergeleken met andere leeftijden;
- er sprake is van één dader, vergeleken met situaties waarin er meerdere daders zijn;
- er sprake is van één dader en meerdere slachtoffers, vergeleken met de omgekeerde situatie.

De bevindingen van Cook zijn deels in lijn met de bevindingen van Van Wilsem & Stobbe (2006), die onderzoek deden naar 650 aangiften van geweldsmisdrijven in drie Rotterdamse buurten. Zij vergeleken delicten waarbij geen wapen werd gebruikt met delicten waarbij wel een wapen werd gebruikt en kwamen tot de conclusie dat de betrokkenheid van een mannelijk slachtoffer en de aanwezigheid van meerdere slachtoffers de kans op wapengebruik verhogen. Tegelijkertijd bleek de kans op wapengebruik in zijn algemeenheid niet afhankelijk te zijn van de leeftijd van dader of slachtoffer, noch van het geslacht van de dader(s) (Van Wilsem & Stobbe, 2006: p. 46): 'Opmerkelijk genoeg werd ook tussen mannelijke en vrouwelijke daders geen verschil gevonden in de prevalentie van wapengebruik, mogelijk als gevolg van het feit dat geweldplegende vrouwen een aparte selectie vormen, die relatief snel wapens gebruikt'

Ook etniciteit lijkt een demografisch kenmerk dat samenhangt met wapengebruik. Zo wijzen verschillende onderzoeken (Van Wilsem & Stobbe, 2006; Van San, 1998) uit dat het gebruik en bezit van vuur- en steekwapens vaker voorkomt onder niet-westerse groepen. Dit zou dus betekenen dat zich zowel onder de daders als slachtoffers van wapengerelateerd geweld relatief veel etnische minderheden zouden bevinden. De verklaring hiervoor zou gelegen zijn in de sociaaleconomische achterstandspositie van relatief veel allochtonen, wat tot een verhoogde kans op statusverwerving via onconventionele middelen, zoals het gebruik van wapens, zou leiden, aldus Van Wilsem & Stobbe.

Hypothese 6

Vuur- en steekwapens worden relatief vaak gebruikt door niet-westerse daders.

Dat het gebruik van alcohol en drugs van invloed is op wapengebruik blijkt uit verschillende onderzoeken. Zo bleek wapengebruik vaker voor te komen bij incidenten waarbij sprake was van de betrokkenheid van een drugsverslaafde dader (Van Wilsem & Stobbe, 2006) en was meer dan de helft van de vuurwapengedetineerden tijdens het plegen van hun geweldsdelict onder invloed van verdovende middelen (Wright & Rossi, 1994). Lemos (2004) concludeerde dat een direct verband tussen alcohol- en drugsgebruik en het gebruik van steekwapens moeilijk vast te stellen is, maar dat er een sterk verband bestaat tussen te veel drinken en drugsgebruik enerzijds en de kans op agressie en crimineel gedrag anderzijds.

Hypothese 7

Daders van gewapend geweld zijn vaker wel dan niet onder invloed van alcohol en/ of drugs.

Ook een crimineel verleden kan van invloed zijn op het gebruik van wapens bij geweldsincidenten. Wanneer iemand eerder veroordeeld en gedetineerd is geweest, beschikt hij over criminele contacten en zal de beschikbaarheid van wapens toenemen. Dergelijke informele circuits blijken van groot belang voor het verkrijgen van met name vuurwapens (Wright & Rossi, 1994).

Hypothese 8

Daders met criminele antecedenten gebruiken vaker vuurwapens dan daders zonder criminele antecedenten.

Eigenschappen van wapens

Verder beschikken verschillende typen wapens over verschillende kenmerken die ze al dan niet aantrekkelijk maken voor daders. Zo is het met een vuurwapen mogelijk om iemand vanaf een grotere afstand te verwonden of doden dan met een steek- of slagwapen het geval is. Kleck (1991) wijst er echter op dat in de praktijk de meeste schietincidenten plaatsvinden over afstanden die passen binnen de afmetingen van de gemiddelde badkamer of keuken. Daders hadden dan dus, wanneer ze bereid zouden zijn fysiek contact te maken met het slachtoffer, ook andere wapens dan vuurwapens kunnen gebruiken. Een ander voordeel van vuurwapens boven steek- en slagwapens is dat zij minder fysieke inspanningen vereisen van de gebruiker en ook hebben vuurwapens een psychologisch voordeel; zij zijn een onpersoonlijker, minder emotioneel en ‘schoner’ middel om iemand letsel toe te brengen, wat het plegen van een geweldsdelict voor een bepaald type dader mogelijk makkelijker maakt (Kleck, 1997; Wolfgang, 1958). Het zou gezien dat psychologische voordeel dan voor de hand liggen dat daders die hun slachtoffers persoonlijk kennen eerder voor een vuurwapen kiezen dan voor bijvoorbeeld een steekwapen.

Hypothese 9

Wanneer daders en slachtoffers elkaar kennen, wordt er vaker gebruikgemaakt van vuurwapens dan wanneer daders en slachtoffers onbekenden van elkaar zijn.

Uit verschillende onderzoeken onder vuurwapengebruikers (Wright & Rossi, 1994; Maalsté, Nijmeijer & Scholtes, 2002) blijkt ook dat specifieke kenmerken van vuurwapens bepalend zijn voor de keuze die criminelen maken voor een bepaald type vuurwapen. In gesprekken werd aan vuurwapengedetineerden gevraagd waarom ze kozen voor een bepaald type vuurwapen. Het type activiteit bleek een belangrijke reden te zijn om te kiezen voor een bepaald type vuurwapen. De ‘kleine crimineel’ koopt eerder een simpel en praktisch vuurwapen, soms zelfs een nepvuurwapen, terwijl de ‘crimineel op niveau’ de voorkeur geeft aan een groter wapen of een wapen dat op een andere manier meer indruk maakt. Ook de technische kwaliteit van een wapen bleek van belang te zijn bij de keuze voor een vuurwapen. Het wapen mag niet haperen en er moeten meerdere patronen in kunnen. Vooral voor de ‘crimineel op niveau’ was dit een belangrijk argument. Verder werd de hanteerbaarheid van een wapen van belang geacht. Zo zou een wapen licht moeten zijn en gemakkelijk onder kle-

ding te verbergen. Ten slotte waren ook de prijs van het wapen en de financiële middelen van de crimineel van belang, evenals de status van en trends in merken en typen wapens.

Strafbaarstelling wapengebruik

Ook kan de keuze voor een bepaald type wapen worden beïnvloed door de consequenties in termen van strafbaarstelling van het gebruik ervan. In eerder onderzoek wordt echter weinig bewijs gevonden voor deze aanname (Harding, 1993; Wright & Rossi, 1994). Zo vond Harding in zijn studie naar gewapende overvallers dat vooral de overvallers die gebruikmaken van vuurwapens nadenken over wat er gebeurt als ze worden gepakt. Ook toonde hij aan dat zij nauwkeurig de hoogte van de straf inschatten die zij verwachten te krijgen voor het plegen van een overval met een vuurwapen. Toch blijkt het grootste deel van deze groep de hoogte van hun uiteindelijke straf te onderschatten en geeft een meerderheid aan ook bij toekomstige overvallen een vuurwapen te willen gebruiken. McDowall, Loftin & Wiersema (1992) deden onderzoek in verschillende Amerikaanse staten naar de effecten van het invoeren van verplichte straffen wanneer geweldsdelicten worden gepleegd met een vuurwapen. Uit hun onderzoek blijkt dat dergelijke straffen een preventief effect lijken te hebben op het aantal levensdelicten dat wordt gepleegd. Er is sprake van een afname van het aantal levensdelicten waarbij een vuurwapen in het spel is, terwijl tegelijkertijd het aantal levensdelicten dat wordt gepleegd met behulp van een ander soort wapen niet toeneemt. Dit is opnieuw een ontkrachting van Wolfgangs wapenvervangings-effect. Voor overvallen en andere geweldsdelicten bleek het als gevolg van methodologische keuzes niet mogelijk om vast te stellen of er een preventief effect uitgaat van verplichte straffen bij vuurwapengebruik.

Beschikbaarheid van wapens

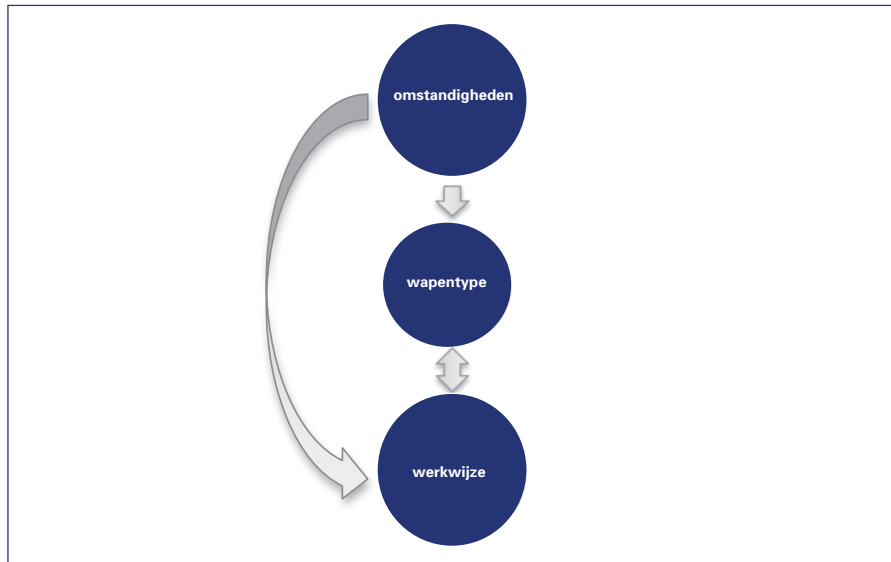
Ten slotte is de beschikbaarheid van wapens van belang (Cook, 1991). Deze heeft enerzijds te maken met particulier wapenbezit en anderzijds met wet- en regelgeving omtrent de handel in en het gebruik van wapens. Dit thema komt terug in de reflectie in hoofdstuk 4 en in de bijbehorende bijlage (bijlage 4).

2.5.2 Motieven voor wapengebruik volgens ervaringsdeskundigen

Er zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd waarbij gedetineerden werd gevraagd naar hun gebruik van wapens en naar de redenen waarom zij voor een bepaald type wapen kozen (Maalsté, Nijmeijer & Scholtes, 2002; Harding, 1993; Wright & Rossi, 1994). Hierbij moet worden opgemerkt dat in deze studies de nadruk vooral ligt op vuurwapengebruikers en hun overwegingen. De belangrijkste motieven die de gedetineerden aangaven voor wapengebruik waren de kans dat het slachtoffer bewapend was, de wens om zichzelf te kunnen verdedigen, het gemak van het plegen van een delict met een wapen en het wapen als middel om te kunnen ontsnappen. De belangrijkste reden om een vuurwapen te gebruiken, was de aanname dat je met een vuurwapen het slachtoffer niet hoeft te verwonden om je doel te bereiken. Een belangrijke vraag is dan vervolgens waarom alleen een minderheid van de geweldsdelicten wordt uitgevoerd met behulp van een vuurwapen. Voor de gevangenen die een ander wapen gebruikten dan een vuurwapen bleek de belangrijkste reden hiervoor gelegen te zijn in de juridische consequenties en andere moeilijkheden rondom het gebruik van een vuurwapen bij een delict. Persoonlijke voorkeur, bekendheid en wettelijke beperkingen speelden eveneens een rol bij hun wapenkeuze.

2.6 Conclusie

Op basis van eerder onderzoek naar het gebruik van wapens bij geweldsincidenten kan nu een overzicht worden gegeven van de werkwijze die wordt gehanteerd en de omstandigheden die een rol (kunnen) spelen bij wapengebruik. In figuur 2.7 wordt het model geschetst dat in dit onderzoek wordt onderzocht.

Figuur 2.7: Samenhang wapentype, omstandigheden en werkwijze bij wapengebruik

Tabel 2.1 beschrijft verschillende kenmerken van de werkwijze die daders hanteren bij het gebruik van wapens bij geweldsdelicten. Deze kenmerken zijn interessant voor het bestuderen van het wapengebruik in Nederland.

Tabel 2.1: Werkwijze wapengebruik

<i>Begrip</i>	<i>Uitwerking</i>
<i>Delict</i>	Expressief (o.a. bedreiging, mishandeling, openlijke geweldpleging) Instrumenteel (o.a. overval, straatroof)
<i>Karakter wapengebruik</i>	
Keuze wapentype	Weloverwogen, impulsief
Keuze wapengebruik	Weloverwogen, impulsief
<i>Wapeneffecten</i>	
Aard wapengebruik	Dreigen, fysiek geweld (schieten, steken, slaan)
Fysieke gevolgen slachtoffer	Dood, letsel, geen letsel
<i>Herkomst wapen(s)</i>	Meegenomen naar de plaats delict, reeds aanwezig op de plaats delict
<i>Motieven wapengebruik</i>	Zelfbescherming, uitoefening van dwang, slachtoffer moedwillig letsel toebrengen, anders
<i>Duurzaamheid wapengebruik</i>	Achtergelaten op de plaats delict, meegenomen van de plaats delict

In tabel 2.2 wordt een overzicht gegeven van de omstandigheden die van invloed kunnen zijn op de wijze waarop wapens worden gebruikt bij geweldsincidenten.

Tabel 2.2: Omstandigheden wapengebruik

<i>Begrip</i>	<i>Uitwerking</i>
Locatie	Woning, openbaar vervoer, horeca, op straat/in de openbare ruimte, bedrijf, overig
Kenmerken daders(s)	Aantal, leeftijd, geslacht, etniciteit, drugs- en/of alcoholgebruik, daderantecedenten
Kenmerken slachtoffer(s)	Aantal, leeftijd, geslacht, etniciteit, drugs- en/of alcoholgebruik, daderantecedenten
Kwetsbaarheid dader(s)	Afhankelijk van aantallen daders versus aantallen slachtoffers, leeftijd dader(s) versus leeftijd slachtoffer(s) en geslacht dader(s) versus geslacht slachtoffer(s)
Reactie slachtoffer	Werkt mee, doet niets, verzet zich
Relatie dader-slachtoffer	Bekenden-familie, bekenden-overig, onbekenden
Eerder geweld tussen dader en slachtoffer	Geweld met wapen, geweld zonder wapen, geen eerder geweld

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze wapens worden gebruikt bij geweldsdelicten en onder welke omstandigheden dat gebeurt.

Wapengebruik nader geanalyseerd

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van een analyse van 1000 geweldsincidenten het wapengebruik in Nederland beschreven en geanalyseerd. Deze geweldsincidenten vonden plaats in twee politieregio's, namelijk Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland. Allereerst wordt nu het wapengebruik in deze twee politieregio's met elkaar vergeleken en wordt gekeken of in twee regio's die sterk van elkaar verschillen, onder andere in mate van verstedelijking en in bevolkingssamenstelling, ook sprake is van andersoortig wapengebruik.² Vervolgens wordt aan de hand van het dossieronderzoek een beeld geschetst van de typen wapens die in Nederland worden gebruikt bij geweldsdelicten. Vervolgens wordt ingegaan op het verband tussen typen wapens en de werkwijze die geweldplegers hanteren wanneer zij de verschillende typen wapens gebruiken. Ten slotte wordt beschreven hoe de omstandigheden bij geweldsdelicten van invloed zijn op de typen wapens die daders gebruiken en op de werkwijze die zij daarbij hanteren.³ Hiermee wordt achtereenvolgens antwoord gegeven op de onderzoeksvragen:

- 1 Welke wapens worden in Nederland gebruikt bij het plegen van geweldsmisdrijven?
- 2 Op welke wijze worden wapens gebruikt bij geweldsmisdrijven?
 - a Welk verband bestaat er tussen het type wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsmisdrijf en de werkwijze die door daders wordt gehanteerd?
- 3 Onder welke omstandigheden worden wapens gebruikt bij geweldsmisdrijven?
 - a Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaald type wapen?
 - b Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaalde werkwijze?

² De analyses op regioniveau zijn te vinden in de bijlagen 2 en 3.

³ De resultaten van de statistische analyses worden gepresenteerd in bijlage 4.

3.2 Wapengebruik vergeleken

3.2.1 Wapens

Wanneer we de wapentypen vergelijken die in de twee regio's worden gebruikt bij geweldsdelicten, dan blijken deze significant van elkaar te verschillen, al is dat verschil zwak tot matig te noemen (Pearson Chi2 = ,000**, Cramer's V = ,374, N = 1000). In beide regio's is het steekwapen het meest gebruikte wapen, maar het vuurwapengebruik ligt aanzienlijk hoger in Amsterdam-Amstelland dan in Noord- en Oost-Gelderland. In Noord- en Oost-Gelderland worden slagwapens en andere soorten wapens relatief vaak gebruikt en ligt ook het gebruik van meerdere soorten wapens bij geweldsdelicten hoger. Nadere analyse laat zien dat de regio's ook van elkaar verschillen in de mate waarin er bij geweld gebruik wordt gemaakt van gelegenheidswapens; in Noord- en Oost-Gelderland is dit significant vaker het geval dan in Amsterdam-Amstelland (Pearson Chi2 = ,000**, Cramer's V = ,395, N = 801).

3.2.2 Werkwijze

Ook de werkwijzen die worden gebruikt bij gewapende geweldsdelicten blijken te verschillen, al zijn ook die verschillen als zwak tot matig te typeren (zie tabel 1, bijlage 4). De geweldsdelicten die worden gepleegd in de regio Noord- en Oost-Gelderland hebben vaker een expressief karakter, terwijl de geweldsdelicten in Amsterdam-Amstelland vaker als instrumenteel gekarakteriseerd kunnen worden.⁴ Ook de keuze voor het type wapen en de wijze waarop dat wapen wordt gebruikt, blijken te verschillen. De keuze voor een wapen en het gebruik daarvan zijn in Amsterdam-Amstelland meer weloverwogen van karakter dan in de regio Noord- en Oost-Gelderland, waar vaker sprake lijkt te zijn van impulsief wapengebruik. Het is dan ook logisch dat wapens in Amsterdam-Amstelland vaker worden meegenomen door de dader, terwijl de wapens in Noord- en Oost-Gelderland vaker al aanwezig zijn op de plaats delict. Ook voor wat betreft de duurzaamheid van het wapengebruik doet zich een verschil voor tussen Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland. Een belangrijke verklaring hiervoor lijkt gelegen in het verschil in gebruikte wapentypen.

4 Tot de expressieve delicten worden delicten als bedreiging en mishandeling gerekend, onder instrumentele delicten worden onder andere straatroof en overvallen verstaan.

Vuurwapens zijn over het algemeen duurder dan steek- en slagwapens. In de regio Amsterdam-Amstelland, waar vuurwapens relatief vaak worden gebruikt, zijn de daders meer geneigd het wapen mee te nemen na het plegen van een geweldsdelict dan in de regio Noord- en Oost-Gelderland waar andere soorten wapens, waaronder slagwapens, populairder zijn.

Toch vertonen de twee regio's ook overeenkomsten waar het gaat om de werkwijze die wordt gehanteerd bij wapengebruik. Zo geldt voor beide regio's dat ongeveer twee derde van de slachtoffers geen fysiek letsel ondervindt van het wapengebruik bij geweldsdelicten en blijkt in een ruime meerderheid van de geweldsdelicten dat het beïnvloeden van het slachtoffer het doel was. Zelfbescherming blijkt nauwelijks een rol te spelen in de beslissing om een wapen te gebruiken.

3.2.3 Omstandigheden

Wanneer we kijken naar de omstandigheden waaronder wapens worden gebruikt, blijken de regio's Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland op uiteenlopende aspecten van elkaar te verschillen, hoewel deze verschillen overwegend zwak zijn (zie tabel 2 en 3, bijlage 4). In Amsterdam-Amstelland blijken geweldsdelicten met een wapen relatief vaak in de openbare ruimte plaats te vinden, terwijl in Noord- en Oost-Gelderland geweldsdelicten met wapens zich relatief vaak binnen de beslotenheid van een woning voltrekken. Een ander verschil betreft de kenmerken van daders. Amsterdamse daders zijn vaker allochtoon, minder vaak onder invloed van alcohol en/of drugs en vaker eerder in aanraking geweest met de politie dan daders in de regio Noord- en Oost-Gelderland. Ook opereren zij bij het plegen van geweldsdelicten vaker in groepen dan daders in Noord- en Oost-Gelderland. Niet alleen de daders, maar ook de slachtoffers van geweldsdelicten verschillen. Amsterdamse slachtoffers zijn relatief vaak allochtoon, hebben minder vaak alcohol en/of drugs gebruikt en zijn vaker in aanraking geweest met de politie dan slachtoffers in Noord- en Oost-Gelderland. Daarnaast blijken Amsterdamse slachtoffers vaker mee te werken met de dader dan slachtoffers in Noord- en Oost-Gelderland. Een mogelijke verklaring hiervoor is het verschil in het type wapen dat wordt gebruikt; onder dreiging van een vuurwapen zullen slachtoffers sneller besluiten mee te werken met daders dan onder dreiging van bijvoorbeeld een slagwapen. Een laatste verschil betreft de relatie tussen daders en slachtoffers. Waar in Amsterdam-Amstelland daders en slacht-

offers elkaar bij een ruime meerderheid van de gewapende geweldsdelicten niet blijken te kennen, worden in Noord- en Oost-Gelderland wapens juist vaak gebruikt bij geweldsdelicten tussen bekenden.

Maar ook voor wat betreft de omstandigheden waaronder geweld plaatsvindt worden overeenkomsten aangetroffen tussen de regio's Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland. Zo zijn in beide regio's mannen oververtegenwoordigd onder daders en slachtoffers en lijken geweldsdelicten in beide regio's, voor zover bekend, op zichzelf staande gebeurtenissen waar geen eerder geweld aan is voorafgegaan. Ook blijken de regio's overeen te komen voor wat betreft de gemiddelde leeftijd van daders en slachtoffers en het gemiddelde aantal slachtoffers dat bij geweldsdelicten met een wapen betrokken is. Wanneer we de leeftijd van dader(s) ten opzichte van de leeftijd van slachtoffer(s), het aantal daders ten opzichte van het aantal slachtoffers en het geslacht van dader(s) ten opzichte van het geslacht van slachtoffer(s) integreren in een variabele die de kwetsbaarheid van de dader ten opzichte van het slachtoffer uitdrukt, blijkt er tussen de regio's geen verschil te bestaan in de kwetsbaarheid van daders ten opzichte van hun slachtoffers.

Gezien de geringe verschillen tussen de regio's Amsterdam-Amstelland en Noord- en Oost-Gelderland in de aard van de wapens die worden gebruikt bij geweldsdelicten, de werkwijze die daders daarbij hanteren en de omstandigheden waaronder daders wapens gebruiken, lijkt het een gerechtvaardigde keuze om in het navolgende de geweldsincidenten die hebben plaatsgevonden in de afzonderlijke regio's als geheel te analyseren, om zo te komen tot meer algemene uitspraken over wapengerelateerd geweld in Nederland.

3.3 Het verband tussen wapentype en werkwijze bij geweldsdelicten

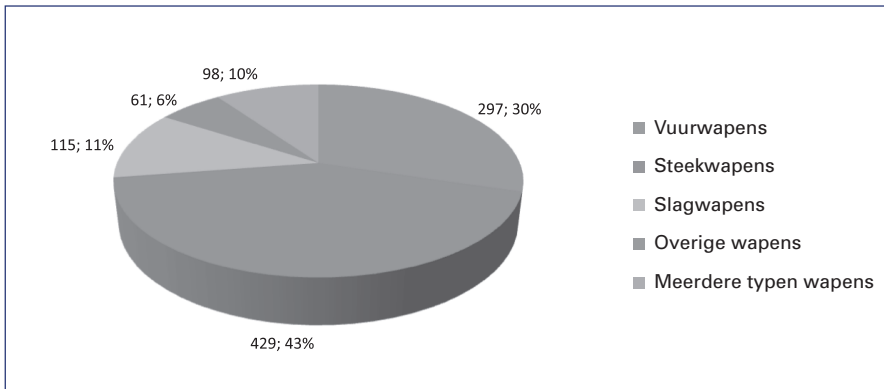
3.3.1 Beschrijving

Wapentypen

Het steekwapen blijkt in Nederland het meest populaire wapen bij geweldsdelicten. Ruim veertig procent van de geweldsincidenten werd gepleegd met zo'n steekwapen. Daarna blijkt het vuurwapen het meest voorkomende wapen bij geweld te zijn. Bij dertig procent van de geweldsdelicten kiest de dader voor een dergelijk wapen. Slagwapens en meerdere typen wapens werden gebruikt bij ongeveer tien procent van de geweldsdelicten en bij zes procent van de

bestudeerde geweldsincidenten maakte de dader gebruik van een andersoortig wapen, zoals bijvoorbeeld pepperspray of een stroomstootwapen.

Figuur 3.1: Wapentypen

Het blijkt dat vuurwapens veelal worden ingezet bij instrumentele geweldsdelicten, zoals overvallen en straatroof, terwijl steekwapens en in sterkere mate slagwapens en andersoortige wapens vaker worden gebruikt bij geweldsdelicten met een expressief karakter, zoals mishandeling en bedreiging.

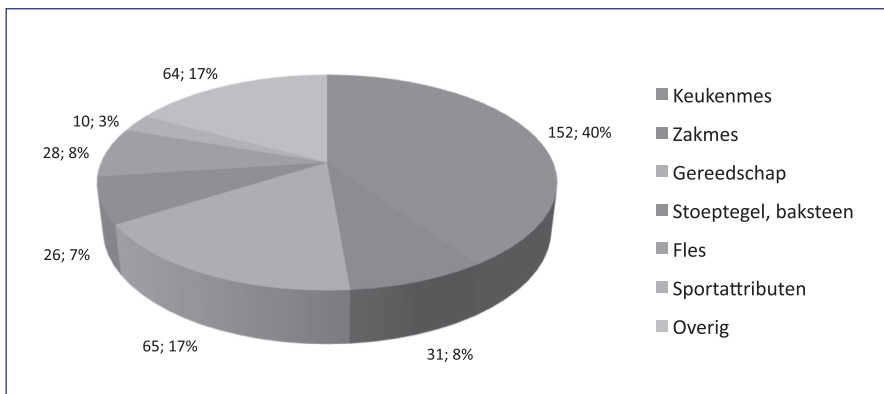
Tabel 3.1: Type delict

	Instrumenteel geweld		Expressief geweld		Totaal	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	212	71	85	29	297	100
Steekwapen	163	38	266	62	429	100
Slagwapen	9	8	106	92	115	100
Andersoortig wapen	6	10	55	90	61	100
Meerdere typen wapens	41	42	57	58	98	100

Ten minste 38 procent van de geweldsdelicten, zo bleek uit nadere analyse, wordt gepleegd met een gelegenheidswapen, een voorwerp dat niet primair als wapen is bedoeld. In het bijzonder keukenmessen worden door daders gebruikt bij het plegen van geweld, gevolgd door gereedschappen, zoals hamers, schroevendraaiers en zelfs boormachines. Ook zakmessen en flessen, al dan niet kapotgeslagen, werden regelmatig aangetroffen bij geweldsincidenten. Gele-

geheimswapens worden significant vaker gebruikt bij expressieve delicten als bedreigingen, openlijke geweldpleging tegen personen en mishandelingen dan bij instrumentele delicten als straatroof en overvallen (Pearson Chi2 = ,000**, Phi = ,496, N = 801).

Figuur 3.2: Gelegenheidswapens

Het karakter van het wapengebruik

Vervolgens is gekeken of daders weloverwogen kiezen voor een bepaald type wapen of dat deze keuze is ingegeven door een impuls. Daarnaast is beoordeeld of daders er weloverwogen voor kiezen om een wapen daadwerkelijk te gebruiken bij een delict of dat het gebruik van een wapen impulsief gebeurt.⁵ Het lijkt erop dat hoe dodelijker het wapen is dat wordt gebruikt bij een geweldsdelict, hoe weloverwogener de keuze voor en het gebruik van het betreffende wapen is. Met andere woorden: de keuze voor en het gebruik van een vuurwapen is minder aan impulsen onderhevig dan de keuze voor en het gebruik van steekwapens. Op hun beurt is de keuze voor en het gebruik van steekwapens weer weloverwogener dan de keuze voor en het gebruik van slagwapens. Verder lijkt het zo te zijn dat de keuze voor een bepaald type wapen weloverwogener wordt gemaakt dan die voor het uiteindelijke gebruik van dat betreffende wapen.

⁵ Hierbij moet de kanttekening worden gemaakt dat deze beoordeling in sterke mate is gebaseerd op een inschatting door de onderzoekers en dat deze dus een hoge mate van subjectiviteit kent.

Tabel 3.2: Het karakter van wapengebruik

	<i>Keuze wapentype</i>						<i>Keuze wapengebruik</i>					
	Weloverwogen		Impulsief		Totaal		Weloverwogen		Impulsief		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	285	97	9	3	294	100	257	88	35	12	292	100
Steekwapens	315	74	109	26	424	100	231	55	189	45	420	100
Slagwapens	39	35	72	65	111	100	36	33	73	67	109	100
Overige wapens	25	42	35	58	60	100	22	37	38	63	60	100
Meerdere typen wapens	66	68	31	32	97	100	60	62	37	38	97	100

Wapeneffecten

Bij ruim driekwart van de geweldsdelicten worden wapens uitsluitend gebruikt om mee te dreigen. Daarbij valt op dat hoe dodelijker het wapen, hoe vaker het gebruik ervan zich beperkt tot dreigen. Met andere woorden: vuurwapens worden vaker gebruikt om mee te dreigen dan steekwapens en met steekwapens wordt vaker gedreigd dan met slagwapens. Bij meer dodelijke wapens lijken daders dus meer terughoudend te zijn om daadwerkelijk fysiek geweld te gebruiken dan bij minder dodelijke wapens. Dit wordt nog eens bevestigd door de constatering dat er met vuurwapens, wanneer deze worden gebruikt, vaker wordt geslagen dan geschoten. Ook wanneer meerdere typen wapens bij een delict aanwezig zijn, worden deze overwegend gebruikt om te dreigen. Ook hier zie je een terughoudendheid bij daders om daadwerkelijk fysiek letsel toe te brengen aan het slachtoffer. Bij slagwapens vertonen daders de grootste bereidheid om het wapen daadwerkelijk te gebruiken.

Tabel 3.3: Aard van het wapengebruik

	<i>Dreigen</i>		<i>Fysiek geweld</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	259	88	35	12	294	100
Steekwapens	313	76	97	24	410	100
Slagwapens	29	35	53	65	82	100
Overige wapens	8	80	2	20	10	100
Meerdere typen wapens	54	73	20	27	74	100

Vrijwel alle wapens, een uitzondering vormen slagwapens, hebben vaker geen fysiek letsel dan wel fysiek letsel tot gevolg. Na geweld met slagwapens hebben geweldsdelicten met andersoortige wapens het vaakst letsel tot gevolg, gevolgd door geweld waarbij achtereenvolgens meerdere soorten wapens, steekwapens

en vuurwapens werden gebruikt. Met andere woorden: hoe dodelijker het wapen dat bij een geweldsdelict wordt gebruikt, hoe kleiner de kans op fysiek letsel.

Tabel 3.4: Fysieke gevolgen voor het slachtoffer

	<i>Dood</i>		<i>Letsel</i>		<i>Geen letsel</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	40	13	12	4	245	83	297	100
Steekwapen	61	14	47	11	321	75	429	100
Slagwapen	23	20	36	31	56	49	115	100
Andersoortig wapen	2	3	17	28	42	69	61	100
Meerdere typen wapens	12	12	26	27	59	61	97	100

De herkomst van het wapen

Voor alle wapentypen geldt dat deze over het algemeen naar de plaats delict worden meegenomen door de dader. De wapens die al aanwezig zijn op de plaats delict zijn overwegend gelegenheidswapens, zoals broodmessen, stoep-tegels en flessen.

Tabel 3.5: De herkomst van het wapen

	<i>Meegenomen naar PD</i>		<i>Reeds aanwezig op PD</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	285	96	11	4	296	100
Steekwapens	347	82	79	18	426	100
Slagwapens	62	55	51	45	113	100
Overige wapens	36	59	25	41	61	100
Meerdere typen wapens	70	75	24	25	94	100

De motieven voor wapengebruik

Bij motieven voor wapengebruik moet een onderscheid worden gemaakt tussen vuur- en steekwapens enerzijds en slag- en overige wapens anderzijds. Waar steekwapens en met name vuurwapens vooral worden gebruikt om dwang uit te oefenen, worden slag- en overige wapens primair gebruikt om letsel toe te brengen aan het slachtoffer. Ook hier lijkt weer te gelden: hoe dodelijker het wapen, hoe groter de terughoudendheid bij de dader om er daadwerkelijk fysiek geweld mee uit te oefenen. Ook het gebruik van meerdere typen wapens

bij het plegen van geweld lijkt vooral ingegeven door de wil om dwang uit te oefenen en in mindere mate door de wil om letsel toe te brengen aan het slachtoffer. Het gebruik van wapens als middel tot zelfbescherming wordt slechts incidenteel waargenomen.

Tabel 3.6: Motieven voor wapengebruik

	Zelfbescherming		Dwang		Toebrengen letsel		Anders		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	2	1	257	88	11	4	21	7	291	100
Steekwapens	10	2	237	58	118	29	46	11	411	100
Slagwapens	1	1	17	16	77	70	14	13	109	100
Overige wapens	2	4	11	22	20	40	17	34	50	100
Meerdere typen wapens	1	1	48	53	24	26	18	20	91	100

De duurzaamheid van wapengebruik

Voor alle wapens geldt dat daders ze meestal meenemen van de plaats delict nadat het geweldsmisdrijf is gepleegd. Het gebruik van vuurwapens blijkt het meest duurzaam te zijn.

Tabel 3.7: De duurzaamheid van wapengebruik

	Wapen achtergelaten op PD		Wapen meegenomen van PD		Totaal	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	12	4	282	96	294	100
Steekwapens	86	20	337	80	423	100
Slagwapens	39	35	72	65	111	100
Overige wapens	12	20	49	80	61	100
Meerdere typen wapens	22	23	75	77	97	100

3.3.2 Analyse

Er bestaat een significant verband tussen het type wapen dat bij een geweldsdelict wordt gebruikt en de werkwijze die daarbij wordt gehanteerd, al blijkt dat verband zwak tot matig te zijn (zie tabel 4, bijlage 4). Vuurwapens worden vaker bij delicten met een instrumenteel karakter gebruikt, zoals straatroof en overvallen, terwijl steek-, slag- en overige wapens vaker bij delicten met een

meer expressief karakter worden aangetroffen, zoals bedreigingen en mishandelingen. Ook blijkt er een verschil te bestaan in de keuze voor een bepaald wapen en in de keuze om dat wapen daadwerkelijk te gebruiken om het slachtoffer letsel toe te brengen. Waar de keuzes bij vuurwapens worden gekenmerkt door een weloverwogen karakter, is de keuze voor een steek-, slag- of ander wapen vaker impulsief van aard. Het blijkt dat hoe dodelijker het wapen is dat wordt gebruikt bij een geweldsdelict, hoe weloverwogener de keuze is voor (het gebruik van) dat wapen. Hiermee wordt *hypothese 2* bevestigd: gepland wapengebruik heeft vaker een instrumenteel karakter, terwijl expressief wapengebruik vaker impulsief van aard is.

Het blijkt dat daders van gewapend geweld hun wapens vaker gebruiken om ermee te dreigen dan om daadwerkelijk fysiek letsel toe te brengen. Bij twee derde van de geweldsincidenten werden wapens uitsluitend gebruikt om te dreigen, waarmee *hypothese 1* wordt bevestigd. Ook is het zo dat bij dodelijker wapens de terughoudendheid om deze te gebruiken voor fysiek geweld en het toebrengen van letsel groter is dan bij minder dodelijke wapens. Met andere woorden: vuurwapens worden vaker gebruikt om alleen mee te dreigen dan steekwapens en delicten met steekwapens leiden minder vaak tot fysiek geweld dan delicten met slagwapens. *Hypothese 3* wordt daarmee bevestigd. De kans dat slachtoffers fysiek letsel oplopen is dan ook significant kleiner bij geweldsdelicten waarbij een vuurwapen betrokken is dan bij geweldsdelicten waarbij steekwapens betrokken zijn. En bij geweldsdelicten waarbij een steekwapen aanwezig is, loopt het slachtoffer een kleinere kans op fysiek letsel dan bij geweldsdelicten waarbij slagwapens aanwezig zijn. Wanneer daders niet dreigen, maar hun wapens daadwerkelijk gebruiken tijdens het geweldsdelict, blijkt er geen significant verschil te bestaan tussen vuurwapens en andersoortige wapens; vuurwapens hebben ongeveer even vaak fysiek letsel tot gevolg als andersoortige wapens wanneer zij daadwerkelijk worden gebruikt om het slachtoffer aan te vallen. *Hypothese 4* wordt daarmee dus verworpen. Gezien het meer geplande karakter van vuurwapengebruik is het niet verwonderlijk dat vuurwapens vaker worden meegenomen naar de plaats delict dan andere wapens en dat zij ook vaker na het plegen van het delict weer worden meegenomen door de dader. Dat laatste kan mogelijk verklaard worden door de aanschafprijs van de gebruikte wapens; de prijs van een vuurwapen ligt over het algemeen hoger dan de prijs van steek- dan wel slagwapens.

3.4 Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaald type wapen?

3.4.1 Beschrijving

Locatie

De meeste geweldsincidenten met wapens vinden plaats in de openbare ruimte, gevolgd door geweldsincidenten in bedrijven (waaronder winkels, banken en tankstations) en geweldsincidenten in woningen. Bij geweldsmisdrijven die plaatsvinden in de openbare ruimte waren steekwapens het meest gebruikte wapen, gevolgd door vuurwapens, terwijl bij geweld in bedrijven en geweld in woningen vuurwapens het vaakst werden gebruikt.

Tabel 3.8: De locatie van het wapengebruik

	Woning		Horeca		Op straat, openbare ruimte		Bedrijf		Overig	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	51	28	20	44	121	24	79	49	22	30
Steekwapen	70	39	11	24	244	48	52	33	34	46
Slagwapen	21	12	8	18	67	13	5	3	7	10
Andersoortig wapen	7	4	3	7	44	9	3	2	3	4
Meerdere typen wapens	30	17	3	7	33	6	21	13	7	10
Totaal	179	100	45	100	509	100	160	100	73	100

Kenmerken van daders⁶

Bij een meerderheid van de geweldsdelicten is één dader betrokken. Opvallend is dat bij de geweldsdelicten waarbij één dader betrokken is, relatief vaak steekwapens worden gebruikt, terwijl bij geweldsdelicten waarbij meerdere daders betrokken zijn het gebruik van vuurwapens relatief hoog is.

⁶ In dit onderzoek wordt gesproken over daders. Hierbij moet worden opgemerkt dat niet bij alle bestudeerde dossiers een verdachte bekend heeft of veroordeeld werd. De bevindingen waarover in dit onderzoek wordt gerapporteerd betreffen dus voor een deel daders en voor een deel verdachten.

Tabel 3.9: Aantal daders

	<i>Eén dader</i>		<i>Meerdere daders</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	121	20	171	42
Steekwapen	299	51	129	32
Slagwapen	78	13	36	9
Andersoortig wapen	54	9	14	3
Meerdere typen wapens	40	7	56	14
Totaal	592	100	406	100

Wanneer we nu kijken naar de kenmerken van de daders die betrokken zijn bij geweldsdelicten, moet worden opgemerkt dat bij de beschrijving van de daderkenmerken geslacht, leeftijd, etniciteit, drugs- en/of alcoholgebruik en antecedenten alleen wordt uitgegaan van de geweldsdelicten waarbij sprake is van bekende daders. Bij 627 van de geselecteerde geweldsdelicten werden daders bekend bij de politie. Bij ongeveer negentig procent van deze delicten zijn alleen mannen betrokken, bij acht procent alleen vrouwen en bij zo'n twee procent van de geweldsdelicten waren zowel mannelijke als vrouwelijke daders aanwezig. Steekwapens bleken de meest populaire wapens voor zowel mannelijke als vrouwelijke daders. Het vuurwapengebruik was het hoogst bij geweldsdelicten door één of meerdere mannelijke daders.

De gemiddelde leeftijd van daders van geweldsdelicten met een wapen is ruim 30 jaar, waarbij opvalt dat bij geweldsdelicten die worden gepleegd door één dader de gemiddelde leeftijd aanzienlijk hoger ligt dan bij geweldsdelicten die worden gepleegd door meerdere daders. De gemiddelde leeftijd van daders die alleen een geweldsdelict plegen was ruim 32 jaar, terwijl de gemiddelde leeftijd van de daders die geweld in groepsverband plegen aanzienlijk lager is, namelijk ruim 23 jaar. Wanneer we nu kijken naar de typen wapens die worden gebruikt bij de geweldsdelicten, valt op dat geweldsdelicten met vuurwapens vaker door jongere daders worden gepleegd dan delicten met steekwapens; de gemiddelde leeftijd bij vuurwapendelicten ligt rond de 28 jaar, terwijl de gemiddelde leeftijd bij delicten met steekwapens op bijna 31 jaar ligt. De gemiddelde leeftijd van daders is het hoogst bij geweldsdelicten waarbij slagwapens worden gebruikt, gemiddeld zijn zij ruim 36 jaar oud. De gemiddelde leeftijd bij geweld met meerdere typen wapens ligt rond de 30 jaar.

Bij een meerderheid van de geweldsincidenten waarbij de daders bekend werden bij de politie waren autochtone Nederlanders betrokken. Bij ongeveer veertig procent van de geweldsdelicten waren daders betrokken met een niet-Nederlandse etniciteit. Het ging hierbij met name om Marokkanen en Surina-

mers. Bij geweldsdelicten blijken steekwapens het meest gekozen wapentype te zijn, onafhankelijk van de etnische achtergrond van de daders. Allochtone daders maken vaker gebruik van vuurwapens dan (groepen) daders met de Nederlandse etniciteit, terwijl autochtone Nederlanders relatief vaak gebruikmaken van slagwapens, andersoortige wapens en meerdere typen wapens.

Tabel 3.10: Etniciteit van de daders

	Nederlands		Ten minste één allochtone dader	
	#	%	#	%
Vuurwapen	45	14	57	23
Steekwapen	130	40	134	54
Slagwapen	64	19	27	11
Andersoortig wapen	45	14	8	3
Meerdere typen wapens	44	13	21	9
Totaal	328	100	247	100

Bij een ruime meerderheid van de geweldsdelicten is, voor zover bekend, geen sprake van alcohol- en/of drugsgebruik door de daders. Bij geweldsdelicten waarbij één of meerdere daders onder invloed zijn van alcohol en/of drugs worden het vaakst steekwapens gebruikt en het lijkt erop dat dergelijke daders minder vaak een vuurwapen gebruiken dan daders die niet onder invloed zijn.

Tabel 3.11: Alcohol- en drugsgebruik daders

	Ten minste een van de daders was onder invloed van alcohol en/of drugs		Nee	
	#	%	#	%
Vuurwapen	19	11	51	19
Steekwapen	83	47	140	51
Slagwapen	33	18	35	13
Andersoortig wapen	15	9	24	9
Meerdere typen wapens	27	15	21	8
Totaal	177	100	271	100

Wanneer we kijken naar het verleden van de daders, valt op dat geweld relatief vaak wordt gepleegd door daders die eerder als dader van een (gewelds)delict in aanraking zijn geweest met de politie. Daders maken, onafhankelijk van eventuele antecedenten, het vaakst gebruik van een steekwapen. Daders met antecedenten maken even vaak gebruik van vuurwapens als daders zonder antecedenten.

Tabel 3.12: Antecedenten van de daders

	<i>Daderantecedenten</i>			
	<i>Ja</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	52	19	66	19
Steekwapen	118	42	165	47
Slagwapen	46	16	51	15
Andersoortig wapen	25	9	33	9
Meerdere typen wapens	40	14	35	10
Totaal	281	100	350	100

Kenmerken slachtoffers

Bij de beschrijving van de kenmerken van de slachtoffers van geweldsdelicten dient het volledige databestand, de 1000 geanalyseerde geweldsdelicten, als uitgangspunt. Bij ruim driekwart van de geweldsdelicten was één slachtoffer betrokken. Bij deze geweldsdelicten worden relatief vaak steekwapens gebruikt, terwijl bij geweldsdelicten met meerdere slachtoffers het gebruik van vuurwapens relatief hoog is.

Tabel 3.13: Aantal slachtoffers

	<i>Eén slachtoffer</i>		<i>Meerdere slachtoffers</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	214	27	79	37
Steekwapen	361	46	68	32
Slagwapen	89	11	25	12
Andersoortig wapen	54	7	14	7
Meerdere typen wapens	69	9	26	12
Totaal	787	100	212	100

Bij bijna zeventig procent van de geweldsdelicten zijn alleen mannelijke slachtoffers betrokken. Vuurwapens en steekwapens worden in vrijwel gelijke mate gebruikt bij geweldsdelicten met mannelijke slachtoffers. Bij bijna een kwart van de geweldsdelicten zijn alleen vrouwelijke slachtoffers betrokken. Bij deze geweldsdelicten werden iets vaker vuur- dan steekwapens gebruikt. Bij bijna tien procent van de geweldsdelicten waren zowel mannelijke als vrouwelijke slachtoffers betrokken en bij deze delicten werden relatief vaak steekwapens gebruikt.

De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsdelicten is 33 jaar. De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van meerdere typen wapens ligt het hoogst

met 38 jaar. De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van andersoortige wapens is met 31 jaar het laagst. Slachtoffers van vuurwapengeweld zijn gemiddeld bijna 34 jaar oud, terwijl slachtoffers van geweld met steek- en slagwapens gemiddeld 31 jaar zijn.

Bij ruim zestig procent van de geweldsdelicten zijn uitsluitend autochtone Nederlandse slachtoffers betrokken. Bij geweldsdelicten met alleen Nederlandse slachtoffers en bij geweldsdelicten met allochtone slachtoffers worden steekwapens in bijna gelijke mate gebruikt. Bij geweldsdelicten met allochtone slachtoffers ligt het vuurwapengebruik aanzienlijk hoger dan bij geweldsdelicten met autochtone Nederlandse slachtoffers. Het gebruik van slag-, andersoortige en meerdere typen wapens is relatief hoog bij geweldsdelicten met uitsluitend autochtone Nederlandse slachtoffers.

Tabel 3.14: Etniciteit van de slachtoffers

	Nederlands		Ten minste één allochtoon slachtoffer	
	#	%	#	%
Vuurwapen	149	24	147	38
Steekwapen	251	41	177	46
Slagwapen	89	15	26	7
Andersoortig wapen	52	9	7	2
Meerdere typen wapens	68	11	28	7
Totaal	609	100	385	100

Bij een ruime meerderheid van de geweldsdelicten is, voor zover bekend, geen sprake van alcohol- en/of drugsgebruik door de slachtoffers. Bij geweldsdelicten waarbij één of meerdere slachtoffers onder invloed zijn van alcohol en/of drugs worden het vaakst steekwapens gebruikt, maar het onderscheid met geweldsdelicten waarbij slachtoffers niet onder invloed zijn blijkt klein. Wel valt op dat bij geweld met vuurwapens er relatief vaak sprake is van slachtoffers die niet onder invloed van het een of ander waren.

Tabel 3.15: Alcohol- en drugsgebruik slachtoffers

	Ten minste een van de slachtoffers was onder invloed van alcohol en/of drugs		Nee	
	#	%	#	%
Vuurwapen	18	17	262	32
Steekwapen	46	44	354	43
Slagwapen	17	17	80	10
Andersoortig wapen	6	6	45	6
Meerdere typen wapens	16	16	71	9
Totaal	103	100	812	100

Wanneer we kijken naar het verleden van de slachtoffers, blijkt dat bij één op de zes geweldsdelicten slachtoffers betrokken waren die in het verleden als dader van criminele feiten bij de politie in beeld zijn geweest. Vuurwapens worden vaker gebruikt bij delicten waarbij het slachtoffer zelf eerder dader is geweest dan bij delicten waarbij slachtoffers geen strafbare feiten op hun naam hebben staan. Bij deze laatste delicten worden relatief vaak steekwapens gebruikt.

Tabel 3.16: Antecedenten van de slachtoffers

	<i>Daderantecedenten</i>			
	<i>Ja</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	55	35	220	27
Steekwapen	62	40	351	44
Slagwapen	23	15	91	11
Andersoortig wapen	6	4	55	7
Meerdere typen wapens	10	6	86	11
Totaal	156	100	803	100

Reactie slachtoffers

Bij geweldsdelicten blijken slachtoffers meestal mee te werken met de dader en ook hier geldt: hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt, hoe vaker het slachtoffer meewerkt. Ook bij het gebruik van meerdere typen wapens werkt het slachtoffer meestal mee. Bij vier op de tien geweldsdelicten heeft het slachtoffer zich actief verzet tegen de dader.

Tabel 3.17: Reactie bij geweld met één slachtoffer

	<i>Werkt mee/does niets</i>		<i>Verzet zich</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	188	65	101	35	289	100
Steekwapen	250	59	174	41	424	100
Slagwapen	56	50	57	50	113	100
Andersoortig wapen	23	38	37	62	60	100
Meerdere typen wapens	57	59	39	41	96	100

Bij geweldsdelicten waarbij meerdere slachtoffers aanwezig waren, hebben eveneens bij ruim een kwart van de incidenten de slachtoffers zich verzet tegen de daders. Bij een derde van deze incidenten werd een vuurwapen gebruikt en bij bijna veertig procent een steekwapen. Ook in het geval van meerdere slacht-

offers lijkt de bereidheid tot verzet dus groter te zijn bij steekwapens dan bij vuurwapens.

Relatie dader en slachtoffer

Bij veruit de meeste geweldsincidenten waarbij wapens worden gebruikt kennen dader en slachtoffer elkaar niet. Bij de geweldsdelicten waarbij dader en slachtoffer elkaar wel kennen, zijn steekwapens het meest gebruikte wapen, gevolgd door slag- en andersoortige wapens, terwijl bij geweld tussen onbekenden vaker gebruik wordt gemaakt van vuurwapens. Het gebruik van meerdere typen wapens komt in vergelijkbare mate voor.

Tabel 3.18: Relatie dader en slachtoffer

	<i>Bekenden – familie</i>		<i>Bekenden – overig</i>		<i>Onbekenden</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	17	18	35	12	243	40
Steekwapen	43	47	148	49	236	39
Slagwapen	12	13	60	20	42	7
Andersoortig wapen	10	11	25	9	25	4
Meerdere wapens	10	11	32	11	56	10
Totaal	92	100	300	100	602	100

Eerder geweld

Voor zover bekend bij de politie worden veruit de meeste geweldsincidenten niet voorafgegaan door eerdere gewelddadigheden en zeker niet door geweld met wapens. Aan geweldsincidenten met steekwapens liggen nog het vaakst eerdere geweldsdelicten ten grondslag.

Tabel 3.19: Eerder geweldsgebruik

	<i>Ja, met een wapen</i>		<i>Ja, zonder wapen</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	3	13	12	15	278	31
Steekwapen	14	58	39	48	376	42
Slagwapen	2	8	15	19	97	11
Andersoortig wapen	1	4	7	9	60	7
Meerdere typen wapens	4	17	7	9	85	9
Totaal	24	100	80	100	896	100

3.4.2 Analyse

De omstandigheden waaronder geweldsdelicten plaatsvinden blijken in beperkte mate samen te hangen met het type wapen dat bij de delicten wordt gebruikt, al is deze samenhang zwakker dan de samenhang tussen werkwijze en wapentype, waarover in de vorige paragraaf werd geschreven (zie tabel 5 en 6, bijlage 4).

Bij ongeveer zestig procent van de geweldsdelicten waarbij de etniciteit van de dader werd geregistreerd, waren uitsluitend autochtone daders betrokken. Er blijkt een verband te bestaan tussen de etniciteit van daders en het type wapen dat wordt gebruikt. Hoewel zowel autochtone als allochtone daders de voorkeur geven aan een steekwapen, maken allochtone daders relatief vaak gebruik van een vuurwapen, terwijl autochtone daders vaker de voorkeur geven aan een andersoortig wapen. Autochtone daders hebben een sterkere voorkeur voor slagwapens en overige wapens en maken vaker gebruik van meerdere typen wapens. *Hypothese 6* wordt daarmee deels bevestigd. Ten aanzien van het gebruik van steekwapens werd geen significant verschil waargenomen tussen allochtone en autochtone daders. Bij de meeste geweldsdelicten lijken alcohol- en/of drugsgebruik door de dader geen rol te spelen. *Hypothese 7* wordt daarmee bevestigd. Wel kon worden vastgesteld dat hoe dodelijker het wapen dat bij een geweldsdelict wordt gebruikt, hoe kleiner de kans dat de dader onder invloed is van drugs- en/of alcohol. Bij een meerderheid van de geweldsdelicten was één dader betrokken. Vuurwapens worden vaker dan andere typen wapens gebruikt bij geweldsdelicten met meerdere daders. Anders dan verwacht, bleek het beschikken over criminele antecedenten door de daders van geweldsdelicten niet van invloed op het type wapen dat zij gebruikten; daders met criminele antecedenten bleken niet vaker te kiezen voor vuurwapens dan daders zonder criminele antecedenten, waarmee *hypothese 8* wordt verworpen.

Verschillende slachtofferkenmerken blijken van belang voor het type wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsdelict. Bij allochtone slachtoffers worden vaker vuurwapens gebruikt dan bij autochtone slachtoffers. Bij autochtone slachtoffers worden relatief vaak steek-, slag-, overige en meerdere typen wapens gebruikt. Bij geweldsdelicten met vuurwapens blijken slachtoffers minder vaak alcohol en/of drugs te hebben gebruikt dan bij geweld met andersoortige wapens. Verder blijken slachtoffers verschillend te reageren op verschillende typen wapens: bij geweld met een vuurwapen werken slachtoffers vaker mee, terwijl zij zich bij het gebruik van andere typen wapens vaker verzetten tegen de dader. Met andere woorden: hoe dodelijker het wapen dat wordt

gebruikt, hoe groter de kans dat het slachtoffer zich niet verzet. Een daadwerkelijke aanval door de dader zal dan ook minder vaak nodig zijn, een constatering die strookt met de eerder bevestigde *hypothese 3*; bij dodelijker wapens komt het minder snel tot een daadwerkelijke aanval.

In tegenstelling tot de inzichten die werden verkregen uit de literatuur, leert dit onderzoek dat daders die relatief kwetsbaar zijn níét sneller een vuurwapen dan een ander type wapen gebruiken. *Hypothese 5* wordt daarmee verworpen. Tot slot blijkt het type wapen dat bij een geweldsdelict wordt gebruikt ook afhankelijk van de relatie tussen dader en slachtoffer, al is dat verband anders dan op basis van de literatuur werd verwacht; vuurwapens worden significant vaker gebruikt bij geweldsdelicten waarbij dader en slachtoffer onbekenden van elkaar zijn dan bij geweld tussen bekenden. *Hypothese 9* wordt daarmee verworpen.

3.5 Onder welke omstandigheden kiezen daders voor een bepaalde werkwijze?

Ten slotte is ter beantwoording van onderzoeksvraag 3b geanalyseerd in hoeverre de omstandigheden waaronder geweldsdelicten plaatsvinden van invloed zijn op de werkwijze die bij geweldsdelicten wordt gehanteerd (zie tabel 7 en 8, bijlage 4). Bepaalde omstandigheden blijken van invloed te zijn op de aard van het delict (instrumenteel dan wel expressief) dat wordt gepleegd. Instrumentele geweldsdelicten met behulp van wapens worden vaker door groepen daders gepleegd dan expressief geweld. Verder blijken allochtone slachtoffers relatief vaak slachtoffer te worden van instrumenteel geweld met een wapen, terwijl Nederlandse slachtoffers relatief vaak de gevolgen ondervinden van expressieve geweldsdelicten waarbij wapens worden gebruikt. Ook blijkt dat vrouwen vaker slachtoffer worden van instrumentele geweldsdelicten met een wapen, terwijl mannen eerder slachtoffer worden van een expressief geweldsdelict. Expressieve geweldsdelicten doen zich vaker voor dan instrumentele geweldsdelicten wanneer daders en slachtoffers elkaar kennen, terwijl bij instrumentele geweldsdelicten daders en slachtoffers vaker onbekenden van elkaar zijn.

Ook de mate waarin daders al dan niet weloverwogen voor een wapen kiezen en ervoor kiezen om dat wapen daadwerkelijk te gebruiken blijkt te worden beïnvloed door de omstandigheden waaronder geweld plaatsvindt. Daders die eerder als dader in aanraking zijn geweest met de politie kiezen weloverwegener voor een wapen en voor wapengebruik dan zogenaamde *first offenders*. Bij geweld tussen bekenden blijken daders meer impulsief voor een wapen te kiezen dan bij geweldsdelicten die zich voltrekken tussen daders en slachtoffers

die elkaar niet kennen. Verder is er bij mannen sprake van weloverwogener wapengebruik dan bij vrouwen, die meer impulsief wapens gebruiken bij geweldsdelicten.

De aard van het wapengebruik (dreigen dan wel daadwerkelijk fysiek geweld tegen slachtoffers) blijkt te worden beïnvloed door de kwetsbaarheid van daders; hoe kwetsbaarder de dader, hoe groter de kans dat hij overgaat tot daadwerkelijk fysiek geweld met het wapen. Ook de fysieke gevolgen voor het slachtoffer zijn afhankelijk van de omstandigheden waaronder geweld plaatsvindt. Zo blijkt dat allochtone slachtoffers een kleinere kans lopen op fysiek letsel bij geweldsdelicten met een wapen, terwijl geweldsdelicten met Nederlandse slachtoffers vaker wel letsel tot gevolg hebben. Ook blijkt dat wanneer slachtoffers drugs en/of alcohol hebben gebruikt, de kans op letsel bij een geweldsdelict met een wapen groter is. Wanneer we naar de etniciteit van daders kijken, blijkt dat bij gewapende geweldsdelicten waarbij allochtone daders zijn betrokken de slachtoffers minder vaak fysiek letsel wordt toegebracht dan bij geweldsdelicten waarbij uitsluitend Nederlandse daders zijn betrokken. Ook de locatie waar het geweld plaatsvindt is van invloed op de fysieke gevolgen voor het slachtoffer; bij geweld in de openbare ruimte onder vinden slachtoffers vaker fysiek letsel dan bij geweld binnen de beslotenheid van een woning.

De omstandigheden waaronder gewapend geweld wordt gepleegd blijken verder van invloed op de herkomst van de wapens die worden gebruikt. Kwetsbare daders blijken vaker gebruik te maken van wapens die al op de plaats delict aanwezig zijn, terwijl minder kwetsbare daders hun wapens vaker meenemen naar de plaats delict. Ook de leeftijd van het slachtoffer blijkt van belang; hoe ouder het slachtoffer, hoe groter de kans dat de dader het wapen heeft meegenomen naar de plaats delict. Wanneer delicten zich in woningen voltrekken, blijken wapens vaker aanwezig te zijn op de plaats delict, terwijl bij geweld in de openbare ruimte daders vaker gebruikmaken van wapens die zij hebben meegenomen naar de plaats waar zich het delict voltrekt. Bij geweldsdelicten waarbij daders en slachtoffers elkaar kennen blijkt vaker gebruikgemaakt te worden van wapens die al aanwezig waren op de plaats delict dan bij geweldsdelicten waarbij zij elkaar niet kennen.

Het motief om een wapen te gebruiken blijkt slechts beïnvloed te worden door de etniciteit van het slachtoffer; allochtone daders blijken vaker dan Nederlandse daders wapens te gebruiken om iets gedaan te krijgen van het slachtoffer. Voor Nederlandse daders blijkt zelfbescherming een belangrijker motief.

Bij geweldsdelicten binnen woningen worden wapens vaker achtergelaten op de plaats delict dan bij geweld in de openbare ruimte. Verder blijkt dat Nederlandse daders vaker hun wapens achterlaten op de plaats delict dan allochtone daders en dat daders die eerder als dader met de politie in aanraking zijn geweest vaker hun wapen meenemen van de plaats delict dan first offenders. Ook slachtofferkenmerken zijn van invloed; hoe ouder het slachtoffer, hoe groter de kans dat de dader het wapen achterlaat op de plaats delict. En hoe kwetsbaarder de dader is, hoe groter de kans dat hij het wapen achterlaat op de plaats delict.

3.6 Naar een typologie van wapengebruik

Bij geweldsdelicten is het steekwapen het meest populaire wapen, gevolgd door het vuurwapen. Bij zeker vier op de tien geweldsdelicten maken daders gebruik van een gelegenheidswapen, en dan in het bijzonder van keukenmessen. De keuze voor een bepaald type wapen blijkt in de eerste plaats samen te hangen met de werkwijze die bij een delict wordt gehanteerd. Vuurwapens worden meer gebruikt bij geweldsdelicten met een instrumenteel karakter, zoals overvallen en straatroof, terwijl steek- en andere wapens meer bij geweld met een expressief karakter worden gebruikt. Hierbij kan worden gedacht aan bedreigingen en mishandelingen. Hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsdelict, hoe weloverwegener de keuze voor (het gebruik van) dat wapen is. Vuurwapengebruik is dus meer gepland dan het gebruik van steek- en andersoortige wapens. Ook is het zo, conform de veronderstelling van Kleck & McElrath, dat bij dodelijker wapens de terughoudendheid om deze te gebruiken voor fysiek geweld groter is dan bij minder dodelijke wapens. Bij minder dodelijke wapens, en dan in het bijzonder bij slagwapens, lijkt de machtsuitoefening met behulp van het wapen vaker te falen, waarop het daadwerkelijk toebrengen van letsel aan het slachtoffer volgt. Gezien het meer geplande karakter van vuurwapengebruik is het niet verwonderlijk dat vuurwapens vaker worden meegenomen naar de plaats delict dan andere wapens en dat zij ook vaker na het plegen van het delict weer worden meegenomen door de dader. Het gebruik van vuurwapens is dus het meest duurzaam, hetgeen mogelijk verklaard wordt door de grotere inspanningen en de hogere prijs die gepaard gaan met de aanschaf van een vuurwapen in vergelijking met slag- en steekwapens.

Ook de omstandigheden waaronder geweld wordt gepleegd zijn van invloed op het type wapen dat daders gebruiken. Vuurwapengebruikers zijn

relatief vaak allochtonen en hebben vaker geen alcohol en/of drugs gebruikt dan geweldsplegers die gebruikmaken van andere wapens. Ook is het zo dat vuurwapengebruikers hun delicten vaker in groepsverband plegen dan daders die andere wapens hanteren. Ook de slachtoffers van vuurwapengeweld zijn relatief vaak allochtonen en ook zij hebben vaker geen alcohol en/of drugs gebruikt dan slachtoffers van geweld met andere soorten wapens. Hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt, hoe groter de kans dat het slachtoffer zich niet verzet en meewerkt met de dader. In hoofdstuk 2 werd gesteld dat, omdat een vuurwapen het psychologische voordeel heeft dat het een schoner, onpersoonlijker en minder emotioneel instrument is, het zich bij uitstek zou lenen voor geweld tussen daders en slachtoffers die elkaar kennen. Uit de praktijk blijkt echter het omgekeerde het geval te zijn: vuurwapens worden vaker gebruikt bij geweld tussen onbekenden, terwijl steek- en andersoortige wapens vaker worden gebruikt bij geweld tussen bekenden. Bij steek- en andersoortige wapens lijkt vaker sprake te zijn van Zimrings dubbelzinnige opzet dan bij vuurwapens; daders en slachtoffers kennen elkaar vaker en er zijn vaker alcohol en/of drugs in het spel. Interessant is verder dat de relatieve kwetsbaarheids-hypothese door dit onderzoek niet wordt bevestigd. Het is dus niet zo dat meer kwetsbare daders gebruikmaken van dodelijker wapens om hun fysieke kwetsbaarheid te compenseren.

Wanneer we de werkwijze bij verschillende typen wapens en de omstandigheden waaronder die wapens worden gebruikt integreren, kan er grofweg de volgende typologie van wapengebruik worden geschetst.

Figuur 3.3: Typologie van wapengebruik

Zoals eerder uitgebreid besproken, zijn de verschillende omstandigheden waaronder daders wapens gebruiken bij geweldsdelicten van invloed op de werkwijze die daders hanteren bij deze delicten. Het is nu interessant in het bijzonder te kijken naar de omstandigheden die niet rechtstreeks van invloed bleken op het door geweldplegers gehanteerde wapentype, maar die wel indirect verband houden met de werkwijze van daders. Het gaat hierbij om de locatie waar geweld plaatsvindt (in woningen of in de openbare ruimte), verschillende daderkenmerken (fysieke kwetsbaarheid, geslacht en antecedenten) en verschillende slachtofferkenmerken (geslacht en leeftijd). Voor zover er een relatie bestaat tussen overige omstandigheden en de werkwijze die daders hanteren, komt deze tot uitdrukking in bovenstaande typologie. Een voorbeeld: bij instrumentele geweldsdelicten zijn daders en slachtoffers vaker onbekenden van elkaar dan bij expressieve geweldsdelicten en bij geweld tussen bekenden kiezen daders impulsiever voor een wapen dan bij geweldsdelicten die zich voltrekken tussen daders en slachtoffers die elkaar niet kennen.

De locatie waar geweld plaatsvindt is van invloed op de fysieke gevolgen voor het slachtoffer; bij geweld in de openbare ruimte lopen slachtoffers vaker fysiek letsel op dan bij geweld binnen de beslotenheid van een woning. Bij delicten die zich in woningen voltrekken, blijken wapens vaker al aanwezig te zijn op de plaats delict en vaker hier te worden achtergelaten dan bij geweld in de openbare ruimte.

Verder is het zo dat daders die eerder in aanraking zijn geweest met de politie en mannelijke daders weloverwegener voor een wapen en voor wapengebruik kiezen dan first offenders en vrouwen. De aard van het wapengebruik (dreigen of daadwerkelijk fysiek geweld) wordt beïnvloed door de kwetsbaarheid van daders; hoe kwetsbaarder de dader, hoe groter de kans dat hij tot de aanval overgaat. Verder blijken kwetsbare daders vaker gebruik te maken van wapens die al op de plaats delict aanwezig zijn, terwijl minder kwetsbare daders hun wapens vaker meenemen naar de plaats delict. Wel laten kwetsbare daders, evenals first offenders, hun wapens vaker achter op de plaats delict.

Instrumentele geweldsdelicten worden, anders dan expressieve geweldsdelicten, vaker gekenmerkt door slachtoffers van het vrouwelijk geslacht. Verder is het zo dat hoe ouder het slachtoffer is, hoe groter de kans dat de dader het wapen heeft meegenomen naar de plaats delict en dat hij het wapen daar ook weer achterlaat.

3.7 Conclusie

Ter afsluiting van dit hoofdstuk wordt een samenvattend overzicht gepresenteerd van de betekenis van de hiervoor beschreven bevindingen voor de eerder geformuleerde hypothesen.

Tabel 3.20: Hypothesen en de praktijk van wapengebruik

<i>Hypothese</i>	<i>De praktijk</i>
1 Daders van gewapend geweld gebruiken hun wapens vaker om ermee te dreigen dan om het slachtoffer fysiek letsel toe te brengen.	Bevestigd
2 Gepland wapengebruik is vaker instrumenteel van aard, terwijl impulsief wapengebruik vaker expressief van aard is.	Bevestigd
3 Hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsmisdrijf, hoe minder vaak het tot een daadwerkelijke aanval komt.	Bevestigd
4 Hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt bij een geweldsmisdrijf, hoe kleiner de kans dat het slachtoffer fysiek letsel oploopt.	Verworpen
5 Naarmate slachtoffers sterker en daders kwetsbaarder zijn, kiezen daders vaker voor een dodelijker wapen.	Verworpen
6 Vuur- en steekwapens worden relatief vaak gebruikt door niet-westerse daders.	Deels bevestigd
7 Daders van gewapend geweld zijn vaker wel dan niet onder invloed van alcohol en/of drugs.	Bevestigd
8 Daders met criminele antecedenten gebruiken vaker vuurwapens dan daders zonder criminele antecedenten.	Verworpen
9 Wanneer daders en slachtoffers elkaar kennen, wordt er vaker gebruikgemaakt van vuurwapens dan wanneer daders en slachtoffers onbekenden van elkaar zijn.	Verworpen

Reflectie en conclusies

4.1 Inleiding

Nu in het voorgaande hoofdstuk is beschreven welke wapens worden gebruikt bij geweldsdelicten en op welke wijze en onder welke omstandigheden deze worden gebruikt, wordt in deze paragraaf gereflecteerd op enkele recente ontwikkelingen in de wapenwet- en regelgeving. Hiermee wordt een antwoord geformuleerd op de laatste onderzoeksvraag:

- 4 Hoe verhoudt het wapengebruik bij geweldsmisdrijven zich tot de recente ontwikkelingen in de Nederlandse wet- en regelgeving betreffende wapengebruik?

Aansluitend worden verschillende conclusies geformuleerd.

4.2 Reflectie op de Nederlandse aanpak van wapengerelateerd geweld

‘Ik heb steeds al benadrukt dat het geweld van de mens weinig te betekenen zou hebben als hij geen kunstmatige wapens had; geweld zou zeker gebruikt worden om een hiërarchie en dominantie vast te stellen, maar het sterftcijfer zou laag zijn en we zouden ons zeker geen zorgen maken over de totale vernietiging van de mensheid of praten over de beperking van geweld. Maar als de mens geen wapens had zou hij geen homo sapiens zijn, want door zijn hersencapaciteit heeft hij de kennis en techniek kunnen verwerven die hij nuttig maakt telkens als hij een probleem moet oplossen, en geweld is daarop geen uitzondering.’
(Gunn, 1973: p. 152)

Dit citaat illustreert het gegeven dat wanneer wapens een rol gaan spelen bij geweld tussen individuen, de gevolgen van het geweld erger zullen zijn. Gunn vervolgt (1973: p. 152): ‘In de meeste landen probeert men het zo te regelen

dat machtige wapens als vuurwapens alleen toegestaan zijn aan geselecteerde personen. Hoe beter een natie daarin slaagt, des te lager het sterftcijfer als gevolg van ongewettigd geweld zal zijn.’

In het voorgaande hoofdstuk is een typologie van het wapengebruik bij geweldsdelicten in Nederland geschetst. Uit onderzoek (Wright e.a., 1983; Eades e.a., 2007) blijkt dat een succesvolle aanpak van wapengerelateerd geweld moet worden onderbouwd door inzicht in distributie en gebruik van wapens en de oorzaken van dat gebruik. Overheden hebben veelal de neiging om op problemen, in casu illegaal wapengebruik, te reageren zonder zicht te hebben op de volledige aard en omvang van het probleem en zonder oog te hebben voor de onderliggende oorzaken ervan (Eades e.a., 2007). Met dit onderzoek wordt beoogd inzicht te verschaffen in met name de aard van het gebruik van wapens. Duidelijk werd dat de omstandigheden waaronder en de wijze waarop vuurwapens worden gebruikt in hoge mate verschillen van het gebruik van steek- en andere typen wapens. Het gebruik van vuurwapens wordt gekenmerkt door een instrumenteel en rationeel karakter, waarbij planning een belangrijke rol blijkt te spelen, terwijl het gebruik van steek- en overige typen wapens een meer expressief karakter heeft. Het is nu interessant stil te staan bij wat dit onderscheid impliceert voor de aanpak van wapengerelateerd geweld.

Brennan en Moore (2009) stellen vast dat er weinig bekend is over de wijze waarop wapengerelateerd geweld succesvol bestreden kan worden, in het bijzonder waar het gaat om de aanpak van geweld met andere wapens dan vuurwapens. Er wordt volgens hen bij de aanpak van wapengerelateerd geweld overwegend gekozen voor maatregelen die kunnen worden geschaard onder de situationele criminaliteitspreventie. Hierbij wordt de beschikbaarheid van wapens, de aanbodzijde van de wapenmarkt, beperkt, terwijl tegelijkertijd de vraagzijde van de wapenmarkt kan worden beïnvloed, in het bijzonder door het introduceren van strengere straffen. Bij een dergelijke aanpak blijft echter aandacht voor de factoren die agressie in de hand werken (de oorzaken van geweld) achterwege. Een aanpak van wapengerelateerd geweld zou zich ook hierop kunnen richten. Wanneer we naar het beleid en de wet- en regelgeving ten aanzien van wapens in Nederland kijken, lijken deze zich primair te richten op het terugdringen van het bezit en het dragen van wapens. Dat gebeurt onder meer door bepaalde typen wapens te verbieden. Een voorbeeld hiervan is het recente volledige verbod op het bezit en/of dragen van stiletto's, valmessen en vlindermessen. Ook richt de Nederlandse aanpak zich op het beperken van de beschikbaarheid van bepaalde typen wapens voor bepaalde categorieën personen. Denk hierbij aan de recente maatregelen die worden genomen naar aanlei-

ding van het schietincident in Alphen aan den Rijn. Bovendien wordt ernaar gestreefd de pakkans voor het dragen van wapens te vergroten, bijvoorbeeld door het voornemen om de bevoegdheid tot preventief fouilleren te verruimen.⁷ Deze maatregelen richten zich dus op zowel de vraag- als de aanbodzijde van de wapenmarkt.

Uit buitenlands onderzoek is gebleken dat het van belang is om risicogroepen niet in staat te stellen om wapens aan te schaffen en dat de handhaving gericht zou moeten zijn op specifieke risicogroepen. Met dit onderzoek is duidelijk geworden dat hierbij een onderscheid moet worden gemaakt tussen twee verschillende typen geweldsincidenten; instrumenteel geweld met vuurwapens en expressief geweld met andere wapens. Hier zijn andersoortige daders (en dus potentiële risicogroepen) bij betrokken die onder verschillende omstandigheden op verschillende manieren te werk gaan. Zowel instrumenteel als expressief geweld kan worden bestreden door situationele maatregelen. Wanneer het voor bijvoorbeeld overvallers moeilijker wordt aan een vuurwapen te komen en wanneer de risico's en daarmee de potentiële kosten van het bezitten en dragen van vuurwapens groter worden, zou dat tot een afname van instrumentele geweldsdelicten kunnen leiden, tenzij geweldplegers overstappen op andersoortige wapens. Een expressief delict als een uit de hand gelopen vechtpartij in het uitgaansleven waarbij een stiletto wordt gebruikt, zou voorkomen kunnen worden wanneer het moeilijker is om stiletto's te verkrijgen of te dragen. Toch wordt er bij met name expressieve delicten vaak gebruikgemaakt van zogenaamde gelegenheidswapens, wapens die veelal op de plaats delict aanwezig zijn. Denk bijvoorbeeld aan een ruzie in huiselijke sfeer waarbij de dader een keukenmes grijpt of een uit de hand gelopen vechtpartij voor een café waarbij de dader een stoeptegels pakt. Dergelijk expressief wapengebruik blijkt vaker voor te komen dan instrumenteel geweld met vuurwapens. Dit onderzoek laat zien dat de Nederlandse situationele benadering zich meer leent voor het bestrijden van instrumenteel wapengebruik dan voor het voorkomen van expressief wapengebruik. Bij expressief wapengebruik zou het meer voor de hand liggen om factoren die agressie bevorderen, de oorzaken van geweld, aan te pakken. Concreet kan hierbij bijvoorbeeld worden gedacht aan bewustwordingsprogramma's voor mensen die zijn veroordeeld voor wapengerelateerd geweld, het vroegtijdig toewijzen van mentoren aan jongeren die probleemgedrag vertonen en het verstoren van de informele structuren van gewelddadige

7 Zie bijlage 5 voor een beschrijving van deze ontwikkelingen in wet- en regelgeving.

jeugdgroepen. Verschillende auteurs (Kleck 1991; Wright & Rossi 1994; Eades e.a., 2007; Lemos, 2004) wijzen erop dat justitiële interventies alleen niet voldoende zijn om wapengerelateerd geweld te bestrijden. Een langetermijn-oplossing zou gelegen zijn in het bestrijden van ongelijkheid, armoede en sociale uitsluiting.

4.3 Conclusies

- 1 Het steekwapen blijkt in Nederland het meest populaire wapen bij geweldsdelicten, gevolgd door achtereenvolgens het vuurwapen, het slagwapen, meerdere typen wapens en overige wapens. Dit onderzoek heeft laten zien dat de wijze waarop en de omstandigheden waaronder vuurwapens worden gebruikt significant verschilt van de wijze waarop en de omstandigheden waaronder andere typen wapens, zoals steekwapens, worden gebruikt. De belangrijkste verschillen komen tot uitdrukking in de typologie zoals deze in hoofdstuk 3 is geschetst en die hieronder nogmaals is weergegeven.

Figuur 4.1: Typologie van wapengebruik

- 2 Ten minste vier van de tien geweldsdelicten in Nederland worden gepleegd met een gelegenheidswapen. Dergelijke wapens worden vaker gebruikt bij expressieve delicten dan bij instrumentele delicten. In het bijzonder keukermessen blijken populaire wapens bij het plegen van geweld.

- 3 De Nederlandse wet- en regelgeving ten aanzien van wapens en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden niet onderbouwd door een analyse van de effecten op de omvang en de aard van het geweld in Nederland.
- 4 De Nederlandse wet- en regelgeving inzake wapens is restrictief van aard en wordt strenger ten aanzien van het bezit, het dragen en het gebruik van wapens.
- 5 De Nederlandse aanpak ten aanzien van het bezit en het gebruik van wapens is sterk situationeel van aard, waarmee deze zich meer leent voor het bestrijden van instrumenteel wapengebruik dan voor het voorkomen van expressief wapengebruik, waarbij relatief vaak gelegenheidswapens worden gebruikt die reeds op de plaats delict aanwezig zijn. Nader onderzoek naar de oorzaken van met name expressieve geweldsdelicten is gewenst.
- 6 Justitiële interventies alleen zijn niet voldoende om wapengerelateerd geweld op de lange termijn te bestrijden. Voor de lange termijn moet gezocht worden naar maatregelen die ongelijkheid, armoede en sociale uitsluiting bestrijden. Hierbij zouden gebieden waar relatief veel gewapende geweldsdelicten plaatsvinden als uitgangspunt moeten worden genomen.

Literatuur

- Beijaard, F. (2008). 'Toegestane steekwapens binnenkort verboden handelswaar'. In: *Justitiële Verkenningen* 34 (4), 89-94.
- Berkowitz, L. & A. LePage (1967). 'Weapons as Aggression-Eliciting Stimuli'. In: *Journal of Personality and Social Psychology* 7, 202-207.
- Brennan, I.R. en S.C. Moore (2009). 'Weapons and violence: A review of theory and research'. In: *Aggression and Violent Behavior* 14, 215-225.
- Cook, P.J. (1982). 'The Role of Firearms in Violent Crime'. In: M.E. Wolfgang en N.A. Weiner (eds.), *Criminal Violence*. Beverly Hills: Sage, 236-291.
- Cook, P.J. (1987). 'Robbery Violence'. In: *The Journal of Criminal Law and Criminology* 78 (2), 357-376.
- Cook, P.J. (1991). 'The Technology of Personal Violence'. In: *Crime and Justice* 14, 1-71.
- Dijkshoorn, B.A., F.J. Erkens, S. Heij e.a. (2007). *Aard en omvang verkrijgbaarheid van verboden slag-, steek- en stootwapens in Nederland*. Den Haag: WODC/HIG.
- Driessen, F.M.H.M., T.J. Ester en L. Spel (2008). *Geweld in Nederland. Een verkenning van aard en omvang van geweldsmisdrijven in de Nederlandse samenleving*. Utrecht: Bureau Driessen.
- Eades, C., R. Grimshaw, A. Silvestri & E. Solomon (2007). 'Knife crime'. *A review of evidence and policy*. Londen: Centre for Crime and Justice Studies.
- Felson, R.B. & S.F. Messner (1996). 'To kill or not to kill? Lethal outcomes in injurious attacks'. In: *Criminology* 34(4), 519-545.
- Gunn, J. (1976). *Geweld in de samenleving*. Utrecht/Antwerpen: Uitgeverij Het Spectrum.
- Harding, R.W. (1993). 'Gun Use in Crime, Rational Choice, and Social Learning Theory'. In: R.V. Clarke en M. Felson (eds.), *Routine Activity and Rational Choice*. New Brunswick/Londen: Transaction Publishers.

- Harding, R.W. & A. Blake (1989). *Weapon choice by violent offenders in Western Australia*. Nedlands: Crime Research Centre, The University of Western Australia.
- Hindelang, M.J. (1976). *Criminal Victimization in Eight American Cities*. Cambridge: Ballinger.
- Kleck, G. (1991). *Point Blank. Guns and Violence in America*. Piscataway: Transaction Publishers.
- Kleck, G. (1997). *Targeting Guns. Firearms and their control*. New York: Walter de Gruyter.
- Kleck, G. & D.J. Bordua (1983). 'The factual foundations for certain key assumptions of gun control'. In: *Law & Police Quarterly* 5, 271-298.
- Kleck, G. & M. DeLone (1993). 'Victim resistance and offender weapon effects in robbery'. In: *Journal of Quantitative Criminology* 9, 55-82.
- Kleck, G. & K. McElrath (1991). 'The Effects of Weaponry on Human Violence'. In: *Social Forces* 69 (3), 669-692.
- Kuppens, J., B. Bremmers, E. van den Brink e.a. (2011). *Onder het oppervlak. Een onderzoek naar ontwikkelingen en (a)select optreden rond preventief fouilleren*. Apeldoorn/Arnhem/Den Haag: Politie & Wetenschap/Bureau Beke/COT.
- Laan, P. van der & J. Nijboer (2000). 'Van zakmes tot pistool. Over jongeren en wapens in Nederland'. In: *Tijdschrift voor Criminologie* 42, 104-117.
- Lemos, G. (2004). *Fear and fashion. The use of knives and other weapons by young people*. Londen: Lemos&Crane.
- Maalsté, N., P. Nijmeijer & M. Scholtes (2002). *De vuurwapengedetineerde aan het woord*. Den Haag: ES&E.
- McDowall, D., C. Loftin & B. Wiersema (1992). 'A comparative study of the preventive effects of mandatory sentencing laws for gun crimes'. In: *Journal of Criminal Law and Criminology* 83(2), 378-394.
- Newton, G.T. & F.E. Zimring (1969). *Firearms and violence in American Life: A Staff Report to the National Commission on the Causes and Prevention of Violence*. Washington, DC: U.S. Printing Office.
- Nieuwbeerta, P. & G. Leistra (2007). *Dodelijk geweld. Moord en doodslag in Nederland*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Onderzoeksraad voor Veiligheid (2011). *Wapenbezit door sportschutters*. Den Haag: De Onderzoeksraad voor Veiligheid.

- Rovers, B., M. Bruinsma, M. Jacobs e.a. (2010). *Overvallen in Nederland. Een fenomeen-analyse en evaluatie van de aanpak*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- San, M. van (1998). *Stelen en steken. Delinquent gedrag van Curaçaose jongeren in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Skogan, W. (1978). 'Weapon Use in Robbery'. In: J.A. Inciardi en E.A. Pottieger (eds.), *Violent Crime*. Beverley Hills: Sage, 61-73.
- Torre, E.J. van der & H.B. Ferwerda (2005). *Preventief fouilleren*. Apeldoorn/Arnhem/Den Haag: Politie & Wetenschap/Bureau Beke/COT.
- Vries, M.S. de (2008a). 'De Nederlandse aanpak van de illegale vuurwapenhandel'. In: *Justitiële Verkenningen* 34(4), 76-88.
- Vries, M.S. de (2008b). *De handel in omgebouwde gas- en alarmwapens vanuit een criminologisch perspectief*. Apeldoorn: Politieacademie.
- Vries, M.S. de (2010). 'Van "the instrument of delivery" naar "the actual agent of harm"'. Munitie in het Nederlandse criminele milieu'. Apeldoorn: Commissie Politie & Wetenschap.
- Vries, M.S. de (2012). 'From the Instrument of Delivery to the Actual Agent of Harm: Fighting the Criminal Purchase of Ammunition'. In: *European Journal on Criminal Policy and Research*, www.springerlink.com/content/142m775t237441q0/fulltext.pdf.
- Wells, W. & J. Horney (2002). 'Weapon effects and individual intent to do harm: influences on the escalation of violence'. In: *Criminology* 40(2), 265-296.
- Wilsem, J. van & Y. Stobbe (2006). 'Wapengebruik en letsel bij geweldsmisdrijven'. In: *Tijdschrift voor Criminologie* 48(1), 35-50.
- Wolfgang, M.E. (1958). *Patterns in criminal homicide*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Wright, J.D. & P.H. Rossi (1994). *Armed and Considered Dangerous: A Survey of Felons and Their Firearms*. New York: Aldine de Gruyter.
- Wright, J.D., P.H. Rossi & K.M. Daly (1983). *Under the Gun. Weapons, Crime and Violence in America*. New York: Aldine de Gruyter.
- Zimring, F.E. (1967). 'Is gun control likely to reduce violent killings?' In: *University of Chicago Law Review* 35, 721-737.

Bijlagen

1 Checklist dossieronderzoek

	Subcategorie	Deelaspecten
Aard delict	Type incident	• Dodelijk geweld met vuurwapen• Geweld met letsel met vuurwapen• Geweld zonder letsel met vuurwapen• Dodelijk geweld met andersoortig schietwapen• Geweld met letsel met andersoortig schietwapen• Geweld zonder letsel met andersoortig schietwapen• Dodelijk geweld met steekwapen• Geweld met letsel met steekwapen• Geweld zonder letsel met steekwapen• Dodelijk geweld met slagwapen• Geweld met letsel met slagwapen• Geweld zonder letsel met slagwapen• Dodelijk geweld met andersoortig wapen, namelijk ...• Geweld met letsel met andersoortig wapen, namelijk ...• Geweld zonder letsel met andersoortig wapen, namelijk ...
	Delictsoort	• F522 Aanranding• F526 Incest• F523 Overige zedenmisdriven• F527 Seksueel misbruik kinderen• F521 Verkrachting• F540 Doodslag/moord• F542 Overige misdrijven tegen het leven• F12 Openlijke geweldpleging tegen personen• F530 Bedreiging• F550 Eenvoudige mishandeling• E16 Ruzie/twist• E10 Schietpartij• E15 Steekpartij• E11 Vechtpartij• F551 Zware mishandeling• B70 Straatroof• B72 Overval in woning• B74 Overval op geldinstelling/-loper• B73 Overval op overige objecten• A82 Chantage/afpersing• B95 Overige (eenvoudige) diefstallen met geweld• B50 Winkeldiefstal met geweld

	Subcategorie	Deelaspecten
	Locatie	• Bij de dader thuis • Bij het slachtoffer thuis • In een andere woning • In cafe, bar, disco of restaurant • Op straat • Op trein-, metrostation, bus-, tramhalte • In trein, metro, bus, tram • In een auto • Op werk • Op school • In winkel, warenhuis, winkelcentrum • Sportveld, sporthal, kleedruimte • Park, parkeerterrein, strand • Elders
Kenmerken van betrokkenen	Dader(s)	Leeftijd Etniciteit Geslacht Drugs- en alcoholgebruik Dader- en slachtofferantecedenten
	Slachtoffer(s)	Leeftijd Etniciteit Geslacht Drugs- en alcoholgebruik Dader- en slachtofferantecedenten
	Relatie dader(s)-slachtoffer(s)	• Partners • Ex-partners • Ouder-kind • Familieleden • Buurtgenoten • Werkgerelateerd • Anderzins bekend • Onbekenden

	Subcategorie	Deelaspecten
Wapengebruik	Aantal wapens dat werd gebruikt	
	Specificatie van het soort wapen(s) dat werd gebruikt (merk, type)	
	Aard wapengebruik	• Dreigen • Schieten • Steken • Slaan • Overig, namelijk ...
	Herkomst van het wapen	• Wapen werd meegenomen naar de plaats delict door de dader(s) • Wapen werd meegenomen naar de plaats delict door een derde, namelijk ... • Wapen was reeds aanwezig op de plaats delict
	Karakter van de keuze voor het wapen/de wapens	• Weloverwogen • Impulsief
	Karakter van het wapengebruik	• Weloverwogen • Impulsief
	Motieven voor wapengebruik	• Zelfbescherming • Uitoefening van dwang • Om slachtoffer moedwillig letsel toe te brengen • Ongeluk • Anders, namelijk ... • Onbekend
	Wapen achtergelaten op de plaats delict	• Ja • Nee • Onbekend

2 Wapengebruik in Amsterdam-Amstelland

Inleiding

Er werden in het kader van dit onderzoek in totaal 500 geweldsdelicten bestudeerd die plaatsvonden in de politieregio Amsterdam-Amstelland. In deze bijlage wordt het wapengebruik in de regio Amsterdam-Amstelland beschreven, waarbij eerst de typen wapens aan de orde komen die bij verschillende geweldsdelicten worden gebruikt. Daarna worden de werkwijze van daders en de omstandigheden waaronder wapens worden gebruikt, beschreven.

Wapentypen

In totaal werden bij de bestudeerde geweldsdelicten 602 wapens waargenomen. Daders maakten daadwerkelijk gebruik van 97 procent van de wapens die zij voorhanden hadden bij het delict, waarbij moet worden opgemerkt dat alleen al het laten zien van een wapen als dreigen en dus als wapengebruik wordt gezien. Bij ruim tachtig procent van de geweldsdelicten werd gebruikgemaakt van één wapen, bij de overige delicten werd gebruikgemaakt van meerdere wapens. Meestal werd er slechts één type wapen gebruikt, maar bij bijna zeven procent van de geweldsdelicten hanteerden de daders meerdere typen wapens. Vuurwapens en steekwapens waren veruit favoriet bij geweldsdelicten in Amsterdam-Amstelland.

Tabel B2.1: Typen wapens

	<i>Aantal geweldsdelicten</i>	
	#	%
Vuurwapens	213	43
Steekwapens	220	44
Slagwapens	29	6
Overige wapens	4	1
Meerdere typen wapens	34	7
Totaal	500	100

Vervolgens werd gekeken naar de aard van de geweldsdelicten waarbij de verschillende typen wapens werden ingezet. Vuur- en steekwapens blijken de meest gebruikte wapens bij geweldsincidenten in de regio Amsterdam-Amstelland. Wel blijken daders bij verschillende typen incidenten de voorkeur te geven aan verschillende typen wapens. Straatroof vormt de grootste categorie van delicten en bij dit delict blijken daders vaker gebruik te maken van steek- dan van vuurwapens. Overvallers, daarentegen, geven de voorkeur aan vuurwapens boven steekwapens en die voorkeur is onafhankelijk van het object (woning, bank, ander object) dat zij overvallen. Bedreigingen vinden vaker met behulp van steekwapens dan met vuurwapens plaats, terwijl bij mishandelingen slagen steekwapens even populair zijn. Het gebruik van meerdere typen wapens wordt overwegend bij overvallen aangetroffen, een delict dat relatief vaak in groepsverband wordt gepleegd.

Een nadere analyse van de wapens die worden gebruikt bij geweldsdelicten in de regio Amsterdam-Amstelland leert dat bij ruim een kwart van de geweldsdelicten gebruik wordt gemaakt van één of meerdere gelegenheidswapens, zoals keukenmessen en honkbalknuppels. Gelegenheidswapens worden in het bijzonder aangetroffen bij straatroof, bedreiging en overvallen op overige objecten. Tabel 2 laat zien welke attributen zoal als wapen worden gebruikt. Met name keukenmessen worden vaak gebruikt, gevolgd door allerhande gereedschappen en zakmessen.

Tabel B2.2: Gelegenheidswapens nader belicht

Type gelegenheidswapen	Aantal geweldsdelicten	
	#	%
Keukenmes (waaronder aardappelschilmesjes, broodmessen, koksmessen, steakmessen, vleesmessen)	63	46
Zakmes	15	11
Gereedschap (Stanleymes, moker, hamer, klauwhamer, sloophamer, koevoet, schroevendraaier, bijl)	25	18
Stoeptegel, baksteen	4	3
Fles (al dan niet kapot, van glas of plastic)	8	6
Sportattributen (hockeystick, honkbalknuppel, biljartkeu)	4	3
Overige gelegenheidswapens (waaronder injectienaald, trapleuning, houten balk, kettingslot, poot voor marktkraam, paraplu, stoel, schaar, lamp)	18	13
Totaal	137	100

De werkwijzen bij wapengebruik

Het karakter van het wapengebruik

Vervolgens is gekeken of daders weloverwogen kiezen voor een bepaald type wapen of dat deze keuze is ingegeven door een impuls. Daarnaast is beoordeeld of daders er weloverwogen voor kiezen om een wapen daadwerkelijk te gebruiken bij een delict of dat het gebruik van een wapen impulsief tot stand komt. Het lijkt erop dat hoe dodelijker het wapen is dat wordt gebruikt bij een geweldsdelict, hoe weloverwogener de keuze voor en het gebruik van het betreffende wapen is. Met andere woorden: de keuze voor en het gebruik van een vuurwapen is minder aan impulsen onderhevig dan de keuze voor en het gebruik van steekwapens en de keuze voor en het gebruik van slag- en overige wapens is minder weloverwogen dan de keuze voor en het gebruik van steekwapens. Verder lijkt het zo te zijn dat de keuze voor een bepaald type wapen weloverwogener gemaakt wordt dan het uiteindelijke gebruik van dat betreffende wapen.

Tabel B2.3: Het karakter van wapengebruik

	Keuze wapentype						Keuze wapengebruik							
	Weloverwogen		Impulsief		Totaal		Weloverwogen		Impulsief		Onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	205	98	4	2	209	100	189	90	20	10	0	0	209	100
Steekwapens	197	90	23	11	220	100	160	73	58	26	2	1	220	100
Slagwapens	19	68	9	32	28	100	17	61	10	36	1	4	28	100
Overige wapens	7	64	4	36	11	100	6	55	5	46	0	0	11	100
Meerdere typen wapens	27	84	5	16	32	100	25	78	7	22	0	0	32	100

Wapeneffecten

Bij ruim driekwart van de geweldsdelicten worden wapens uitsluitend gebruikt om mee te dreigen. Daarbij valt op dat hoe dodelijker het wapen is dat wordt gebruikt, hoe vaker het gebruik van het wapen zich beperkt tot dreigen. Met andere woorden: vuurwapens worden vaker gebruikt om mee te dreigen dan steekwapens en met steekwapens wordt vaker bedreigd dan met slagwapens. Bij meer dodelijke wapens lijken daders dus meer terughoudend te zijn om daadwerkelijk fysiek geweld te gebruiken dan bij minder dodelijke wapens. Dit wordt nog eens bevestigd door de constatering dat er met vuurwapens, wanneer deze worden gebruikt, vaker wordt geslagen dan geschoten. Ook wanneer meerdere

typen wapens bij een delict aanwezig zijn, worden deze overwegend gebruikt om te dreigen. Ook hier zie je een terughoudendheid bij daders om daadwerkelijk fysiek letsel toe te brengen aan het slachtoffer. Bij slagwapens vertonen daders de grootste bereidheid om het wapen daadwerkelijk te gebruiken.

Tabel B2.4: Aard van het wapengebruik

Type wapen	Dreigen		Schieten		Steken		Slaan		Overig/onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	187	90	9	4	0	0	12	6	1	0	209	100
Steekwapens	170	77	0	0	46	21	0	0	4	2	220	100
Slagwapens	3	10	0	0	1	4	23	82	1	4	28	100
Overige wapens	2	18	0	0	0	0	0	0	9	82	11	100
Meerdere typen wapens	25	78	0	0	1	3	4	13	2	6	32	100

Vrijwel alle wapens, een uitzondering vormen slagwapens, hebben vaker geen letsel dan wel letsel tot gevolg. Na geweld met slagwapens hebben geweldsdelicten met andersoortige wapens het vaakst letsel tot gevolg, gevolgd door geweld waarbij achtereenvolgens meerdere soorten wapens, steekwapens en vuurwapens werden gebruikt. Met andere woorden: hoe dodelijker het wapen dat bij een geweldsdelict wordt gebruikt, hoe kleiner de kans op fysiek letsel.

Tabel B2.5: Fysieke gevolgen voor het slachtoffer

	Dood		Letsel		Geen letsel		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	0	0	38	18	171	82	209	100
Steekwapen	1	0	59	27	160	73	220	100
Slagwapen	0	0	24	86	4	14	28	100
Andersoortig wapen	0	0	5	45	6	55	11	100
Meerdere typen wapens	0	0	12	38	20	62	32	100

De herkomst van het wapen

Voor alle wapentypen geldt dat deze over het algemeen naar de plaats delict worden meegenomen door de dader. De wapens die al aanwezig zijn op de plaats delict zijn overwegend gelegenheidswapens, zoals een broodmes, een stoepregel en een stok.

Tabel B2.6: De herkomst van het wapen

	Meegenomen naar PD door dader		Meegenomen naar PD door slachtoffer		Meegenomen naar PD door derde		Reeds aanwezig op PD		Onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	204	97	0	0	1	1	3	1	1	1	209	100
Steekwapens	197	90	1	1	1	1	21	9	0	0	220	100
Slagwapens	22	78	0	0	0	0	5	18	1	4	28	100
Overige wapens	6	55	0	0	0	0	5	45	0	0	11	100
Meerdere typen wapens	26	81	0	0	0	0	6	19	0	0	32	100

De motieven voor wapengebruik

Bij motieven voor wapengebruik moet een onderscheid worden gemaakt tussen vuur- en steekwapens enerzijds en slag- en overige wapens anderzijds. Waar steekwapens en met name vuurwapens hoofdzakelijk worden gebruikt om dwang uit te oefenen, worden slag- en overige wapens primair gebruikt om letsel toe te brengen aan het slachtoffer. Ook hier lijkt weer te gelden; hoe dodelijker het wapen, hoe groter de terughoudendheid bij de dader om er daadwerkelijk fysiek geweld mee uit te oefenen. Ook het gebruik van meerdere typen wapens bij het plegen van geweld lijkt vooral ingegeven door de wil om dwang uit te oefenen en in mindere mate door de wil om letsel toe te brengen aan het slachtoffer. Het gebruik van wapens als middel tot zelfbescherming wordt in de regio Amsterdam-Amstelland slechts incidenteel waargenomen en ongelukken met wapens kwamen nauwelijks voor.

Tabel B2.7: Motieven voor wapengebruik

Type wapen	Zelfbescherming		Dwang		Toebrengen letsel		Ongeluk		Anders/onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	1	1	200	96	6	3	0	0	2	1	209	100
Steekwapens	2	1	170	77	40	318	1	1	7	3	220	100
Slagwapens	1	4	5	18	21	75	0	0	1	9	28	100
Overige wapens	2	18	3	27	5	46	0	0	1	9	11	100
Meerdere typen wapens	1	3	25	78	4	13	0	0	2	6	32	100

De duurzaamheid van wapengebruik

Voor alle wapens geldt dat daders ze meestal meenemen van de plaats delict nadat het geweldsmisdrijf is gepleegd. Het gebruik van vuurwapens blijkt het meest duurzaam te zijn.

Tabel B2.8: De duurzaamheid van wapengebruik

Type wapen	Wapen achtergelaten op PD		Wapen meegenomen van PD		Onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	7	3	202	97	0	0	209	100
Steekwapens	39	18	180	82	1	0	220	100
Slagwapens	5	18	22	78	1	4	28	100
Overige wapens	4	36	7	64	0	0	11	100
Meerdere typen wapens	8	25	24	75	0	0	32	100

De omstandigheden van wapengebruik

Locatie

De meeste geweldsincidenten met wapens vinden plaats in de openbare ruimte, gevolgd door geweldsincidenten in bedrijven (waaronder winkels, banken en tankstations) en geweldsincidenten in woningen. Bij geweldsmisdrijven die plaatsvinden in de openbare ruimte was het steekwapen het meest gebruikte wapen, gevolgd door het vuurwapen, terwijl bij geweld in bedrijven en geweld in woningen het vuurwapen het vaakst werd gebruikt.

Tabel B2.9: De locatie van het wapengebruik

	Woning		Horeca		Op straat, openbare ruimte		Bedrijf		Overig	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	32	43	15	68	87	31	54	6	21	49
Steekwapen	26	35	3	14	156	56	17	21	18	42
Slagwapen	5	7	1	4	20	7	2	2	0	0
Andersoortig wapen	1	1	0	0	7	3	2	2	1	2
Meerdere typen wapens	10	14	3	14	9	3	7	9	3	7
Totaal	74	100	22	100	279	100	82	100	43	100

Kenmerken van daders

Bij een kleine meerderheid van de geweldsdelicten die worden gepleegd in Amsterdam-Amstelland zijn meerdere daders betrokken. Opvallend is dat bij de geweldsdelicten waarbij één dader betrokken is, relatief vaak steekwapens worden gebruikt, terwijl bij geweldsdelicten waarbij meerdere daders betrokken zijn het gebruik van vuurwapens relatief hoog is.

Tabel B2.10: Aantal daders

	<i>Eén dader</i>		<i>Meerdere daders</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	79	35	129	47
Steekwapen	123	55	96	35
Slagwapen	12	5	16	6
Andersoortig wapen	3	1	8	3
Meerdere typen wapens	8	4	24	9
Totaal	225	100	273	100

Wanneer we nu kijken naar de kenmerken van de daders die betrokken zijn bij geweldsdelicten in Amsterdam-Amstelland, moet worden opgemerkt dat bij de beschrijving van de daderkenmerken geslacht, leeftijd, etniciteit, drugs- en/of alcoholgebruik en antecedenten alleen wordt uitgegaan van de geweldsdelicten waarbij sprake is van bekende daders. Bij 127 van de geselecteerde geweldsdelicten werden daders bekend bij de politie. Bij ruim negentig procent van deze delicten zijn alleen mannen betrokken, bij zeven procent alleen vrouwen en bij twee procent van de geweldsdelicten waren zowel mannelijke als vrouwelijke daders aanwezig. In totaal werden 164 daders bekend: 150 mannen en 14 vrouwen. Bij bijna zestig procent van de delicten waarbij alleen mannelijke daders waren betrokken werden steekwapens gebruikt en bij ruim een kwart vuurwapens. Bij meer dan driekwart van de geweldsdelicten met vrouwelijke daders werden steekwapens gebruikt. Slechts een enkele keer gebruikten zij een vuurwapen of een andersoortig wapen.

De gemiddelde leeftijd van daders van geweldsdelicten is ruim 30 jaar, waarbij opvalt dat bij geweldsdelicten die worden gepleegd door één dader de gemiddelde leeftijd aanzienlijk hoger ligt dan bij geweldsdelicten die worden gepleegd door meerdere daders. De gemiddelde leeftijd van daders die alleen een geweldsdelict plegen was ruim 32 jaar, terwijl de gemiddelde leeftijd van de daders die geweld in groepsverband plegen aanzienlijk lager is, namelijk ruim 23 jaar. Wanneer we kijken naar de typen wapens die worden gebruikt bij de geweldsdelicten, valt op dat jongere daders meer geweldsdelicten met vuurwapens plegen dan geweldsdelicten met steekwapens; de gemiddelde leeftijd bij vuurwapendelicten ligt op ruim 28 jaar, terwijl de gemiddelde leeftijd bij delicten met steekwapens op ruim 31 jaar ligt. De gemiddelde leeftijd van daders is het hoogst bij geweldsdelicten waarbij slagwapens worden gebruikt, gemiddeld zijn zij bijna 37 jaar oud. De gemiddelde leeftijd bij geweld met meerdere typen wapens is bijna 32 jaar.

Bij zeventig procent van de geweldsdelicten waarbij de daders bekend werden bij de politie waren daders betrokken met een niet-Nederlandse etniciteit. Het ging hierbij met name om Marokkanen en Surinamers. Bij geweldsdelicten blijken steekwapens het meest gekozen wapentype te zijn, onafhankelijk van de etnische achtergrond van de daders. Wel maken Nederlandse daders vaker gebruik van vuurwapens dan (groepen) daders met een andere etnische achtergrond.

Tabel B2.11: Etniciteit van de daders

	Nederlands		Allochtoon		Gemengde groep	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	12	31	18	22	2	25
Steekwapen	19	50	51	63	5	62
Slagwapen	3	8	5	6	0	0
Andersoortig wapen	1	3	2	3	0	0
Meerdere typen wapens	3	8	5	6	1	13
Totaal	38	100	81	100	8	100

Bij een ruime meerderheid van de geweldsdelicten is, voor zover bekend, geen sprake van alcohol- en/of drugsgebruik door de daders. Bij geweldsdelicten waarbij één of meerdere daders onder invloed zijn van alcohol en/of drugs worden het vaakst steekwapens gebruikt en het lijkt erop dat dergelijke daders minder vaak een vuurwapen gebruiken dan daders die niet onder invloed zijn.

Tabel B2.12: Alcohol- en drugsgebruik daders

	Ten minste een van de daders was onder invloed van alcohol en/of drugs		Nee	
	#	%	#	%
Vuurwapen	1	5	31	29
Steekwapen	14	80	61	56
Slagwapen	1	5	7	6
Andersoortig wapen	1	5	2	2
Meerdere typen wapens	1	5	8	7
Totaal	18	100	109	100

Wanneer we kijken naar het verleden van de daders, valt op dat geweld relatief vaak wordt gepleegd door daders die eerder als dader van een (gewelds)delict in aanraking zijn geweest met de politie. Over het algemeen hebben zij geen slachtofferantecedenten. Daders maken, onafhankelijk van eventuele dader- en/of slachtofferantecedenten, het vaakst gebruik van een steekwapen. Echter, bij geweldsdelicten die worden gepleegd door daders met daderantecedenten

wordt relatief vaak gebruikgemaakt van vuurwapens. Hetzelfde geldt voor geweldsdelicten waarbij de dader ooit slachtoffer is geweest, al is hier het verschil met daders zonder slachtofferantecedenten minder groot.

Tabel B2.13 Dader- en slachtofferantecedenten van de daders

	<i>Daderantecedenten</i>						<i>Slachtofferantecedenten</i>					
	<i>Ja</i>		<i>Nee</i>		<i>Onbekend</i>		<i>Ja</i>		<i>Nee</i>		<i>Onbekend</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	21	27	7	17	4	40	8	27	20	23	4	44
Steekwapen	42	55	27	67	6	60	18	60	52	59	5	56
Slagwapen	7	9	1	3	0	0	3	10	5	6	0	0
Andersoortig wapen	1	1	2	5	0	0	0	0	3	3	0	0
Meerdere typen wapens	6	8	3	8	0	0	1	3	8	9	0	0
Totaal	77	100	40	100	10	100	30	100	88	100	9	100

Kenmerken slachtoffers

Bij de beschrijving van de kenmerken van de slachtoffers van geweldsdelicten dient het volledige databestand, de 500 geanalyseerde geweldsdelicten, als uitgangspunt. Bij ruim driekwart van de geweldsdelicten was één slachtoffer betrokken. Bij deze geweldsdelicten worden relatief vaak steekwapens gebruikt, terwijl bij geweldsdelicten met meerdere slachtoffers het gebruik van vuurwapens relatief hoog is.

Tabel B.2.14: Aantal slachtoffers

	<i>Eén slachtoffer</i>		<i>Meerdere slachtoffers</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	147	39	62	53
Steekwapen	183	48	37	31
Slagwapen	20	5	8	7
Andersoortig wapen	7	2	4	3
Meerdere typen wapens	24	6	7	6
Totaal	381	100	118	100

Bij bijna zeventig procent van de geweldsdelicten zijn alleen mannelijke slachtoffers betrokken. Bij bijna de helft van deze delicten worden steekwapens gebruikt en bij bijna veertig procent maken daders gebruik van vuurwapens. Slagwapens en meerdere typen wapens worden elk bij ongeveer zes procent van deze delicten gebruikt. Bij ruim een vijfde van de geweldsdelicten zijn alleen vrouwelijke slachtoffers betrokken. Bij deze delicten worden even vaak

vuurwapens als steekwapens gebruikt. Bij ruim negen procent van de geweldsdelicten zijn mannelijke en vrouwelijke slachtoffers betrokken. Bij meer dan de helft van deze delicten worden vuurwapens gebruikt. Steekwapens worden bij bijna een vijfde van deze delicten gebruikt.

De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsdelicten in Amsterdam-Amstelland is 33 jaar. Opvallend is dat de gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweld met één slachtoffer aanzienlijk hoger ligt dan de gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsdelicten met meerdere slachtoffers; respectievelijk 34 en 26 jaar. De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van vuurwapen is met bijna 35 jaar hoger dan de gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsdelicten met steek-, slag- en andersoortige wapens. Slachtoffers van steekpartijen zijn gemiddeld 31 jaar oud, terwijl bij delicten met slag- en andersoortige wapens de slachtoffers gemiddeld 28 en 29 jaar oud zijn. Met andere woorden: bij oudere slachtoffers worden er dodelijker wapens gebruikt. De gemiddelde leeftijd van slachtoffers ligt met bijna 40 jaar het hoogst bij geweld met meerdere soorten wapens.

Er vinden in Amsterdam-Amstelland meer gewapende geweldsdelicten plaats met allochtone dan met autochtone slachtoffers. Zowel bij geweldsdelicten met alleen Nederlandse slachtoffers als bij geweldsdelicten met alleen allochtone slachtoffers worden vuurwapens en steekwapens in bijna gelijke mate gebruikt. Bij geweldsdelicten met zowel Nederlandse als allochtone slachtoffers blijken vuurwapens het vaakst te worden gebruikt.

Tabel B2.15: Etniciteit van de slachtoffers

	Nederlands		Allochtoon		Beide	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	87	41	103	41	19	56
Steekwapen	96	45	116	46	8	23
Slagwapen	15	7	11	4	2	6
Andersoortig wapen	5	2	4	1	2	6
Meerdere typen wapens	9	5	19	8	3	9
Totaal	212	100	253	100	34	100

Bij een ruime meerderheid van de geweldsdelicten is, voor zover bekend, geen sprake van alcohol- en/of drugsgebruik door de slachtoffers. Bij geweldsdelicten waarbij één of meerdere slachtoffers onder invloed zijn van alcohol en/of drugs worden het vaakst steekwapens gebruikt, gevolgd door vuurwapens, maar het onderscheid met geweldsdelicten waarbij slachtoffers niet onder invloed zijn, blijkt niet groot.

Tabel B.2.16 Alcohol- en drugsgebruik slachtoffers

	<i>Ten minste een van de slachtoffers was onder invloed van alcohol en/of drugs</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	11	33	198	43
Steekwapen	18	55	202	43
Slagwapen	3	9	25	5
Andersoortig wapen	0	0	11	2
Meerdere typen wapens	1	3	30	7
Totaal	33	100	466	100

Wanneer we kijken naar het verleden van de slachtoffers, blijkt dat bij een vijfde van de geweldsdelicten slachtoffers betrokken waren die in het verleden als dader van criminele feiten bij de politie in beeld zijn geweest. Bij meer dan een kwart van de geweldsdelicten waren slachtoffers al eerder slachtoffer van een strafbaar feit. Vuurwapens worden vaker gebruikt bij delicten waarbij het slachtoffer zelf in het verleden dader of slachtoffer is geweest dan bij delicten waarbij het slachtoffer geen dader- en slachtofferantecedenten heeft. Bij deze delicten worden relatief vaak steekwapens gebruikt.

Tabel B2.17: Dader- en slachtofferantecedenten van de slachtoffers

	<i>Daderantecedenten</i>						<i>Slachtofferantecedenten</i>					
	<i>Ja</i>		<i>Nee</i>		<i>Onbekend</i>		<i>Ja</i>		<i>Nee</i>		<i>Onbekend</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	46	46	141	39	22	56	68	51	119	37	22	56
Steekwapen	37	37	166	46	17	44	43	33	160	49	17	44
Slagwapen	10	10	18	5	0	0	11	8	17	5	0	0
Andersoortig wapen	2	2	9	3	0	0	4	3	7	2	0	0
Meerdere typen wapens	5	5	26	7	0	0	7	5	23	7	0	0
Totaal	100	100	360	100	39	100	133	100	326	100	39	100

Reactie slachtoffers

Bij geweldsdelicten met één slachtoffer blijken slachtoffers meestal mee te werken met de dader en ook hier geldt: hoe dodelijker het wapen is dat wordt gebruikt, hoe vaker het slachtoffer meewerkt. Ook bij het gebruik van meerdere typen wapens werkt het slachtoffer meestal mee. Bij ruim een kwart van de geweldsdelicten met één dader heeft het slachtoffer zich actief verzet tegen de dader.

Tabel B2.18: Reactie bij geweld met één slachtoffer

	Werkt mee/ doet niets		Verzet zich		Vlucht		Onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	96	65	25	17	20	14	6	4	147	100
Steekwapen	95	52	54	30	30	16	4	2	183	100
Slagwapen	7	35	9	45	4	20	0	0	20	100
Andersoortig wapen	2	29	5	71	0	0	0	0	7	100
Meerdere typen wapens	16	67	5	21	3	12	0	0	24	100

Bij geweldsdelicten waarbij meerdere slachtoffers aanwezig waren, hebben eveneens bij ruim een kwart van de incidenten de slachtoffers zich verzet tegen de daders. Bij een derde van deze incidenten werd een vuurwapen gebruikt en bij bijna veertig procent een steekwapen. Ook in het geval van meerdere slachtoffers lijkt de bereidheid tot verzet dus groter te zijn bij steekwapens dan bij vuurwapens.

Relatie dader en slachtoffer

Bij veruit de meeste geweldsincidenten waarbij wapens worden gebruikt kennen dader en slachtoffer elkaar niet. Bij de geweldsdelicten waarbij dader en slachtoffer elkaar wel kennen zijn steekwapens het meest gebruikte wapen, terwijl er bij geweld tussen onbekenden vaker gebruik wordt gemaakt van vuurwapens.

Tabel B2.19: Relatie dader en slachtoffer

	Familiekring		Buurtgenoten		Werkgerelateerd		Anderszins bekend		Onbekenden	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	6	27	5	23	3	43	10	18	185	47
Steekwapen	11	50	10	45	3	43	33	60	163	41
Slagwapen	2	9	5	23	0	0	7	13	14	4
Andersoortig wapen	0	0	0	0	0	0	2	4	9	2
Meerdere wapens	3	14	2	9	1	14	3	5	23	6
Totaal	22	100	22	100	7	100	55	100	394	100

Eerder geweld

Voor zover bekend bij de politie worden veruit de meeste geweldsincidenten niet voorafgegaan door eerdere gewelddadigheden en zeker niet door geweld

met wapens. Aan geweldsincidenten met steekwapens liggen nog het vaakst eerdere geweldsdelicten ten grondslag.

Tabel B2.20: Eerder geweldsgebruik

	<i>Ja, met een wapen</i>		<i>Ja, zonder wapen</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	2	29	8	29	199	43
Steekwapen	3	43	13	46	204	44
Slagwapen	0	0	4	14	24	5
Andersoortig wapen	0	0	2	7	9	2
Meerdere typen wapens	2	29	1	4	29	6
Totaal	7	100	28	100	465	100

Conclusie

Wapens

In de politieregio Amsterdam-Amstelland werden 500 geweldsdelicten bestudeerd waarbij een wapen werd gebruikt. In totaal waren bij deze geweldsdelicten zo'n 600 wapens aanwezig. Bij veruit de meeste geweldsdelicten werd gebruikgemaakt van één wapen. Vuurwapens en steekwapens blijken in hoge en vergelijkbare mate favoriet te zijn. Bij ten minste één op de vier geweldsincidenten worden gelegenheidswapens als flessen, keukenmessen en stoeptegels gebruikt.

Werkwijze

Daders blijken bij verschillende typen incidenten de voorkeur te geven aan verschillende typen wapens. Waar daders bij delicten als straatroof, bedreigingen en mishandelingen het vaakst gebruikmaken van steekwapens, worden bij delicten met een meer professioneel karakter, bijvoorbeeld overvallen, vaker vuurwapens aangetroffen. Het lijkt erop dat hoe dodelijker het wapen is dat wordt gebruikt bij een geweldsdelict, hoe weloverwogener de keuze voor en het gebruik van het betreffende wapen is. Daarnaast lijkt de keuze voor een bepaald type wapen weloverwogener te worden gemaakt dan die voor het uiteindelijke gebruik van dat betreffende wapen, mogelijk omdat daders bij het uiteindelijke gebruik van wapens moeten anticiperen op de tot op zekere hoog-

te onvoorspelbare reacties van slachtoffers. Bij ruim driekwart van de geweldsdelicten worden wapens uitsluitend gebruikt om mee te dreigen. Daarbij valt op dat bij meer dodelijke wapens, in het bijzonder vuurwapens, daders meer terughoudend zijn om daadwerkelijk fysiek geweld te gebruiken dan bij minder dodelijke wapens zoals steek- en slagwapens. Dit heeft tot gevolg dat hoe dodelijker het wapen dat bij een geweldsdelict wordt gebruikt, hoe kleiner de kans op fysiek letsel bij het slachtoffer. Voor alle wapentypen geldt dat deze over het algemeen naar de plaats delict worden meegenomen door de dader. De wapens die al aanwezig zijn op de plaats delict ten tijde van het geweldsmisdrijf zijn overwegend gelegenheidswapens. Voor alle wapens geldt dat daders ze meestal meenemen van de plaats delict nadat het geweldsmisdrijf is gepleegd. Het gebruik van vuurwapens is het meest duurzaam.

Omstandigheden

De meeste geweldsincidenten in Amsterdam-Amstelland waarbij wapens worden gebruikt vinden plaats in de openbare ruimte, gevolgd door geweld in bedrijven (waaronder winkels, banken en tankstations) en geweld in woningen. Bij geweldsmisdrijven die plaatsvinden in de openbare ruimte zijn steekwapens het meest gebruikte wapen, terwijl bij geweld in bedrijven en geweld in woningen vuurwapens het vaakst worden gebruikt.

Bij een kleine meerderheid van de geweldsdelicten in Amsterdam-Amstelland zijn meerdere daders betrokken. Het vuurwapengebruik bij geweld met meerdere daders is relatief hoog. Bij geweldsdelicten met één dader wordt vaker gebruikgemaakt van steekwapens. Zowel door mannen als vrouwen wordt het vaakst gebruikgemaakt van steekwapens. Vuurwapens worden vele malen vaker gebruikt bij geweld door mannen dan bij geweld door vrouwen. Verder blijkt dat hoe jonger de dader, hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt; de gemiddelde leeftijd van vuurwapengebruikers ligt aanzienlijk lager dan de gemiddelde leeftijd van geweldplegers met slagwapens. Bij geweldsdelicten blijken steekwapens het meest gekozen wapentype te zijn, onafhankelijk van de etnische achtergrond van de daders. Wel is het gebruik van vuurwapens onder autochtone Nederlanders het hoogst. Bij een ruime meerderheid van de geweldsdelicten hebben de daders geen alcohol of drugs gebruikt. Wanneer zij wel onder invloed zijn, lijken zij minder de voorkeur te geven aan vuurwapens dan daders die niet onder invloed zijn. Wanneer we kijken naar het verleden van de daders, valt op dat geweld relatief vaak wordt gepleegd door daders die eer-

der als dader van een (gewelds)delict in aanraking zijn geweest met de politie. Dit geldt met name voor vuurwapengebruikers.

Bij veruit de meeste geweldsdelicten is één slachtoffer betrokken. Bij deze geweldsdelicten worden relatief vaak steekwapens gebruikt, terwijl bij geweldsdelicten met meerdere slachtoffers het gebruik van vuurwapens relatief hoog is. Bij de meeste geweldsdelicten zijn alleen mannelijke slachtoffers betrokken. Bij mannelijke en vrouwelijke slachtoffers worden vuurwapens en steekwapens in ongeveer gelijke mate gebruikt. De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsdelicten in Amsterdam-Amstelland is 33 jaar. Opvallend is dat de gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweld met één slachtoffer aanzienlijk hoger ligt dan de gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsdelicten met meerdere slachtoffers en dat er bij oudere slachtoffers dodelijker wapens worden gebruikt. Er vinden in Amsterdam-Amstelland meer geweldsdelicten met allochtone dan met autochtone slachtoffers plaats. De keuze voor een type wapen lijkt onafhankelijk van de etniciteit van de slachtoffers; zowel bij geweldsdelicten met alleen Nederlandse slachtoffers als bij geweldsdelicten met alleen allochtone slachtoffers worden vuurwapens en steekwapens in bijna gelijke mate gebruikt. Of het slachtoffer al dan niet onder invloed is van alcohol of drugs lijkt niet van invloed te zijn op het type wapen dat bij geweld wordt gebruikt. Opvallend is dat vuurwapens vaker worden gebruikt bij delicten waarbij de slachtoffers zelf eerder dader of slachtoffer zijn geweest dan bij delicten waarbij slachtoffers geen dader- en slachtofferantecedenten hebben. Bij deze delicten worden relatief vaak steekwapens gebruikt.

Bij geweldsdelicten blijken slachtoffers meestal mee te werken met de dader, onafhankelijk van het aantal slachtoffers dat bij het delict betrokken is. Ook blijkt dat hoe dodelijker het wapen, hoe groter de kans dat het slachtoffer meewerkt. Bij veruit de meeste geweldsincidenten met wapens kennen dader en slachtoffer elkaar niet. Wanneer dader en slachtoffer elkaar wel kennen, blijken steekwapens het meest gebruikte wapen, terwijl er bij geweld tussen onbekenden vaker gebruik wordt gemaakt van vuurwapens. Het lijkt erop dat veruit de meeste geweldsincidenten in Amsterdam-Amstelland niet voorafgegaan zijn door eerdere gewelddadigheden en zeker niet door geweld met wapens.

3 Wapengebruik in Noord- en Oost-Gelderland

Inleiding

Ook in de regio Noord- en Oost-Gelderland werden de dossiers van 500 geweldsdelicten bestudeerd. Deze bijlage bespreekt het wapengebruik in deze regio, waarbij eerst de typen wapens aan de orde komen die bij verschillende geweldsdelicten worden gebruikt. Daarna worden de werkwijze van daders en de omstandigheden waaronder wapens worden gebruikt, beschreven.

Wapentypen

Bij de 500 geweldsincidenten die in het kader van dit onderzoek werden bestudeerd, werden in totaal 613 wapens aangetroffen. Bij ruim tachtig procent van de geweldsdelicten werd gebruikgemaakt van één wapen, bij de overige delicten werden meerdere wapens ingezet. Steekwapens blijken veruit het meest populair in de regio Noord- en Oost-Gelderland; bij ruim veertig procent van de geweldsincidenten werd een steekwapen gebruikt door de dader. Na steekwapens worden slag- en vuurwapens het vaakst aangetroffen bij geweldsdelicten. Over het algemeen gebruikten daders slechts één type wapen, maar bij ruim twaalf procent van de geweldsdelicten zijn meerdere typen wapens geregistreerd.

Tabel B3.1: Typen wapens

	<i>Aantal geweldsdelicten</i>	
	#	%
Vuurwapens	82	17
Overige vuurwapens ⁸	2	0
Steekwapens	209	42
Slagwapens	86	17
Overige wapens	57	11
Meerdere typen wapens	64	13
Totaal	500	100

8 Gezien het kleine aantal overige vuurwapens wordt deze categorie in het vervolg van dit onderzoek samengevoegd met de categorie 'vuurwapens'.

Bedreigingen vormen veruit de grootste categorie geweldsdelicten met een wapen in Noord- en Oost-Gelderland. Bij een meerderheid van de bedreigingen wordt door de dader een steekwapen gebruikt, gevolgd door slag- en vuurwapens. Overvallen vormen de op een na grootste categorie van geweldsincidenten. Overvallers blijken de voorkeur te geven aan vuurwapens boven steek- en slagwapens. Bij openlijke geweldpleging wordt overwegend gebruikgemaakt van slag- en andersoortige wapens en ook bij mishandelingen geven daders de voorkeur aan slagwapens, gevolgd door steekwapens. Daders gebruiken meerdere typen wapens vooral bij bedreigingen en overvallen.

Ook voor Noord- en Oost-Gelderland is gekeken naar het gebruik van zogenaamde gelegenheidswapens. Bij ruim 45 procent van de geweldsdelicten met een wapen werden één of meerdere gelegenheidswapens gebruikt, in het bijzonder keukenmessen, voertuigen en gereedschappen. Dergelijke wapens werden in het bijzonder gebruikt bij bedreigingen, openlijke geweldpleging tegen personen en mishandelingen.

Tabel B3.2: Gelegenheidswapens nader belicht

Type gelegenheidswapen	Aantal geweldsdelicten	
	#	%
Keukenmes (waaronder aardappelschilmesjes, broodmessen, koksmessen, steakmessen, vleesmessen, slagersmessen)	89	32
Zakmes	16	6
Gereedschappen (waaronder mokers, hamers, koevoeten, schroevendraaiers, bijlen, breekijzers, draaiende boor, schoffels, hooivorken)	40	14
Stoeptegel, (bak)steen	22	8
Fles (al dan niet kapot, van glas of plastic)	20	7
Sportattributen (waaronder hockeysticks, honkbalknuppels, bijjartkeu, tennisracket)	6	2
Voertuigen	38	14
Overige gelegenheidswapens (waaronder geluidsinstallatie, vuurwerk, fietsenstandaard, scharen, toetsenbord, bloempot, barkruk, eieren)	46	17
Totaal	277	100

De werkwijzen bij wapengebruik

Wanneer we kijken naar het karakter van het wapengebruik – dat wil zeggen: de mate waarin daders weloverwogen kiezen voor een bepaald type wapen dan wel uit een impuls handelen –, blijkt de keuze voor vuur- en steekwapens veelal

weloverwogen te zijn, terwijl de keuze voor een slagwapen of een andersoortig wapen vaker impulsief wordt gemaakt. De keuze om meerdere typen wapens bij een delict te gebruiken is vaker weloverwogen dan impulsief. In Noord- en Oost-Gelderland lijkt het zo te zijn dat hoe dodelijker het wapen dat wordt gekozen door een dader, hoe weloverwogener de keuze voor dat betreffende wapen is geweest. Het daadwerkelijk gebruik van wapens bij geweld laat een enigszins ander beeld zien. De keuze om wapens te gebruiken, lijkt minder weloverwogen te zijn dan de keuze voor een bepaald type wapen. Voor vuurwapens geldt dat de keuze voor het wapen en de keuze om het wapen daadwerkelijk te gebruiken overwegend weloverwogen zijn, maar bij steekwapens ligt dit anders. Hoewel de keuze voor het wapentype weloverwogen is, vindt het daadwerkelijk gebruik ervan vaker vanuit een impuls plaats. Ook het gebruik van slagwapens en andersoortige wapens kent een overwegend impulsief karakter.

Tabel B3.3: Het karakter van wapengebruik

	Keuze wapentype								Keuze wapengebruik							
	Weloverwogen		Impulsief		Onbekend		Totaal		Weloverwogen		Impulsief		Onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	75	89	6	7	3	4	84	100	65	77	14	17	5	6	84	100
Steekwapens	121	58	83	40	5	2	209	100	74	35	128	61	7	3	209	100
Slagwapens	20	23	62	72	4	5	86	100	19	22	62	72	5	6	86	100
Overige wapens	21	37	35	61	1	2	57	100	19	33	37	65	1	2	57	100
Meerdere typen wapens	38	55	25	39	1	2	64	100	32	50	31	48	1	2	64	100

Over het algemeen gebruiken daders wapens om ermee te dreigen, met uitzondering van slagwapens, die vaker worden gebruikt om ermee te slaan dan om ermee te dreigen. De terughoudendheid om wapens daadwerkelijk te gebruiken lijkt bij meer dodelijke wapens, met name vuurwapens en in mindere mate steekwapens, groter dan bij minder dodelijke wapens (slagwapens en overige wapens).

Tabel B3.4: Aard van het wapengebruik

	<i>Dreigen</i>		<i>Schieten</i>		<i>Steken</i>		<i>Slaan</i>		<i>Overig/ onbekend</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	69	82	8	10	0	0	5	6	2	2	84	100
Steekwapens	143	69	0	0	40	19	11	5	15	7	209	100
Slagwapens	26	30	0	0	0	0	32	36	28	33	86	100
Overige wapens	8	14	0	0	1	2	1	2	47	82	57	100
Meerdere typen wapens	30	47	1	2	3	5	9	14	21	33	64	100

Bij de meeste geweldsdelicten met een wapen lopen slachtoffers geen letsel op, onafhankelijk van het type wapen dat wordt gebruikt. Wanneer we kijken naar de fysieke gevolgen voor de slachtoffers, valt op dat hoe dodelijker het wapen dat wordt gebruikt, hoe kleiner de kans op letsel bij het slachtoffer; slachtoffers van geweld met een slagwapen lopen het vaakst letsel op, slachtoffers van geweld met vuurwapens het minst vaak.

Tabel B3.5: Fysieke gevolgen voor het slachtoffer

	<i>Dood</i>		<i>Letsel</i>		<i>Geen letsel</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	0	0	12	14	72	86	84	100
Steekwapen	0	0	46	22	163	78	209	100
Slagwapen	0	0	36	42	50	58	86	100
Andersoortig wapen	0	0	17	30	40	70	57	100
Meerdere typen wapens	0	0	26	41	38	59	64	100

Veruit de meeste wapens worden door de dader meegenomen naar de plaats delict, met uitzondering van slagwapens, die vaker al op de plaats delict aanwezig zijn. Het gaat hierbij met name om de zogenaamde gelegenheidswapens.

Tabel B3.6: De herkomst van het wapen

	<i>Meegenomen naar PD door dader</i>		<i>Meegenomen naar PD door slachtoffer</i>		<i>Meegenomen naar PD door derde</i>		<i>Reeds aanwezig op PD</i>		<i>Onbekend/overig</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	75	89	0	0	1	1	8	10	0	0	84	100
Steekwapens	144	69	1	0	4	2	57	27	3	2	209	100
Slagwapens	41	48	0	0	1	1	43	50	1	1	86	100
Overige wapens	31	54	0	0	1	2	25	44	0	0	57	100
Meerdere typen wapens	43	67	0	0	0	0	17	27	4	6	64	100

De belangrijkste reden voor een dader om een vuurwapen of meerdere typen wapens te gebruiken, is uitoefening van dwang. Daarin onderscheiden vuurwapens zich van andere typen wapens, waarbij juist het (kunnen) toebrengen van letsel het belangrijkste motief vormt. Het gebruik van wapens uit zelfbescherming of per ongeluk wordt in Noord- en Oost-Gelderland nauwelijks waargenomen.

Tabel B3.7: Motieven voor wapengebruik

	Zelf- bescherming		Dwang		Toebrengen letsel		Ongeluk		Anders/ onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	1	1	53	65	5	6	0	0	23	28	82	100
Steekwapens	6	3	69	33	78	38	0	0	55	26	208	100
Slagwapens	1	1	12	14	54	64	1	1	17	20	85	100
Overige wapens	1	2	10	18	18	32	1	2	26	47	56	100
Meerdere typen wapens	0	0	23	39	19	32	0	0	17	29	59	100

Voor alle wapens geldt dat daders ze meestal meenemen van de plaats delict nadat het geweldsmisdrijf is gepleegd. Het gebruik van vuurwapens blijkt het meest duurzaam te zijn, het gebruik van slagwapens het minst duurzaam.

Tabel B3.8: De duurzaamheid van wapengebruik

	Wapen achtergelaten op PD		Wapen meegenomen van PD		Onbekend		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapens	4	5	77	93	2	2	83	100
Steekwapens	47	23	157	76	2	1	206	100
Slagwapens	31	37	52	61	2	2	85	100
Overige wapens	12	21	45	79	0	0	57	100
Meerdere typen wapens	14	22	49	78	0	0	63	100

Omstandigheden wapengebruik

Locatie

Ongeveer de helft van de onderzochte geweldsincidenten in de regio Noord- en Oost-Gelderland vond plaats in de openbare ruimte, terwijl ongeveer een kwart van de geweldsmisdrijven plaatsvond in woningen. Steekwapens zijn het meest gebruikte wapen op alle locaties waar geweldsmisdrijven plaatsvinden. Bij geweldsincidenten die plaatsvinden in de besloten omgeving van een

woning worden het vaakst steekwapens gebruikt, gevolgd door meerdere typen wapens. Bij geweldsincidenten in woningen worden verder opvallend vaak meerdere typen wapens gebruikt. Wat verder opvalt is het relatief hoge gebruik van vuurwapens bij geweld in bedrijven; bij meer dan een derde van de geweldsdelicten die op deze locatie plaatsvinden, maken daders gebruik van een vuurwapen.

Tabel B3.9: De locatie van het wapengebruik

	<i>Woning</i>		<i>Horeca</i>		<i>Op straat, openbare ruimte</i>		<i>Bedrijf</i>		<i>Overig</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	17	16	4	17	31	14	23	35	5	10
Steekwapen	44	42	7	30	81	37	28	42	31	60
Slagwapen	17	16	7	30	45	20	3	5	7	14
Andersoortig wapen	6	6	3	13	42	19	2	3	3	6
Meerdere typen wapens	21	20	2	9	22	10	10	15	5	10
Totaal	105	100	23	100	221	100	66	100	51	100

Kenmerken van daders

In de regio Noord- en Oost-Gelderland werd bij 344 van de geselecteerde geweldsincidenten een dader geïdentificeerd. Bij bijna negentig procent van de geweldsdelicten waren uitsluitend mannen betrokken, bij negen procent uitsluitend vrouwen. Voor nog geen twee procent van de delicten was een dadergroep bestaande uit mannen en vrouwen verantwoordelijk. Zowel voor mannen als vrouwen bleek het steekwapen het meest favoriete wapen. Het vuurwapengebruik was het hoogst bij geweldsdelicten waarbij één of meerdere mannelijke daders waren betrokken.

Bij bijna driekwart van de geweldsincidenten die plaatsvonden in Noord- en Oost-Gelderland en waarbij een wapen werd gebruikt, was sprake van slechts één dader. Bij deze geweldsincidenten maken de daders overwegend gebruik van steekwapens. Vuurwapens blijken populairder bij geweldsmisdrijven die door meerdere daders worden gepleegd. Verder wordt er bij geweldsmisdrijven met één dader relatief vaak gebruikgemaakt van andersoortige wapens. Bij geweld met meerdere daders gebruiken de daders, niet verwonderlijk, relatief vaak meerdere typen wapens.

Tabel B3.10: Aantal daders

	<i>Eén dader</i>		<i>Meerdere daders</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	42	11	42	31
Steekwapen	176	48	33	25
Slagwapen	66	18	20	15
Andersoortig wapen	51	14	6	5
Meerdere typen wapens	32	9	32	24
Totaal	367	100	133	100

De gemiddelde leeftijd van de daders van gewapende geweldsdelicten in Noord- en Oost-Gelderland ligt op 31 jaar. De gemiddelde leeftijd bij delicten met één dader blijkt aanzienlijk hoger te liggen dan de gemiddelde leeftijd bij delicten met meerdere daders, respectievelijk 32 en 23 jaar. Vuurwapengebruikers zijn met een gemiddelde leeftijd van bijna 27 jaar relatief jong. De daders van delicten met steekwapens zijn gemiddeld 30 jaar oud en de personen die worden verdacht van een delict met een slagwapen zijn met een gemiddelde leeftijd van 36 jaar het oudst. Daders van delicten met overige wapens zijn gemiddeld 34 jaar oud, terwijl daders van delicten met meerdere typen wapens een gemiddelde leeftijd van 29 jaar hebben.

Ten aanzien van de etniciteit van de daders valt op dat ongeveer twee derde van de geweldsincidenten met een wapen door Nederlandse daders wordt gepleegd, terwijl een kwart van de geweldsincidenten wordt gepleegd door daders met een niet-Nederlandse etniciteit. Etnisch gemengde groepen worden nauwelijks aangetroffen bij gewapend geweld in Noord- en Oost-Gelderland. Zowel Nederlandse als niet-Nederlandse daders geven de voorkeur aan steekwapens boven vuurwapens, al is het wel zo dat niet-Nederlandse daders een sterkere voorkeur voor deze typen wapens hebben dan Nederlandse daders. Een vergelijking tussen de verschillende groepen daders laat verder zien dat Nederlandse daders relatief veel gebruikmaken van slagwapens, andersoortige wapens en meerdere typen wapens.

Tabel B3.11: Etniciteit van de daders

	<i>Nederlands</i>		<i>Allochtoon</i>		<i>Gemengde groep</i>		<i>Onbekend</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	26	11	15	16	5	61	2	17
Steekwapen	88	38	51	55	1	13	7	58
Slagwapen	49	21	13	14	1	13	1	8
Andersoortig wapen	36	16	5	5	0	0	2	17
Meerdere typen wapens	32	14	9	10	1	13	0	0
Totaal	231	100	93	100	8	100	12	100

Van de daders van gewapende geweldsdelicten die in Noord- en Oost-Gelderland werden geïdentificeerd, werd van ongeveer de helft vastgesteld dat zij onder invloed waren van alcohol en/of drugs. Bij ongeveer een derde van de daders leek dit niet het geval en van de overige daders werd niet bekend of zij al dan niet onder invloed waren. Het gebruik van alcohol en/of drugs lijkt geen grote gevolgen te hebben voor het type wapen waarvoor daders kozen bij het plegen van het delict.

Tabel B3.12: Alcohol- en drugsgebruik daders

	<i>Ten minste een van de daders was onder invloed van alcohol en/of drugs</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	18	13	12	10
Steekwapen	59	41	62	52
Slagwapen	27	19	20	17
Andersoortig wapen	15	10	18	15
Meerdere typen wapens	24	17	7	6
Totaal	143	100	119	100

De daders die in Noord- en Oost-Gelderland betrokken waren bij gewapend geweld hebben vaker niet dan wel eerdere strafbare feiten op hun naam staan, al ontlopen de percentages elkaar nauwelijks (respectievelijk 52 en 48 procent). Beide typen daders gebruiken het vaakst een steekwapen, hoewel daders zonder daderantecedenten een iets sterkere voorkeur voor vuurwapens blijken te hebben dan daders die eerder met de politie in aanraking zijn geweest. Bekenden van de politie plegen relatief vaak geweldsincidenten met andersoortige wapens of meerdere typen wapens.

Tabel B3.13: Daderantecedenten van de daders

	<i>Daderantecedenten</i>			
	<i>Ja</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	20	12	28	16
Steekwapen	67	41	80	45
Slagwapen	31	19	33	18
Andersoortig wapen	23	14	20	11
Meerdere typen wapens	24	14	18	10
Totaal	165	100	179	100

Kenmerken slachtoffers

Bij ruim tachtig procent van de bestudeerde geweldsincidenten was één slachtoffer betrokken. Het gebruik van steekwapens is bij deze incidenten relatief hoog, terwijl bij incidenten met meerdere slachtoffers relatief vaak meerdere typen wapens worden aangetroffen. In Noord- en Oost-Gelderland bleek de mate waarin vuurwapens worden gebruikt bij geweld niet noemenswaardig te verschillen bij incidenten met één of met meerdere slachtoffers.

Tabel B3.14: Aantal slachtoffers

	<i>Eén slachtoffer</i>		<i>Meerdere slachtoffers</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	67	17	17	18
Steekwapen	178	44	31	33
Slagwapen	69	17	17	18
Andersoortig wapen	47	11	10	11
Meerdere typen wapens	45	11	19	20
Totaal	406	100	94	100

Bij bijna twee derde van de geweldsincidenten in Noord- en Oost-Gelderland zijn uitsluitend mannen als slachtoffer betrokken en bij een kwart van de incidenten vielen er vrouwelijke slachtoffers. Hoewel het steekwapen bij alle slachtoffers het meest gebruikte wapen is – bij beide groepen werd ruim veertig procent van de incidenten met een dergelijk wapen gepleegd –, blijken vuurwapens relatief vaker te worden gebruikt tegen vrouwelijke dan tegen mannelijke slachtoffers. Slagwapens blijken vaker te worden gebruikt tegen mannelijke dan tegen vrouwelijke slachtoffers. Bij ruim een tiende van de geweldsdelicten zijn zowel mannelijke als vrouwelijke slachtoffers betrokken. Bij deze delicten maken daders in vrijwel gelijke mate gebruik van vuurwapens, steekwapens en meerdere typen wapens.

De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsmisdrijven in Noord- en Oost-Gelderland ligt op 33 jaar. De hoogste gemiddelde leeftijd hebben slachtoffers van geweld met meerdere soorten wapens (36 jaar), gemiddeld het jongst zijn de slachtoffers van geweld met steekwapens (31 jaar). De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van vuurwapengeweld en geweld met overige wapens is 32 jaar, de slachtoffers van geweld met behulp van slagwapens ligt gemiddeld op 34 jaar.

Bij bijna tachtig procent van de geweldsincidenten met een wapen in Noord- en Oost-Gelderland waren de slachtoffers van Nederlandse origine, terwijl bij zeventien procent van de incidenten de slachtoffers een niet-Nederlandse etnische achtergrond hadden. Bij een klein aantal geweldsincidenten waren zowel slachtoffers met Nederlandse als slachtoffers met een andere etnische achtergrond betrokken. Bij niet-Nederlandse slachtoffers maken daders relatief vaak gebruik van vuur- en steekwapens, terwijl daders bij Nederlandse slachtoffers vaker voor slagwapens, andersoortige wapens en meerdere typen wapens kiezen.

Tabel B3.15: Etniciteit van de slachtoffers

	Nederlands		Allochtoon		Beide		Onbekend	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	61	16	19	21	3	27	1	20
Steekwapen	155	39	47	54	6	55	1	20
Slagwapen	73	18	12	14	1	9	0	0
Andersoortig wapen	51	13	4	5	0	0	2	40
Meerdere typen wapens	57	14	5	6	1	9	1	20
Totaal	397	100	87	100	11	100	5	100

Van ongeveer zeventig procent van de geweldsincidenten met een wapen werd bekend dat slachtoffers niet onder invloed van alcohol en/of drugs verkeerden. Bij de geweldsdelicten waarbij het slachtoffer onder invloed is, wordt het vaakst gebruikgemaakt van steekwapens, gevolgd door meerdere typen wapens. Met name het gebruik van meerdere type wapens laat een interessant verschil zien; waar een vijfde van de geweldsdelicten waarbij ten minste één slachtoffer onder invloed was met meerdere typen wapens werd gepleegd, was dit bij nuchtere slachtoffers slechts in tien procent van de delicten het geval.

Tabel B3.16: Alcohol- en drugsgebruik slachtoffers

	<i>Ten minste een van de slachtoffers was onder invloed van alcohol en/of drugs</i>		<i>Nee</i>		<i>Onbekend</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	8	11	59	17	14	18
Steekwapen	28	40	152	44	28	37
Slagwapen	13	19	55	16	18	23
Andersoortig wapen	6	9	41	12	8	10
Meerdere typen wapens	15	21	39	11	9	12
Totaal	70	100	346	100	77	100

Bij ruim elf procent van de geweldsincidenten met een wapen in Noord- en Oost-Gelderland waren slachtoffers betrokken die zelf als dader van een delict met de politie in aanraking zijn geweest. Of een slachtoffer wel of niet in aanraking is geweest met de politie lijkt niet wezenlijk uit te maken voor het type wapen dat daders bij een delict hanteren.

Tabel B.3.17: Daderantecedenten van de slachtoffers

	<i>Daderantecedenten</i>			
	<i>Ja</i>		<i>Nee</i>	
	#	%	#	%
Vuurwapen	10	18	74	17
Steekwapen	23	41	186	42
Slagwapen	12	21	73	16
Andersoortig wapen	5	9	52	12
Meerdere typen wapens	6	11	58	13
Totaal	56	100	443	100

Slachtoffers kunnen op verschillende manieren reageren wanneer zij slachtoffer worden van een geweldsdelict en die reactie kan verband houden met het type wapen dat door de dader wordt gehanteerd. Het blijkt dat hoe dodelijker het wapen is dat door de dader wordt gebruikt, hoe groter de kans is dat het slachtoffer zich niet verzet tegen de dader.

Tabel B3.18: Reactie slachtoffer(s)

	<i>Werkt mee/does niets</i>		<i>Verzet zich</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	63	76	20	24	83	100
Steekwapen	111	53	97	47	208	100
Slagwapen	41	49	43	51	84	100
Andersoortig wapen	35	62	21	38	56	100
Meerdere typen wapens	29	45	35	55	64	100

Bij ruim de helft van de geweldsincidenten met een wapen in Noord- en Oost-Gelderland blijken dader en slachtoffer elkaar te kennen. Wanneer daders en slachtoffers elkaar niet kennen, wordt er relatief vaak gebruikgemaakt van vuurwapens. Bij geweldsdelicten waarbij daders en slachtoffers elkaar wel kennen, kiezen daders relatief vaak voor steek-, slag- en andersoortige wapens.

Tabel B3.19: Relatie dader en slachtoffer

	Familiekring		Buurtgenoten		Werkgerelateerd		Anderszins bekend		Onbekenden	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	11	16	0	0	6	16	9	7	55	26
Steekwapen	32	46	25	54	18	49	60	45	72	35
Slagwapen	9	13	13	28	6	16	31	23	26	13
Andersoortig wapen	10	14	5	11	4	11	16	12	22	11
Meerdere wapens	8	11	3	7	3	8	17	13	33	16
Totaal	70	100	46	100	37	100	133	100	208	100

Voor zover bekend bij de politie werden veruit de meeste geweldsincidenten niet voorafgegaan door eerdere gewelddadigheden en zeker niet door geweld met wapens.

Tabel B3.20: Eerder geweldsgebruik

	Ja, met een wapen		Ja, zonder wapen		Nee	
	#	%	#	%	#	%
Vuurwapen	1	6	4	8	79	18
Steekwapen	11	64	26	50	172	40
Slagwapen	2	12	11	21	73	17
Andersoortig wapen	1	6	5	10	51	12
Meerdere typen wapens	2	12	6	11	56	13
Totaal	17	100	52	100	431	100

Conclusie

Wapens

In de politieregio Noord- en Oost-Gelderland werden in totaal 500 geweldsmisdrijven bestudeerd waarbij één of meerdere wapens werden gebruikt. In totaal werden 613 wapens aangetroffen bij deze delicten. Steekwapens blijken veruit de populairste wapens in de regio Noord- en Oost-Gelderland. Na steekwapens worden slag- en vuurwapens het vaakst aangetroffen bij geweldsdelic-

ten. Over het algemeen gebruiken daders slechts één type wapen, maar bij ruim twaalf procent van de geweldsdelicten werden meerdere typen wapens gebruikt. Bij bijna de helft van de bestudeerde geweldsmisdrijven werden één of meerdere gelegenheidswapens gebruikt.

Werkwijze

Bedreigingen vormen veruit de grootste categorie geweldsdelicten in Noord- en Oost-Gelderland, gevolgd door overvallen. Bij een meerderheid van de bedreigingen werd door de dader een steekwapen gebruikt, terwijl overvallers de voorkeur gaven aan vuurwapens boven steek- en slagwapens. Bij delicten met een meer professioneel karakter worden vaker vuurwapens gebruikt. Bij de geweldsmisdrijven in Noord- en Oost-Gelderland bleek het zo te zijn dat hoe dodelijker het wapen dat wordt gekozen door een dader, hoe meer weloverwogen de keuze voor dat betreffende wapen is geweest. Het daadwerkelijk gebruik van wapens bij geweld laat een enigszins ander beeld zien. De keuze om wapens te gebruiken lijkt minder weloverwogen te zijn dan de keuze voor een bepaald type wapen. Voor vuurwapens geldt dat de keuze voor het wapen en de keuze om het wapen daadwerkelijk te gebruiken overwegend weloverwogen zijn, maar bij steek-, slag- en andersoortige wapens ligt dat anders. Hoewel de keuze voor het wapentype weloverwogen is, blijkt het daadwerkelijk gebruik ervan vaker impulsief van aard.

Over het algemeen gebruiken daders wapens om ermee te dreigen. De terughoudendheid om wapens daadwerkelijk te gebruiken lijkt bij meer dodelijke wapens, met name vuurwapens en in mindere mate steekwapens, groter dan bij minder dodelijke wapens (slagwapens en overige wapens). Bij de meeste geweldsdelicten met een wapen lopen slachtoffers geen letsel op, onafhankelijk van het type wapen dat wordt gebruikt. Ook hier geldt weer dat hoe dodelijker het wapen is dat wordt gebruikt, hoe kleiner de kans op letsel bij het slachtoffer. Veruit de meeste wapens worden door de dader meegenomen naar de plaats delict, met uitzondering van slagwapens, die vaker al op de plaats delict aanwezig zijn. Het gaat hierbij met name om de zogenaamde gelegenheidswapens. De belangrijkste reden voor een dader om een vuurwapen of meerdere typen wapens te gebruiken, is uitoefening van dwang, terwijl bij het gebruik van andere typen wapens het (kunnen) toebrengen van letsel het belangrijkste motief vormt. De duurzaamheid van het wapengebruik is hoog. Voor alle typen wapens geldt dat daders ze meestal meenemen van de plaats

delict nadat het geweldsmisdrijf is gepleegd, al is het gebruik van vuurwapens het meest duurzaam en het gebruik van slagwapens het minst.

Omstandigheden

Ongeveer de helft van het geweld met wapens in de regio Noord- en Oost-Gelderland vindt plaats in de openbare ruimte, terwijl ongeveer een kwart van de geweldsmisdrijven plaatsvindt in woningen. Steekwapens zijn het meest gebruikte wapen op alle locaties waar geweldsmisdrijven plaatsvinden. Vuurwapens worden nog het vaakst gebruikt bij geweldsdelicten in de openbare ruimte. Bij veruit de meeste geweldsdelicten in de regio Noord- en Oost-Gelderland waren uitsluitend mannelijke daders betrokken, slechts bij een op de tien delicten was een vrouwelijke dader betrokken. Zowel voor mannen als vrouwen bleken steekwapens het favoriete wapen, maar het vuurwapengebruik was het hoogst bij geweldsdelicten waarbij één of meerdere mannelijke daders waren betrokken. Bij bijna driekwart van de geweldsincidenten waarbij een wapen werd gebruikt, was sprake van een enkele dader. Deze alleen opererende daders maakten overwegend gebruik van steekwapens. Vuurwapens blijken meer in trek bij geweldsmisdrijven die door meerdere daders worden gepleegd. De gemiddelde leeftijd van de daders van gewapende geweldsdelicten in Noord- en Oost-Gelderland ligt op 31 jaar, waarbij vuurwapengebruikers gemiddeld het jongst zijn en daders met een slagwapen het oudst.

Ten aanzien van de etniciteit van de daders valt op dat ongeveer twee derde van de geweldsincidenten met een wapen door Nederlandse daders wordt gepleegd, terwijl een kwart van de geweldsincidenten door daders met een niet-Nederlandse etniciteit wordt gepleegd. Zowel Nederlandse als niet-Nederlandse daders geven de voorkeur aan steekwapens boven vuurwapens, al is het wel zo dat niet-Nederlandse daders een sterkere voorkeur voor deze typen wapens hebben dan Nederlandse daders. Van ongeveer de helft van de daders werd vastgesteld dat zij onder invloed van alcohol en/of drugs waren terwijl zij het delict pleegden. Het gebruik van alcohol en/of drugs lijkt overigens geen grote gevolgen te hebben voor het type wapen waarvoor de daders kiezen bij het plegen van het delict. Ongeveer de helft van de daders had eerdere strafbare feiten op zijn naam staan, waarbij opvalt dat daders zonder daderanteecedenten een iets sterkere voorkeur voor vuurwapens en steekwapens lijken te hebben dan daders die eerder met de politie in aanraking zijn geweest.

Bij ruim tachtig procent van de bestudeerde geweldsincidenten was één

slachtoffer betrokken. Het gebruik van steekwapens is bij deze incidenten relatief hoog, terwijl bij incidenten met meerdere slachtoffers relatief vaak meerdere typen wapens worden aangetroffen. Het vuurwapengebruik is onder beide omstandigheden gelijk. Bij bijna twee derde van de geweldsincidenten in Noord- en Oost-Gelderland zijn uitsluitend mannen betrokken en bij een kwart van de incidenten vielen er vrouwelijke slachtoffers. Hoewel het steekwapen bij alle slachtoffers het meest gebruikte wapen is, blijken vuurwapens vaker te worden gebruikt tegen vrouwelijke dan tegen mannelijke slachtoffers en blijken slagwapens vaker te worden gebruikt tegen mannelijke dan tegen vrouwelijke slachtoffers. De gemiddelde leeftijd van slachtoffers van geweldsmisdrijven in Noord- en Oost-Gelderland ligt op 33 jaar. De hoogste gemiddelde leeftijd hebben slachtoffers van geweld met meerdere soorten wapens, het jongst zijn de slachtoffers van geweld met steekwapens. Bij een ruime meerderheid van het gewapend geweld in Noord- en Oost-Gelderland hadden de slachtoffers een Nederlandse herkomst. Bij niet-Nederlandse slachtoffers maken daders relatief vaak gebruik van vuur- en steekwapens, terwijl daders bij Nederlandse slachtoffers vaker voor slagwapens, andersoortige wapens en meerdere typen wapens kiezen. Bij zeven van de tien geweldsdelicten werd bekend dat slachtoffers niet onder invloed van alcohol en/of drugs verkeerden. Bij de geweldsdelicten waarbij het slachtoffer onder invloed is wordt het vaakst gebruikgemaakt van steekwapens, gevolgd door meerdere typen wapens. Een kleine minderheid van de slachtoffers is zelf als dader van een delict met de politie in aanraking geweest. Wanneer we nu kijken naar de wijze waarop slachtoffers reageren bij gewapende geweldsdelicten, dan blijkt dat hoe dodelijker het wapen is dat door de dader wordt gebruikt, hoe groter de kans is dat het slachtoffer zich niet verzet tegen de dader. Bij ruim de helft van de geweldsincidenten met een wapen in Noord- en Oost-Gelderland blijken dader en slachtoffer elkaar te kennen. Wanneer daders en slachtoffers elkaar niet kennen, wordt er relatief vaak gebruikgemaakt van vuurwapens, bij geweldsdelicten waarbij daders en slachtoffers elkaar kennen, kiezen daders relatief vaak voor steek-, slag- en andersoortige wapens. Veruit de meeste geweldsincidenten zijn niet voorafgegaan door eerdere gewelddadigheden en zeker niet door geweld met wapens.

4 Statistische analyses wapengebruik

Tabel B4.1: Werkwijze wapengebruik naar regio

<i>Crosstabs & Chi2</i>	<i>Pearson Chi2</i>	<i>Phi</i>	<i>N of valid cases</i>
Regio * delict	,000**	,507	1000
Regio * keuze wapentype	,000**	,392	986
Regio * keuze wapengebruik	,000**	,375	978
Regio * aard wapengebruik	,002**	,103	870
Regio * fysieke gevolgen slachtoffer	,903	-,004	999
Regio * herkomst wapen(s)	,000**	,285	990
Regio * motieven wapengebruik	,500	-,022	952
Regio * duurzaamheid wapengebruik	,000**	-,125	986

Tabel B4.2 Omstandigheden wapengebruik naar regio (1)

<i>Crosstabs & Chi2</i>	<i>Pearson Chi2</i>	<i>Phi</i>	<i>N of valid cases</i>
Regio * locatie	,002**	-,099	966
Regio * etniciteit dader	,000**	-,334	575
Regio * geslacht dader	,402	,033	627
Regio * drugs-/alcoholgebruik dader	,000**	-,370	448
Regio * daderantecedenten dader	,000**	,253	631
Regio * etniciteit slachtoffer	,000**	-,387	994
Regio * geslacht slachtoffer	,063	,059	999
Regio * drugs-/alcoholgebruik slachtoffer	,000**	-,161	915
Regio * daderantecedenten slachtoffer	,000**	,142	959
Regio * reactie slachtoffer	,000**	,303	982
Regio * relatie dader-slachtoffer	,000**	-,376	995
Regio * eerder geweld	,596	-,052	104

Tabel B4.3: Omstandigheden wapengebruik naar regio (2)

<i>Independent samples T-test</i>	<i>T</i>	<i>Sign.</i>
Aantal daders	12,007	,000**
Leeftijd dader	-,101	,919
Aantal slachtoffers	1,813	,070
Leeftijd slachtoffer	,478	,633
Kwetsbaarheid daders	-,353	,724

Tabel B4.4 De samenhang tussen wapentype en werkwijze

	<i>Pearson Chi2</i>	<i>Cramer's V</i>	<i>N of valid cases</i>
Wapentype * delict	,000**	,313	1000
Wapentype * keuze wapentype	,000**	,453	986
Wapentype * keuze wapengebruik	,000**	,389	978
Wapentype * aard wapengebruik	,000**	,337	870
Wapentype * fysieke gevolgen slachtoffer	,000**	,215	999
Wapentype * herkomst wapen(s)	,000**	,342	990
Wapentype * motieven wapengebruik	,000**	,305	952
Wapentype * duurzaamheid wapengebruik	,000**	,257	986

Tabel B4.5: De samenhang tussen omstandigheden en wapentype (1)

<i>Crosstabs & Chi2</i>	<i>Pearson Chi2</i>	<i>Cramer's V</i>	<i>N of valid cases</i>
Locatie * wapentype	,553	,019	966
Etniciteit dader * wapentype	,000**	,263	575
Drugs-/alcoholgebruik dader * wapentype	,012*	,170	448
Daderantecedenten dader * wapentype	,454	,076	631
Etniciteit slachtoffer * wapentype	,000**	,225	994
Drugs-/alcoholgebruik slachtoffer * wapentype	,005**	,127	915
Daderantecedenten slachtoffer * wapentype	,065	,096	959
Reactie slachtoffer * wapentype	,001**	,139	982
Relatie dader-slachtoffer * wapentype	,000**	,230	995

Tabel B4.6: De samenhang tussen omstandigheden en wapentype (2)

<i>Logistische regressie</i>	<i>Wapentype</i>
Constante	1,970*
Kwetsbaarheid dader	,067
Aantal daders	-,690**
Leeftijd dader	,019
Aantal slachtoffers	-,139
Leeftijd slachtoffer	-,008
Nagelkerke R ²	,070

Tabel B4.7: Logistische regressie van omstandigheden op werkwijze (1)

<i>Logistische regressie</i>	<i>Delict</i>	<i>Keuze wapentype</i>	<i>Keuze wapengebruik</i>	<i>Aard wapengebruik</i>
Constate	16,369**	-,235	1,688	-1,682
Locatie	-1,961	-,496	-,003	-,365
Aantal daders	-2,014**	-,580	-,420	-,483
Leeftijd dader	,035	,004	-,001	,006
Geslacht dader	18,918	,527	1,318*	-,360
Etniciteit dader	-,816	-,246	-,187	-,131
Antecedenten dader	,671	,488*	,621*	,026
Drugs- en/of alcoholgebruik dader	-,650	-,536	-,499	,366
Aantal slachtoffers	-,295	-,041	-,176	-,122
Leeftijd slachtoffer	-,035	,021	,008	-,013
Geslacht slachtoffer	-1,560**	,044	-,088	-,281
Etniciteit slachtoffer	-1,220*	-,214	-,562	,399
Antecedenten slachtoffer	-1,073	-,163	,256	,041
Drugs- en/of alcoholgebruik slachtoffer	-1,160	-,001	-,617	-,791
Reactie slachtoffer	,933	,129	,166	-,150
Kwetsbaarheid dader	-,203	,196	,114	,406**
Relatie dader-slachtoffer	-2,804**	-,634*	-,463	-,091
Nagelkerke ²	,681	,199	,214	,160

Tabel B4.8: Logistische regressie van omstandigheden op werkwijze (2)

<i>Logistische regressie</i>	<i>Fysieke gevolgen slachtoffer</i>	<i>Herkomst wapen</i>	<i>Motieven wapengebruik</i>	<i>Duurzaamheid wapengebruik</i>
Constate	1,721	-3,812*	40,908	2,008
Locatie	-,902**	-,911**	,005	1,041**
Aantal daders	,205	-,374	-,143	,383
Leeftijd dader	-,016	,008	,011	,008
Geslacht dader	-,279	,678	-,675	,082
Etniciteit dader	-,628*	,010	1,796*	,658*
Antecedenten dader	-,012	,409	-,071	-,550*
Drugs- en/of alcoholgebruik dader	,266	-,375	,025	-,065
Aantal slachtoffers	-,193	-,110	-,032	-,087
Leeftijd slachtoffer	-,010	,026*	-,011	-,034**
Geslacht slachtoffer	-,456	,304	,183	,090
Etniciteit slachtoffer	,838**	-,124	-,991	-,509
Antecedenten slachtoffer	-,128	,014	-18,193	,482
Drugs- en/of alcoholgebruik slachtoffer	-1,343**	,154	-,098	,606
Reactie slachtoffer	-,264	,463	-,347	-,466
Kwetsbaarheid daders	,188	,358**	-,223	-,280*
Relatie dader-slachtoffer	,096	-,744*	,256	-,195
Nagelkerke ²	,166	,233	,136	,188

5 Wapenwetgeving in Nederland

De Wet Wapens en Munitie

Tot 1896 was er in Nederland nauwelijks sprake van wapenwetgeving. In dat jaar werd een verbod op het dragen van alle wapens afgekondigd om de mogelijkheid te creëren om stroperij aan te pakken. Vervolgens kwam daar nog een ander doel bij. De Vuurwapenwet, die in 1919 werd geïmplementeerd, was bedoeld om de positie van de overheid veilig te stellen en een revolutie te voorkomen. Men besloot maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat vuurwapens, die werden gezien als revolutiewapens bij uitstek, uit handen bleven van het volk. In een verslag van de Tweede Kamer staat hierover:⁹

‘Het ligt in den aard der zaak, dat alleen zij, die recht en orde willen steunen, tot het hebben van vuurwapenen bevoegd zullen worden verklaard. De revolutionnaire elementen kunnen zich op grond daarvan niet beklagen, dat de Regeering een scheiding tusschen de burgers maakt. Zij zijn het, die deze scheiding maken en den burgeroorlog voorbereiden, indien zij pogingen tot gewelddadige aanslagen tegen recht en orde willen ondernemen. Het is, meende men, het recht, ja zelfs de plicht der Regeering daartegen te waken door het bezit van vuurwapenen bij kwaadwillige elementen te beletten’.

Een verbod op de invoer, uitvoer, doorvoer en het vervoer van vuurwapens was daarmee een feit. Het hoofd van de plaatselijke politie was gemachtigd om onder bepaalde omstandigheden en, indien nodig, onder bepaalde voorwaarden een ontheffing te verlenen op het verbod om een vuurwapen voorhanden te hebben.

Inmiddels is in Nederland alweer vijftien jaar de Wet Wapens en Munitie (Wwm) van kracht. Deze wet reguleert de wapengerelateerde activiteiten in ons land en heeft als doel om de openbare orde en veiligheid te waarborgen door het illegale bezit van wapens en munitie te bestrijden en legaal bezit zo veel mogelijk te beheersen¹⁰. In de wet worden verschillende handelingen

9 Handelingen der Staten-Generaal, Nadere voorzieningen op het stuk van vuurwapenen en munitie, Voorloopig verslag, 1918-1919, p. 5.

10 Circulaire wapens en munitie 2012, p. 4.

beschreven die met wapens kunnen worden uitgevoerd, namelijk voorhanden hebben, vervoeren, dragen, overdragen, doen binnenkomen en uitgaan, doorvoeren en vervaardigen/transformeren van wapens. In artikel 2 van de Wwm worden vier categorieën wapens onderscheiden. In categorie I bevinden zich ongewenste niet-vuurwapens, zoals stiletto's, vlindermessen, keramische messen, op echte wapens gelijkende speelgoedwapens en boksbeugels. Onder categorie II vallen militaire (vuur)wapens, waaronder automatische vuurwapens, handgranaten en mijnen. Ook stroomstootwapens en vuurwapens die voor wat betreft hun uiterlijk lijken op een ander voorwerp dan een wapen, zoals schietbalpennen of -paraplu's, traangas en pepperspray, vallen binnen deze categorie. In categorie III zijn verschillende vuurwapens (geweren, revolvers, pistolen, start- en alarmpistolen en -revolvers), maar bijvoorbeeld ook werpmessen te vinden. In categorie IV zijn wapens verzameld zoals vaste messen met meer dan één snijkant, zwaarden, kruisbogen en voorwerpen waarvan gelet op de aard en omstandigheden kan worden aangenomen dat zij bedoeld zijn om letsel toe te brengen of te dreigen, bijvoorbeeld een honkbalknuppel bij voetbalrellen of een keukenmes tijdens een gevecht in een uitgaansgebied (art. 2 Wwm). Dergelijke gebruiksvoorwerpen zijn in principe toegestaan, maar kunnen onder bepaalde omstandigheden dus wel degelijk verboden zijn. Per categorie gelden verschillende verboden en daarnaast gelden er voor bepaalde categorieën wapens vrijstellingen. Voor bepaalde categorieën en handelingen die in beginsel verboden zijn kunnen vergunningen worden aangevraagd.

De Wwm kent een sterk restrictief karakter. Alle mogelijke wapengerelateerde activiteiten, van productie tot gebruik, zijn gereguleerd. Er gelden verschillende regels voor verschillende typen wapens, zo blijkt uit de categorisering in de Wwm, waarbij in het geval van wapens in categorie IV ook de omstandigheden waaronder wapens worden aangetroffen, worden meegewogen. Ook de groepen personen die een wapen mogen aanschaffen zijn gereguleerd. Zo mogen er alleen wapens worden verkocht aan personen die in het bezit zijn van een verlof of jachttakte. Minderjarigen en personen die niet beschikken over een verklaring omtrent gedrag omdat zij bepaalde strafbare feiten op hun naam hebben staan, kunnen een dergelijke vergunning niet verkrijgen. Ook wanneer sprake is van vrees voor misbruik, kan iemand een wapenvergunning worden geweigerd. De regels die in Nederland gelden ten aanzien van wapengerelateerde activiteiten zijn vastgelegd in de nationale wetgeving, al blijken regiokorpsen en/of lokale overheden op verschillende wijze invulling te geven aan de daadwerkelijke handhaving van die wetgeving (zie ook De Vries, 2010). In Nederland kennen we geen strafverhoging wanneer bij geweldsdelicten gebruik wordt gemaakt van een (vuur)wapen.

Recente ontwikkelingen in beleid, wet- en regelgeving

Naar een volledig verbod op stiletto's, valmessen en vlindermessen

Met ingang van 1 mei 2012 is de Wwm aangescherpt en is er in Nederland onder meer sprake van een volledig verbod van stiletto's, valmessen en vlindermessen. Deze messen vallen daarmee onder categorie I van de Wwm. In de Memorie van Toelichting behorende bij deze wetwijziging wordt aangegeven dat dergelijke messen door hun dreigende voorkomen, heimelijk draaggemak en snelle uitvouwbaarheid gemakkelijker zijn te gebruiken voor illegale doeleinden dan andere legale messen. De messen blijken een grote aantrekkingskracht op jongeren te hebben. De messen zouden eenvoudig verkrijgbaar zijn, met name via dumpwinkels. Ook is van belang dat deze legale messen slechts met moeite te onderscheiden zijn van illegale vlindermessen, wat de handhavingspraktijk bemoeilijkte. Door een totaalverbod zou de handhaving door politiemensen eenvoudiger worden, aangezien er geen discussie meer mogelijk is over in hoeverre de stiletto, het valmes of het vlindermes is toegestaan. Dit geeft niet alleen de opsporingsambtenaar meer zekerheid, ook voor de burger en bijvoorbeeld de winkelier is de nieuwe situatie duidelijker. In de Memorie van Toelichting wordt verder aangegeven dat uit verschillende onderzoeken (onder andere Dijkshoorn e.a., 2007) blijkt dat het bezit van deze messen de laatste jaren een zodanig probleem vormt dat de bestuurlijke lasten en kosten van een totaalverbod geen belemmering vormen om tot een dergelijk verbod over te gaan.

Met het verbod op stiletto's, valmessen en vlindermessen worden echter nog niet alle messen met een dreigend voorkomen, heimelijk draaggemak en snelle uitvouwbaarheid die nu op de markt zijn illegaal, aldus de Memorie van Toelichting. Er zijn messen die mede afhankelijk van de omstandigheden een dreigend voorkomen hebben, maar die tevens een maatschappelijke functie vervullen. Wanneer een opvouwbaar mes door personeel in een horecavoorziening wordt gebruikt voor het bereiden van voedsel, is dat een maatschappelijk aanvaard gebruiksdoel. Het is echter niet aanvaardbaar wanneer een dergelijk mes bijvoorbeeld in een discotheek gedragen wordt. Ook het dragen van een Zwitsers zakmes blijft in beginsel toegestaan, maar ook hier geldt dat het dragen van het zakmes niet aanvaardbaar kan zijn gelet op de omstandigheden waaronder het wordt aangetroffen, zoals bijvoorbeeld bij een risicovolle voetbalwedstrijd. Wet- en regelgeving is niet meer handhaafbaar wanneer ook deze messen verboden zouden worden. In plaats van het voorhanden hebben, kan het dragen

van deze messen wel gereguleerd worden en hiertoe is de wet dan ook aangevuld. In de Memorie van Toelichting wordt er expliciet op gewezen dat de wetswijziging kan leiden tot een toename van de handel in messen die op stiletto's, valmessen of vlindermessen lijken.

Het beheersen van legaal bezit: maatregelen na Alphen aan den Rijn

Op 9 april 2011 vond er een schietincident plaats in Alphen aan den Rijn dat het leven kostte aan zeven personen, waaronder de schutter. De dader bleek lid te zijn van een schietvereniging en legaal over meerdere vuurwapens te beschikken. Naar aanleiding van dit schietincident heeft de minister van Veiligheid en Justitie de Onderzoeksraad Voor Veiligheid verzocht een onderzoek uit te voeren naar het stelsel voor legaal wapenbezit. In september 2011 verscheen het rapport van de Onderzoeksraad met daarin de conclusie dat het Nederlandse stelsel van legaal wapenbezit in opzet geschikt is om ervoor te zorgen dat legale wapens alleen in handen komen van degenen die met een dergelijke verantwoordelijkheid kunnen omgaan. Toch kent het stelsel, met inbegrip van de uitvoering enkele zwakke plekken. De politie blijkt haar wettelijke taken op het gebied van verloopverlening, handhaving en toezicht als mechanische, administratieve handelingen uit te voeren, waarbij het uiteindelijke doel, het beoordelen of er vrees is voor misbruik, naar de achtergrond is geraakt. Dit zou het gevolg zijn van het feit dat zowel de korpsleiding als de minister van Veiligheid en Justitie lage prioriteit toekennen aan (het uitoefenen van toezicht op) de uitvoering. De politie kan niet daadwerkelijk beschikken over de informatie die nodig is om te kunnen beoordelen of er vrees is voor misbruik. De aanvrager is in het huidige stelsel niet verplicht om de politie alle informatie te geven die zij nodig heeft om een goed besluit te kunnen nemen.

Naar aanleiding van de bevindingen van de Onderzoeksraad Voor Veiligheid heeft de minister van Veiligheid en Justitie ervoor gekozen om samen met de KNSA een pakket van maatregelen te treffen om misbruik van wapens in legaal bezit te voorkomen. In een brief aan de Tweede Kamer zet hij uiteen wat de hoofdlijnen van dit pakket aan maatregelen zijn.¹¹ De achtergrond van deze maatregelen is het centraal stellen van de zuivere schietsport en het zo veel mogelijk beperken van risico op misbruik van legale schietsportwapens. Een eerste maatregel betreft het verbieden van *combat* in de schietsport, ook wel aan-

11 Ministerie van Veiligheid en Justitie, 28 maart 2012.

geduid als dynamische schietsport. De minister heeft een aanpassing van regelgeving in voorbereiding die ertoe zal leiden dat er geen vuurwapenverloven meer worden verstrekt voor het gebruik van wapens in schietsportdisciplines waarbij de schutter zich binnen een schietsportwedstrijd verplaatst, waarbij sprake is van een doorlopende tijdswaarneming die deel uitmaakt van het scoerverloop en waarbij de schutter vanuit verschillende houdingen, al dan niet vanachter obstakels, op doelen schiet. Het wordt daarmee onmogelijk om een verlot te krijgen voor bijvoorbeeld semiautomatische aanvalsgeweren. Ook wordt de schietsportdiscipline 'gebruiksgeweer' geschrapt. Voor jonge en onervaren sportschutters worden er aanvullende maatregelen getroffen; aan hen worden wapens gefaseerd toegekend. Zij kunnen niet langer direct in aanraking komen met alle typen wapens. Zij moeten eerste gedurende een aantal jaren laten zien dat zij serieus geïnteresseerd zijn in de schietsport en dat zij op een verstandige wijze met wapens kunnen omgaan. Voor schutters die reeds wapens in hun bezit hebben die onder de nieuwe wetgeving worden verboden, wordt een overgangsregeling getroffen. De minister spreekt in dit verband van een 'uitsterfconstructie'. Iedere sportschutter zal om zijn eigen wapen te mogen behouden actief moeten deelnemen aan wedstrijden.

Verder heeft de minister met de KNSA afgesproken dat alle bij haar aangesloten verenigingen eind 2014 over een basiscertificering moeten beschikken. Het basiscertificaat wordt verkregen na het voldoen aan bepaalde eisen, zoals een aanscherping van het ballotageproces dat aspirant-sportschutters moeten doorlopen en de hiervoor beschreven maatregelen ten aanzien van het weren van combat in de schietsport en de verplichte wedstrijddeelname. De KNSA moet een logistieke organisatie opzetten die toeziet op de naleving van de richtlijnen. Daarnaast moet er onder meer een verplichte opleiding komen voor verenigingsbestuurders.

Dat de Nederlandse wapenwetgeving een restrictief karakter heeft en steeds strikter wordt, blijkt onder meer uit de volgende passage uit een brief die de minister van Veiligheid en Justitie in maart 2012 naar de Tweede Kamer stuurde:

'Diegene aan wie een verlot voor een vuurwapen wordt verleend komt in een uitzonderingspositie terecht waarmee betrokkene zeer zorgvuldig dient om te gaan. De geringste vrees voor misbruik is al voldoende om iemand het recht te ontzeggen een vuurwapen te bezitten. [...] de bal komt te liggen bij de aanvrager; niet de politie moet aantonen dat hij ongeschikt is, maar de aanvrager zelf moet aantonen dat hij wel geschikt is om verantwoord met een vuurwapen om te kunnen gaan. Hiertoe

krijgt de aanvrager een uitgebreide en actieve informatieplicht (“omgekeerde bewijslast”) om inzicht te verschaffen in zaken over zijn persoonlijke situatie en omstandigheden die relevant kunnen zijn voor de beoordeling of er sprake is van vrees voor misbruik.’

Waar de geldigheidsduur voor een verlof met de inwerkingtreding van de Wet van 29 september 2011 tot wijziging van de Wwm, behelzende een volledig verbod van stiletto’s, valmessen en vlindermessen, is verlengd naar vijf jaar, constateert de minister van Veiligheid en Justitie anno 2012 dat deze verlengde geldigheidsduur niet goed verenigbaar is met de actieve informatieplicht van de aanvrager. Hij stelt dan ook voor dat de schietsporter jaarlijks (verlening van) het verlof aanvraagt. Ten aanzien van jachtaktes zou dezelfde lijn getrokken moeten worden. Een van de misvattingen in het wapendebat waar Kleck op wees, lijkt zich in Nederland dus wel degelijk voor te doen; het een leidt tot het ander. Wanneer er een strenge wet wordt doorgevoerd, leidt dat tot een volgende wet die nog strenger is.

De politie zou een actievere en meer betrokken rol moeten gaan spelen bij het controleren van verlofhouders. De beschikbare capaciteit van de afdelingen bijzondere wetten van de regiokorpsen zou ingezet moeten worden op basis van risico-inschattingen.

Verruiming van de bevoegdheid tot preventief fouilleren

In 2002 is in Nederland het instrument preventief fouilleren ingevoerd. Doel was het wapengeweld en de hiermee gepaard gaande verstoringen van de openbare orde te bestrijden. Het belangrijkste kenmerk van preventief fouilleren is dat aan het onderzoek geen verdenking ten grondslag hoeft te liggen, het is geen opsporingsmiddel. De burgemeester kan op grond van de Gemeentewet voor een bepaalde tijd een gebied als veiligheidsrisicogebied aanwijzen. Hij kan tot zo’n aanwijzing overgaan bij verstoring van de openbare orde door de aanwezigheid van wapens, dan wel bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan. Personen kunnen worden gecontroleerd omdat ze op een bepaald tijdstip op een bepaalde plaats aanwezig zijn.

In opdracht van Politie & Wetenschap zijn een tweetal onderzoeken uitgevoerd naar de ervaringen met preventief fouilleren in Nederland (Van der Torre & Ferwerda, 2005; Kuppens e.a., 2011). Van der Torre & Ferwerda (2005) constateren in hun onderzoek dat gemeenten op verschillende manieren invulling

geven aan het instrument preventief fouilleren, elk met hun eigen voor- en nadelen. Voorbeelden hiervan zijn gebiedsafsluiting, statische voertuigcontrole, gebiedssurveillance en passantencontrole. Verder valt hun op dat lokale politici en autoriteiten twee moeilijk verenigbare eisen verbinden aan preventief fouilleren. Enerzijds moet het aselekt gebeuren, terwijl anderzijds de wapenopbrengsten en de effecten op het aantal wapenincidenten hoog moet zijn in relatie tot de politie-inzet. Daarnaast worden er tegelijkertijd drie verschillende doelstellingen beoogd met preventief fouilleren, namelijk strafrechtelijke doelen (wapens vinden, daling van het wapenbezit en het aantal wapenincidenten), maatschappelijke doelen (veiligheidsgevoel omhoog, gezagsherstel overheid en politie) en strikt preventieve doelstellingen (wapens thuis laten, wegdoen). In de praktijk blijkt zich nog een vierde doelstelling voor te doen, namelijk het overtuigen van politiek, media en burgers dat het instrument zorgvuldig wordt ingezet. Van der Torre & Ferwerda zijn kritisch ten aanzien van de wijze waarop de effecten van preventief fouilleren in beeld worden gebracht. Zo zijn zij van mening dat (2005: p. 131):

‘De evaluatie en (voortgangs)rapportages over preventief fouilleren hebben voornamelijk betrekking op de wapenopbrengsten van de acties. Een belangrijk ijkpunt in de politieke controle betreft de verhouding tussen de opbrengsten en de politie-inzet. Daarmee verdwijnen bepaalde externe effecten, waaronder de effecten op wapenbezit, naar de achtergrond.’

Registraties zijn onvolledig en regelmatig niet herleidbaar tot concrete fouilleeracties. Van der Torre & Ferwerda stellen onder andere voor om onderzoek te doen onder (potentiële) wapenbezitters om zicht te krijgen op de effecten van preventief fouilleren op wapenbezit.

In 2011 hebben Kuppens e.a. een vervolgonderzoek uitgevoerd. Zij constateren dat preventief fouilleren geen grootschalig fenomeen is geworden; de frequentie van de acties is zelfs afgenomen. Dit zou te maken hebben met (een gebrek aan) politiecapaciteit, met bescherming van burgers (het instrument zou te zwaar zijn) en met een vermindering van de wapenopbrengsten. Voor politiek en bestuur zouden met name de laatste twee argumenten zwaar wegen. Preventief fouilleren wordt in toenemende mate gebruikt in meer specifieke omstandigheden en met specifieke bedoelingen, aldus de onderzoekers. Zij schetsen een aantal in de praktijk gehanteerde mogelijkheden om tot toegestane vormen van gerichte fouillering te komen, zoals het focussen op afwijkend gedrag en het gebruik van informatie over modus operandi.

De gemeenten Amsterdam en Rotterdam hebben de ervaringen in hun gemeente met preventief fouilleren geëvalueerd. Uit deze evaluaties blijkt dat er in de loop van de jaren maatschappelijk draagvlak is ontstaan voor preventief fouilleren. Dit zou onder andere het gevolg zijn van een goede bejegening door de politie.¹²

In 2011 is een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd met als doel de bevoegdheden bij preventief fouilleren te verruimen. Kern van het voorstel is het verhogen van de snelheid waarmee in een al aangewezen veiligheidsrisicogebied een fouilleeractie kan worden gehouden. In een spoedeisende situatie zou het bevel tot de actie mondeling verleend moeten kunnen worden en indien het optreden van de officier van justitie niet afgewacht kan worden, zou het bevel gegeven moeten kunnen worden door een hulpofficier van justitie. Verder zou de burgemeester in een situatie waarin geen veiligheidsrisicogebied is aangewezen en er sprake is van een incident waarbij de onmiddellijke inzet van preventief fouilleren gewenst is, direct voor een periode van maximaal 12 uur een gebied als veiligheidsrisicogebied moeten kunnen aanwijzen. Vervolgens zou de (hulp)officier van justitie het bevel tot de fouilleeractie kunnen geven. Daarnaast worden de bevoegdheden die politiefunctarissen bij het fouilleren hebben met dit wetsvoorstel uitgebreid met een veiligheids-, voers- en insluitingsfouillering. De verruimingsvoorstellen zijn voornamelijk bedoeld om aan de behoeften van de politie tegemoet te komen, aldus de Memorie van Toelichting.

12 Memorie van Toelichting bij de Wijziging van de Gemeentewet, de Wet Wapens en Munitie en de Politiewet 201X (verruiming fouilleerbevoegdheden), Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2011-2012, 33 112, nr. 3.

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter prof. dr. H.G. van de Bunt
Hoogleraar Criminologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden mr. drs. C. Bangma
Districtschef regiopolitie Flevoland
Lid Commissie Politie & Wetenschap

drs. P. Holla
Districtschef regiopolitie Kennemerland

prof. dr. P. van Reenen
Van Reenen-Russel Consultancy b.v.
Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
Universiteit Utrecht

Secretariaat Programmabureau Politie & Wetenschap
Politieacademie
Arnhemseweg 348
7334 AC Apeldoorn
www.politieenwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiewetenschap

1. **Kerntaken van de politie. Een inventarisatie van heersende opvattingen**
C.D. van der Vijver, A.J. Meershoek & D.F. Slobbe, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2001
2. **Bevoegdheden overd(r)acht. Een onderzoek naar delegatie en mandaat van beheersbevoegdheden in de politiepraktijk**
H.B. Winter & N. Struiksma, Pro Facto B.V., Universiteit Groningen, 2002
3. **Sturing van politie en politiewerk. Een verkennend onderzoek tegen de achtergrond van een veranderende sturingscontext en sturingsstijl**
J. Terpstra, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2002
4. **Woninginbrekers en zware jongens. Daders vanuit het voormalig Joegoslavië aan het woord**
M. van San, E. Snel & R. Boers, Risbo, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2002
5. **Zeg me wie je vrienden zijn. Allochtone jongeren en criminaliteit**
F.M.H.M. Driessen, B.G.M. Völker, H.M. Op den Kamp, A.M.C. Roest & R.J.M. Molenaar, Bureau Driessen, Utrecht, 2002
6. **Op deugdelijke grondslag. Een explorerende studie naar private forensische accountancy**
J. van Wijk, W. Huisman, T. Feuth & H.G. van de Bunt, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2002
7. **Voorbij de dogmatiek. Publiek-private samenwerking in de veiligheidszorg**
A.B. Hoogenboom & E.R. Muller, COT, Den Haag, 2003
8. **Hennepteelt in Nederland. Het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding**
F. Bovenkerk, W.I.M. Hogewind, D. Korf & N. Milani, Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht, 2003
9. **Politiekennis in ontwikkeling. Een onderzoek naar het verzamelen en veredelen van informatie voor het Politie Kennis Net**
I. Bakker & C.D. van der Vijver, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2003
- 10a. **Politie en geweld. Een verkenning van politiereacties op geweldsincidenten in vier Nederlandse regiokorpsen**
C.J.E. In 't Velt, W.Ph. Stol, P.P.H.M. Klerks, H.K.B. Fobler, R.J. van Treeck & M. de Vries, NPA-Politie Onderwijs- en Kenniscentrum, LSOP, Apeldoorn, 2003
- 10b. **Geweldige informatie? Onderzoek naar de informatiehuishouding van geweldsmeldingen bij de politie**
R. van Overbeeke, O. Nauta, A. Beerepoot, S. Flight & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam, 2003

11. **Blauwe Bazen. Het leiderschap van korpschefs**
R.A. Boin, P. 't Hart & E.J. van der Torre, Departement Bestuurskunde, Universiteit Leiden/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2003
12. **Over de grens. Een verkenning van projecten voor probleemjeugd in Duitsland, Engeland en Zweden**
I. van Leiden, G. Verhagen & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2003
13. **Integriteit in het dagelijkse politiewerk. Meninge n en ervaringen van politiemensen**
J. Naeyé, L.W.J.C. Huberts, C. van Zweden, V. Busato & B. Berger, Centrum voor Politiewetenschappen, VU Amsterdam, 2004
14. **Politie straatwerk in Nederland. Noodhulp en gebiedswerk: inhoud, samenhang, verandering en sturing**
W.Ph. Stol, A.Ph. van Wijk, G. Vogel, B. Foederer & L. van Heel, Nederlandse Politieacademie, Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2004
15. **De kern van de taak. Kerncompetenties van de politie als criterium voor de afbakening van kerntaken in de praktijk**
A. Mein, A. Schutte & A. van Sluis, ES&E, Den Haag, 2004
16. **Professionele dienstverlening en georganiseerde criminaliteit. Hedendaagse integriteitsdilemma's van advocaten en notarissen**
F. Lankhorst & J.M. Nelen, Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Sectie Criminologie, Amsterdam, 2004
17. **Paradoxaal Politiebestel. Burgemeesters, Openbaar Ministerie en Politiechefs over de sturing van de politie**
L.W.J.C. Huberts, S. Verberk, K. Lasthuizen & J.H.J. van den Heuvel, Vrije Universiteit Amsterdam/B&A Groep, 's-Gravenhage, 2004
18. **Illegale vuurwapens in Nederland: smokkel en handel**
A.C. Spapens & M.Y. Bruinsma, IVA, Tilburg, 2004
19. **Samenwerking en netwerken in de lokale veiligheidszorg**
J. Terpstra & R. Kouwenhoven, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2004
20. **Uit balans: politie en bestel in de knel. State-of-the-art: bundeling van kennis en inzicht**
H.G. van de Bunt, A.B. Hoogenboom, L.W.J.C. Huberts, E.R. Muller, J. Terpstra, C.D. van der Vijver & C. Wiebrens, 2004
Redactie: G.C.K. Vlek, C. Bangma, C. Loef & E.R. Muller
21. **Politie en media. Feiten, fictie en imagopolitiek**
H. Beunders & E.R. Muller, Erasmus Universiteit Rotterdam/COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Leiden, 2005 (2e druk 2009)

22. **Integriteit van de politie. State-of-the-art: wat we weten op basis van Nederlands onderzoek**
L.W.J.C. Huberts & J. Naeyé, Centrum voor Politie- en Veiligheidswetenschappen/Vrije Universiteit, Amsterdam, 2005
23. **De sociale organisatie van mensensmokkel**
R. Staring, G. Engbersen, H. Moerland, N. de Lange, D. Verburg, E. Vermeulen & A. Weltevrede; m.m.v. E. Heyl, N. Hoek, L. Jacobs, M. Kanis & W. van Vliet, Erasmus Universiteit Rotterdam: Criminologie – Sociologie – Risbo, 2005
24. **In elkaars verlengde? Publieke en private speurders in Nederland en België**
U. Rosenthal, L. Schaap J.C. van Riessen, P. Ponsaers & A.H.S. Verhage, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Universiteit Gent, 2005
25. **De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie. De politieke discussie, het juridische kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking**
C.J.C.F. Fijnaut, A.C. Spapens & D. van Daele, Universiteit van Tilburg, Vakgroep Strafrechtwetenschappen, 2005
26. **Niet zonder slag of stoot. De geweldsbevoegdheid en doorzettingkracht van de Nederlandse politie**
J. Naeyé, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam, 2005
27. **Preventief fouilleren. Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten**
E.J. van der Torre & H.B. Ferwerda, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005
28. **Zedenmisdrijven in Nederland. Aangiften- en verdachtenanalyses op basis van HKS-gegevens**
A.Ph. van Wijk, S.R.F. Mali, R.A.R. Bullens, L. Prins & P.P.H.M. Klerks, Politieacademie Onderzoeksgroep, Apeldoorn, Vrije Universiteit Amsterdam. KLPD, 2005
29. **Groepszedenmisdrijven onder minderjarigen. Een analyse van een Rotterdamse casus**
I. van Leiden & J. Jakobs, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2005
30. **Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie**
O. Adang, N. Kop, H.B. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom, Onderzoeksgroep Politieacademie, Apeldoorn/Advies en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006
31. **De strategische analyse van harddrugscenes. Hoofdpijnen voor politie en beleid**
E.J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2006
- 32a. **Cijfers en stakeholders. Prestatiesturing en de gevolgen voor de maatschappelijke en politiek-bestuurlijke relaties van de politie**
A. van Sluis, L. Cachet, L. de Jong, C. Nieuwenhuyzen & A. Ringeling, Centre for Local Democracy, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2006

- 32b. Operationele betrokkenheid. Prestatiesturing en bedrijfsvoering Nederlandse politie**
A.B. Hoogenboom, Nivra-Nyenrode, Breukelen, 2006
- 32c. Op prestaties gericht. Over de gevolgen van prestatiesturing en prestatieconvenanten voor sturing en uitvoering van het politiewerk**
M.P.C.M. Jochoms, F. van der Laan, W. Landman, P.S. Nijmeijer & A. Sey, Politie-academie, Apeldoorn/Twynstra Gudde, Amersfoort/Universiteit van Amsterdam, 2006
- 33. Het nieuwe bedrijfsmatig denken bij de politie. Analyse van een culturele formatie in ontwikkeling**
J. Terpstra & W. Trommel, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente 2006
- 34. De legitimiteit van de politie onder druk? Beschouwingen over grondslagen en ontwikkelingen van legitimiteit en legitimiteitstoekenning**
Bundel onder redactie van C.D. van der Vijver & G.C.K. Vlek, IPIT Instituut voor Maatschappelijke Veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente/Politie & Wetenschap, 2006
- 35. Naar beginselen van behoorlijke politiezorg**
M.J. Dubelaar, E.R. Muller & C.P.M. Cleiren, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universteit Leiden, 2006
- 36a. Asielmigratie en criminaliteit**
J. de Boom, G. Engbersen & A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2006
- 36b. Criminaliteitspatronen en criminele carrières van asielzoekers**
M. Althoff & W.J.M. de Haan, m.m.v. S. Miedema, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen, 2006
- 36c. 'Ik probeer alleen maar mijn leven te leven'. Uitgeprocedeerde asielzoekers en criminaliteit**
A. Leerkes, Risbo Contractresearch BV/Erasmus Universiteit, Rotterdam; Amsterdamse School voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek/Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 2006
- 37. Positie en expertise van de allochtone politiemedewerker**
J. Broekhuizen, J. Raven & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, Utrecht, 2007
- 38. Lokale politiechefs. Het middenkader van de basispolitiezorg**
E. J. van der Torre, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2007
- 39. Nog niet verschenen**
- 40. Conflict op straat: strijden of mijden? Marokkaanse en Antilliaanse jongeren in interactie met de politie**
N. Kop, Martin Euwema, m.m.v. H.B. Ferwerda, E. Giebels, W. Olde Nordkamp & P. de Paauw, Politieacademie, Apeldoorn, Universiteit Utrecht, 2007

41. **Opsporing onder druk**
C. Liedenbaum & M. Kruijsen, IPIT Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008
42. **Symbolen van orde en wanorde. Broken windows policing en de bestrijding van overlast en buurtverval**
B. van Stokkom, Centrum voor Ethiek, Radboud Universiteit Nijmegen, 2008
43. **Verkeershandhaving: prestaties leveren, problemen aanpakken**
G. Meershoek & M. Krommendijk, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2008
44. **De frontlinie van opsporing en handhaving. Stelselmatige bedreigingen door burgers als contrastrategie**
M.J.G. Jacobs, M.Y. Bruinsma & J.W.M.J. van Poppel, IVA Tilburg, 2008
- 45a. **'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel A: Politiegeweld in de basispolitiezorg**
R. Bleijendaal, J. Naeyé, P. Chattellon & G. Drenth, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45b. **'Kracht van meer dan geringe betekenis'. Deel B: Sturing en toetsing van de politieke geweldsbevoegdheid**
G. Drenth, J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45c. **Agressie en geweld tegen politiemensen. Beledigen, bedreigen, tegenwerken en vechten**
J. Naeyé & R. Bleijendaal, Vrije Universiteit, Amsterdam, 2008
- 45d. **Belediging en bedreiging van politiemensen**
J. Naeyé, m.m.v. M. Bakker & C. Grijsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2009
- 45e. **Uitgangspunten voor politieoptreden in agressie- en geweldssituaties**
J. Naeyé, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
46. **Wijkagenten en hun dagelijks werk. Een onderzoek naar de uitvoering van gebiedsgebonden politiewerk**
J. Terpstra, 2008
47. **Bijzonder zijn ze allemaal! Vergelijkend onderzoek naar reguliere en bijzondere opsporing**
W. Faber, A.A.A. van Nunen & C. la Roi, Faber Organisatievernieuwing, Oss, 2009
48. **Gouden bergen. Een verkennend onderzoek naar Nigeriaanse 419-fraude: achtergronden, daderkenmerken en aanpak**
Y.M.M. Schoenmakers, E. de Vries Robbé & A.Ph. van Wijk, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2009
49. **Het betwiste politiebesteding. Een vergelijkend onderzoek naar de ontwikkeling van het politiebesteding in Nederland, België, Denemarken, Duitsland, Engeland & Wales**
A. Cachet, A. van Sluis, Th. Jochoms, A. Sey & A. Ringeling, Erasmus Universiteit Rotterdam/Politieacademie, Apeldoorn/Korps landelijke politiediensten, Driebergen, 2009

- 50. Leven met bedreiging. Achtergronden bij aangiften van bedreiging van burgers**
B. Bieleman, W.J.M. de Haan, J.A. Nijboer & N. Tromp, Intraval & Rijksuniversiteit Groningen, 2010
- 51a. Het publieke belang bij private preventie. Een economische analyse van inbraakpreventiebeleid**
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2009
- 51b. Het effect van langdurige opsluiting van veelplegers op de maatschappelijke veiligheid**
B.A. Vollaard, TILEC/Universiteit van Tilburg, 2010
- 52. Lokale politiek over politie**
T.B.W.M. van der Torre-Eilert, H. Bergsma & M.J. van Duin, met medewerking van R. Eilert, LokaleZaken, Rotterdam, 2010
- 53. Trainen onder stress. Effecten op de schietvaardigheid van politieambtenaren**
R.R.D. Oudejans, A. Nieuwenhuys & G.P.T. Willemsen, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
- 54. Politie en publiek. Een onderzoek naar de communicatievormen tussen burgers en blauw**
H.J.G. Beunders, M.D. Abraham, A.G. van Dijk & A.J.E. van Hoek, DSP-groep, Amsterdam/Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2011
- 55. Managing collective violence around public events: an international comparison**
O.M.J. Adang with cooperation from: S.E. Bierman, E.B. Brown, J. Dietermann, C. Putz, M. Schreiber, R. van der Wal, J. Zeitner, Police Science & Research Programme, Apeldoorn, 2011
- 56. Stads- en regioscan in de grootste Brabantse gemeenten. De achtergronden van onveilige GVI-scores**
B.M.W.A. Beke, E.J. van der Torre, M.J. van Duin, COT, Den Haag; LokaleZaken, Rotterdam & Beke Advies, Arnhem, 2011
- 57. De mythe ontrafeld? Wat we weten over een goed politieleiderschap**
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011
- 58. Proactief handhaven en gelijk behandelen**
J. Svensson, H. Sollie & S. Saharso, Vakgroep Maatschappelijke Risico's en Veiligheid, Institute of Governance Studies, Universiteit Twente, Enschede, 2011
- 59a. De sterkte van de arm: feiten en mythes**
J.H. Haagsma, T.M. Rümke, I. Smits, E. van der Veer & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
- 59b. Blauw, hier en daar. Onderzoek naar de sterkte van de politie in Nederland, België, Denemarken, Engeland & Wales en Nordrhein-Westfalen**
J.H. Haagsma, I. Smits, H. Waarsing & C.J. Wiebrens, Andersson Elffers Felix, Utrecht, 2012
- 60. De nachtdienst 'verlicht'**
M.C.M. Gordijn, Rijksuniversiteit Groningen, 2012

61. **Opsporing Verzocht. Een quasi-experimentele studie naar de bijdrage van het programma Opsporing Verzocht aan de oplossing van delicten**
J.G. van Erp, F. van Gastel & H.D. Webbink, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2012
62. **Jeugdige zedendelinquenten en recidive. Een onderzoek bij jeugdige zedendelinquenten naar de voorspellende waarde van psychiatrische stoornissen en psychosociale problemen voor (zedes)recidive**
C. Boonmann, L.M.C. Nauta-Jansen, L.A. 't Hart-Kerkhoffs, Th.A.H. Doreleijers & R.R.J.M. Vermeiren, VUmc De Bascule, Duivendrecht, 2012
63. **Hoe een angsthaas een jokkebrok herkent**
J. Jolij, Rijksuniversiteit Groningen, 2012
64. **Politie en sociale media. Van hype naar onderbouwde keuzen**
A. Meijer, S. Grimmelikhuijsen, D. Fictorie, M. Thaens, P. Siep, Universiteit Utrecht, Center for Public Innovation, Rotterdam, 2013

